

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYE GÖÇÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

EBRU KÜTÜKCÜ

TEZ DANIŞMANI:
Prof. Dr. RENGİN AK

TEMMUZ - 2020

T.C.

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora Programı "öğrencisi...Ebru KÜTÜKCÜ 'nün "SURIYE GÖÇÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ...." başlıklı tezi .././20.. tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .././20.. tarih ve ../. sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

(İmza)

(Unvan ve İsim)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimi ve Yüksek Lisans /Doktora derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyorum.

(İmza)

(Unvan ve İsim)

Tez Danışmanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans/Doktora derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Jüri Üyeleri: *(Birinci sırada Tez Savunma Sınavı başkanı, ikinci sırada tez danışmanı, üçüncü sırada da diğer jüri üyesi yer alır. Yüksek lisans jürisi üç, doktora jürisi beş kişiden oluşur.)*

Unvan ve İsim

Bağlı Olduğu Kurum

İmza

- 1.
- 2.
- 3.

BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

(İmza)

Ebru KÜTÜKCÜ

21.07.2020

ÖZ

SURİYE GÖÇÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

Kütükcü, Ebru

Yüksek Lisans, İktisat

Danışman: Prof. Dr. Rengin Ak

Temmuz, 2020

Uluslararası göç, sınır ötesi bir yer değiştirme hareketidir. Uluslararası göç modern dünyanın bir parçası haline gelmiştir. Gerek Dünya’da gerek Türkiye’de yaşanması muhtemel olan uluslararası göç hareketinin varlığından bahsetmek mümkündür. Türkiye konumu itibariyle ve komşu ülkelere olan yakınlığı ile göç olaylarının merkezinde kalmıştır. Modern dünyada küreselleşmenin de etkisi ile birlikte 2011 yılında Türkiye’ye yönelik gerçekleşen Suriye göç dalgası ile Türkiye’de kitlesel göç hareketleri yaşanmıştır. Suriye kitlesel göç hareketlerinin temelinde Suriye’de yaşanan iç savaş ve göçmenlerin Türkiye’ye sığınmaları yatmaktadır.

Bu tezde, Suriye göçünün Türkiye ekonomisine olan etkileri incelenmiştir. Suriye iç savaşının Türkiye’ye yansımaları ve ardından yaşanan yoğun göç dalgasının Türkiye’ye etkileri iktisadi yönde, makroekonomik açıdan yorumlanmıştır. Bu kapsamda TÜİK, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Eurostat, Ticaret Bakanlığı, Dünya Bankası, AFAD, BMMYK, ORSAM ve MEB web adreslerinden verilere, tablolara ve grafiklere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz göç, Suriye krizi, İşsizlik, İstihdam, Emek Piyasası.

ABSTRACT

THE IMPACT OF IMMIGRATION ON SYRIA TURKEY ECONOMY

Kütükcü, Ebru

Graduate Economics

Advisor: Prof. Dr. Rengin Ak

July, 2020

International migration is a cross-border displacement movement. International migration has become part of the modern world. Both are likely to occur in Turkey in the world need to talk about the possible presence of international migration. Its proximity to the position as Turkey and neighboring countries has remained at the center of the migratory phenomenon. In the modern world with the wave of migration took place in Syria against Turkey in 2011 with the impact of globalization has experienced mass migration movements in Turkey. Syria on the basis of the civil war and mass migration of refugees in Syria lies asylum in Turkey.

In this thesis, Syria has studied the effects of migration of Turkey's economy. Turkey reflections of the Syrian civil war and then the effects of the intense wave of immigration occurred in Turkey in the economic aspect, has reviewed the macro-economic point of view. In this context, data, tables and graphics have been accessed from the web addresses of TURKSTAT, General Directorate of Migration Management, Eurostat , Ministry of Trade, World Bank, AFAD, UNHCR, ORSAM and MEB.

Key Words: Irregular migration, Syrian crisis, Unemployment, Employment, Labor market.

ÖNSÖZ

Öncelikle beni bu yaşıma kadar getiren, büyüten ve her anımda yanımda olan anneme ve babama desteklerini her zaman omuzlarımda hissettirdikleri için çok teşekkür ederim. Ardından sevgili eşim Tanju KÜTÜKCÜ 'ye de her anımda yanımda olduğu ve bana tez yazma konusunda yardımcı olduğu için çok teşekkür ederim. Bir diğer teşekkürü de lisans döneminden beri arkadaşım olan çok sevgili dostum Gülseren KARAÇÖR' e borçluyum.

Son olarak da lisans hayatımın dördüncü yılında karşılaştığım ve lisans üstü eğitim hayatım boyunca da her daim yanımda olan, bize engin bilgileriyle ders veren, özgüveniyle bize ışık tutan, akademi hayatını sevdiren, danışmanlığımı üstlenen çok sevgili ve saygılı sayın Prof. Dr. Rengin AK hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans tez aşamasında karşılaştığım ve yaptığımız hazırlıklar, makaleler konusunda yardımlarını esirgemeyen çok sevgili Dr. Öğr. Üyesi İskender GÜMÜŞ hocama da teşekkürlerimi borç bilirim.

Ebru KÜTÜKCÜ

21.07.2020

İÇİNDEKİLER

BEYAN	iii
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
KISALTMALAR	xv
TABLolar	xix
ŞEKİLLER	xxi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	3
ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLERİ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
1.1. Düzenli Göç ve Göçmenler	4
1.2. Düzensiz Göç ve Göçmenler.....	8
1.3. Mülteci (Sığınma) Göçleri	17
1.4. Uluslararası Emek Göçleri	21
2. BÖLÜM	23
TÜRKİYE'YE YÖNELİK GERÇEKLEŞEN ULUSLARARASI GÖÇÜN TARİHSEL PERSPEKTİFİ	23
2.1.1. 1923- 1950 Yılları Arası Göç Tarihi.....	24
2.1.2. 1950- 1980 Yılları Arası Göç Tarihi.....	25
2.1.3. 1980 ve Günümüz Göç Tarihi.....	26
2.2. Uluslararası Göçün Nedenleri ve Etkileri	30
2.2.1. Siyasi Nedenler	30

2.2.2. Ekonomik Nedenler	31
2.2.3. Diğer Nedenler	31
2.3. Dış Göçlerin Ülkenin Toplumsal ve Kültürel Yapısına Etkisi.....	32
2.3.1. Demografik Unsurlar	33
2.4. Dış Göçlerin Ekonomik Etkileri.....	36
2.4.1. İşsizliğe Etkisi	37
2.4.2. İstihdama Etkisi.....	38
2.4.3. Enflasyona Etkisi	39
2.5. Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunlar.....	40
2.5.1. Barınma Sorunu	40
2.5.2. Eğitim Sorunu	41
2.5.3. Sağlık Sorunu	43
2.5.4. Kültür, Uyum ve İletişim Sorunu.....	44
2.6. Uluslararası Göçlere Yönelik Alınması Gereken Önlemler ve Çözüm Önerileri	45
3. BÖLÜM.....	47
SURİYE KİTLESEL GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE YANSIMALARI	47
3.1. Suriye Kitlemel Göçünün Oluşum Nedenleri ve Arka Planı.....	47
3.2. Türkiye- Suriye İlişkileri.....	50
3.3. Türkiye'deki Suriyelilerin Genel Durumu.....	53
3.4. Suriye Kitlemel Göçünün Türkiye İçin Yarattığı Fırsatlar ve Yol Açtığı Tehditler	56
3.5. Suriye Kitlemel Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi	57
3.5.1. Suriye Kitlemel Göçünün İşsizlik Üzerine Etkisi.....	57
3.5.2. Suriye Kitlemel Göçünün İstihdam ve Kayıt dışı İstihdam Üzerine Etkisi	61

3.5.3. Suriye Kitlemel Gücünün Enflasyon zerine Etkisi	65
3.5.4. Suriye Kitlemel Gücünün Ekonomik Büyüme zerine Etkisi	66
3.5.5. Suriye Kitlemel Gücünün Dış Ticaret zerine Etkisi	68
3.5.6. Suriye Kitlemel Gücünün Emek Piyasası zerine Etkisi.....	69
SONUÇ ve ÖNERİLER	73
KAYNAKÇA	77

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
BİLGESAM	: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi
BMMYK/UNHCR:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DİSK-AR	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EUROSTAT	: Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
GESYAD	: Uluslararası Göç Entegrasyon Sınır Yönetimi Araştırmaları Derneği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GSYİH	: Gayri Safi Yurt içi Hasıla
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İK	: İskan Kanunu
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NSC	: Ulusal Güvenlik Konseyi
ORSAM	: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SOPEMI	: Uluslararası Göç Görünüm Raporu
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STA	: Serbest Ticaret Anlaşması
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN- DESA	: Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR

Tablo 1: Yasa dışı Göçün Nedenleri	15
Tablo 2: Dünya Genelinde En Çok Mülteci Bulunduran Ülke Sıralaması .	19
Tablo 3: Uluslararası Göçmen Stoku 2019 Yılı Türkiye Verileri.....	20
Tablo 4: 2018 Yılında Türkiye'ye Gelen Göçün Yaş Ortalaması	28
Tablo 5: 2018 Yılı Türkiye'ye Gelen Göçün İllere Göre Yüzdelerik Değişimi	28
Tablo 6: 2016-2018 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Göçün Bir Önceki Yıla Göre Artış Değerleri.....	28
Tablo 7: Türkiye'deki İstihdam Oranları (%).....	39
Tablo 8: Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İle İşsizlik Oranı (2010-2019).....	60
Tablo 9: Sektörlere Göre Kayıt dışı İstihdam Oranları (%).....	63

ŞEKİLLER

Şekil 1: 2005-2020 Yılları Arası İkamet İzni İle Türkiye'de Bulunan Yabancılar (Bin-Milyon)	7
Şekil 2: Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları	15
Şekil 3: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....	17
Şekil 4: 2017-2018 Yılları Arası Türkiye'ye Gelen Göçün Cinsiyete Göre Dağılımı	27
Şekil 5: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Genç Göçmenler (15-24)	33
Şekil 6: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Çocuk Göçmenler <19	34
Şekil 7: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Çalışma Çağındaki Göçmen (20-64)	34
Şekil 8: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Yaşlı Göçmenler >65	35
Şekil 9: Türkiye'deki Nüfus Oranlarındaki Değişim (2007-2019)	35
Şekil 10: Türkiye'deki 2019 Yılına Ait Üçer Aylık Dönemlere Göre İşsizlik Oranı	38
Şekil 11: Türkiye'de Geçici Eğitim Merkezleri ve Devlet Okullarında Eğitim Gören Öğrencilerin Oranı	42
Şekil 12: Türkiye'de Eğitim Gören Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	42
Şekil 13: Yıllara Göre (2011-2020) Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İstatistikleri	53
Şekil 14: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyelilerin İstatistikleri	54
Şekil 15: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	55
Şekil 16: Türkiye'deki 2010-2020 Yılları Arası İşsizlik Rakamları (%).....	58
Şekil 17: İŞKUR Açık İş Sayısı (Ocak 2018- Nisan 2020).....	60
Şekil 18: Sektörlere Göre Kayıt dışı İstihdam Oranlarının Öncelik Sıralaması	64

Şekil 19: İşsizlik ve İstihdam Oranı Ocak 2018-2020 İstatistikleri.....	65
Şekil 20: Türkiye'de Yıllık Enflasyon Oranları (2010- Mayıs 2020).....	66
Şekil 21: Türkiye Ekonomisinin 2010-2019 Yılları Arası Yıllık Büyüme Hızı (%).....	68
Şekil 22: Türkiye-Suriye Dış Ticaret İstatistikleri Milyon ABD Doları (2014-Aralık 2019).....	69
Şekil 23: Türk Emek Piyasası Özelinde Türkiye'de Kurulan Suriyeli Sermaye Şirketleri ve Değerleri.....	71

GİRİŞ

Göç olgusu, ülke sınırları içinde yaşanan 'iç göç' hadisesinden çok sınır ötesi hareketliliği kapsayan 'dış göç' olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası göç, geçici ya da daimi olarak bireylerin başka bir ülkeye yerleşmeleri esasını taşımaktadır. Burada uluslararası göç hareketliliğinden bahsedebilmek için sınır ötesi bir yer değiştirme olmak zorundadır.

Uluslararası göç, coğrafi yer değiştirme hareketinin yanında, bu sürecin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısında değişiklik meydana getiren nüfus hareketidir (Koçak ve Terzi, 2012: 165).

Uluslararası göç modern dünyanın bir gerçeği olmakla birlikte, küreselleşme ile birlikte bir çok ülkeyi etkilemeye devam edecektir.

2011 yılında gerçekleşen Suriye kitlesel göçü Türkiye için en önemli göç olaylarından biridir. Diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye en çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Bunun sonucunda ekonomik açıdan olumlu ve olumsuz yönde etkileri olmuştur.

Tezin Amacı: Suriye kitlesel göçünü, Türkiye ekonomisine etkilerinin makro iktisadi açıdan incelenmesi hedeflenmiştir.

Tezin Önemi: Bu tezde, 2011 yılında başlayan Suriye kitlesel göçünün Türkiye ekonomisine makro ekonomik açıdan nasıl bir etkisinin olduğunun incelendiği ve ulaşılan verilerle de tezin detaylandırılmasına çalışılmıştır.

Tezde düzenli göç, düzensiz göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, işsizlik, istihdam, uluslararası göç gibi kavramlara değinilmiştir.

Tezde makroekonomik göstergelerden, tablolardan ve grafiklerden yararlanılmıştır. Eurostat, TÜİK, BMMYK, MEB, UN-DESA, Dünya Bankası, ORSAM web adreslerinden veri taraması yapılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, uluslararası göçe ilişkin bir kavramsal çerçeveden bahsedilmiştir. Düzenli (yasal) göç , düzensiz (yasadışı) göç, mülteci göçü (sığınmacı) ve emek göçleri olarak dört kategoriye ayrılarak, genel tanımları yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün tarihsel çerçevesi ve arka planı açıklanmıştır. Uluslararası göçün ekonomik, siyasi

gibi nedenlerinin yanında, göç edilen ülkedeki demografik yapılarına, işsizlik, istihdam ve enflasyon gibi ekonomik değişkenlere etkisi araştırılmıştır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde yaşadıkları barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarından doğan sorunlar açıklanmıştır. Son olarak uluslararası göç olgusuna karşı, Türkiye'nin alması gereken önlemler ve çözüm önerileri de tartışılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise, tezin asıl bölümünü oluşturan Suriye kitlesel göçünün Türkiye'ye etkileri başlığı altında Suriye kitlesel göçünün arka planı, Suriyeli şirketlerin Türkiye'deki genel görünümü, işsizlik, enflasyon, dış ticaret, istihdam ve emek piyasasına etkileri açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise, kısaca dünyada göç hadisesinden bahsedilmiş ve Türkiye'ye yönelen Suriye kitlesel göçünün Türkiye'ye etkileriyle birlikte bir karşılaştırma yapılmış, ardından durum değerlendirilmesi yapılarak önerilerle tez sonlandırılmıştır.

1. BÖLÜM

ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLERİ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Uluslararası göç, kişilerin geçici veya daimi olarak ikamet ettikleri ülkeden ve menşe ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkeye gitmeleridir. Burada önemli olan sınır ötesi bir hareketlilik durumunun olmasıdır. Yani kalıcı kalması ya da geçici olması değildir.

Uluslararası göç olgusu 1990'lı yıllarda yaşanırken 2000li yıllarda daha fazla hız kazanarak dünyanın merkezinde olmuştur. Yaşanan her göç olgusu özellikle sınır ötesi bir hareketliliğin olması durumu ülkelerin değişim/dönüşüm yaşamalarına yol açmıştır.

Uluslararası göç olgusu, zengin ile fakir, kuzey ile güney, merkez ve çevre bütün ülkeleri ilgilendiren bir hal almıştır. Uluslararası göç ile birlikte Dünya üzerinde mal ve hizmetlerin dolaşımı hızlanmış, ulusal sınırların eskiye göre etkisi azalmıştır. Dünya tek bir küresel pazar haline gelmiştir. Bu küresel pazarda da ülkeler arasında maddi özellik taşıyan, işgücü, para gibi konuların yanında güvenlik, refah, demokrasi ve insan hakları gibi konularda meydana gelen dengesizlikler ve eşitsizlikler küresel göç dalgaları ile dengeye getirilmeye çalışılmıştır (Adıgüzel, 2016: 93-94). Göç sürecini hızlandıran etkilere biri, dünyanın farklı bölgelerinde refah ve yaşam koşulları arasında meydana gelen eşitsizlikle beraber iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle daha da görünür olması halidir (Danış, 2004: 1).

İnsan hakları ihlali, siyasi istikrarsızlık, baskıcı rejimler, ülke içi savaşlar, ekonomik yetersizlik, can ve mal kaybının yaşanması ile insanların yaşadığı güvensizlik ortamı gibi sebepler uluslararası göç olgusunu meydana getiren temel nedenler arasında yer almaktadır.

Uluslararası göçler, yasal (düzenli) ve yasa dışı (düzensiz) göçler olarak ayrılmaktadır (Akıncı ve öte., 2015: 63).

1.1. Düzenli Göç ve Göçmenler

Bu bölümde uluslararası göç olgusunun alt başlıklarından biri olan düzenli (yasal) göç tanımlarına değinilecek ve Türkiye'de yasal statü çerçevesinde bulunan yabancılara ilişkin veriler ve grafikler açıklanacaktır. Birinci bölüm olarak daha çok kavramsal çerçeve açıklanmakla birlikte Türkiye'de bulunan yabancılara ilişkin rakamsal değerler de grafiksel olarak görselde konumlandırılacaktır.

Yasal yani düzenli göçler; "*menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri şeklinde ifade edilmektedir. Tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göçtür*" (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı 2013: 26). Bu göç türü ifade edilirken, göç edilen ülkelerin koyduğu kurallara ve kanunlara uygun olarak giriş yapıp oturma izni alan kişiler bahsedilir (Akıncı ve öte., 2015: 63).

Düzenli (yasal) göç, herhangi bir yabancının vatandaşlık statüsüne sahip olmadığı, bir ülkeye kanunların koyduğu kurallar ve izinlere uyarak girmesi ve o ülkede yaşaması hali olarak ifade edilir (Karacabey, 2017: 9). Uluslararası göç olgusunun temel bir düzene oturtulmasını sağlayan ve 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)' ye göre uluslararası göç hareketlerinde yasal bir düzenlemeye gidilmiş ve çalışmalara daha da ağırlık verilerek, objektif bir çerçevede değerlendirilme olanağı sağlanmıştır. Bu kanuna göre düzenli göç kavramı, yabancıların yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade etmektedir. YUKK, göç yönetimindeki ön plana çıkan kilometre taşıdır. Türkiye'de bu kanunla birlikte uluslararası göç alanında en önemli adım atılmış ve uluslararası göç hareketliliği yasal bir zemine oturtulmuştur.

Bir ülkeden başka bir ülkeye yasal yollardan göç edilebilmesi için bazı durumlarda bireyin aldığı göç kararı yeterli olmayabilir. Bunun için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir (Çağlar, 2018: 35). Bu şartlar ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Her ülkenin koyduğu kurallar ve uyulması gereken düzenlemeleri içeren kanun aynı değildir. Bundan dolayı düzenli göç

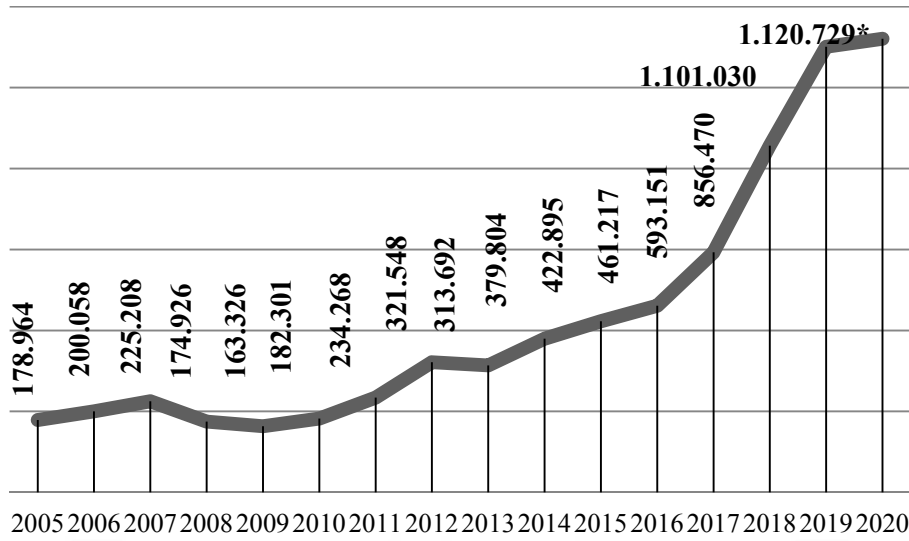
ya da göç kavramına ilişkin her türlü olgu tek bir şekilde değerlendirilemez ve bu olgu evrensel boyutta değildir.

Düzenli göç olgusu; iş amacıyla, evlenme yoluyla ya da eğitim öğretim maksadıyla kısa vadeli izinlerle ülkeye gelenleri içermesinin yanında aynı zamanda kısa süreli gelse dahi uzun vadede kalmayı amaçlayan bireyleri de içermektedir. Bu göç türü aslında uluslararası düzeyde istenilen ve ekonomiye katkısı bakımından da desteklenen bir olgudur. Çünkü göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde ya da ülkelerdeki olumlu tarafları uluslararası düzenli göç olgusunu ön plana çıkarmaktadır. Düzenli göç olgusunda karşılaşılan başlıca problem özellikle öğrencilik hayatından sonraki süreçle ilgilidir. Öğrencilik hayatı sona eren bir birey için çalışan birey statüsünü elde edene kadar geçen zamanda yaşadığı zorluklar düzenli göçün önündeki temel sorundur. Bu durum ayrıca göç eden birey için kalış süresi dolduğunda izin süresinin aşılması halinde düzensiz göç denilen yasa dışı olguya kayılması halinin olması ihtimali ortaya çıkacaktır. Bu sebeptendir ki, uluslararası düzenli göç olgusunda bu gibi problemlerin ya da olumsuzlukların olmaması adına bazı önlemlere ve düzenlemelere uyulması gerekmektedir (Akis Kalaylıoğlu, 2014: 35). Yabancı'nın ülkeye giriş yaptığı her türlü hava, deniz ve kara araçlarıyla, Türk makam ve yetkililerinden alınan vizeler düzenli göç kapsamında uyulması gerekli kanuni yollardır. Bu kurallara uyulmaması hali düzensiz göçü doğurabilmektedir (Karacabey, 2017: 9-10).

Düzenli göç, birey açısından gitmek istenilen ülkeye yönelik gerçekleşen talep ile o ülkenin izni ile gerçekleşmesinin yanında işgücü ve nüfus gibi ihtiyaçları doğrultusunda ülkelerin kendi talepleri ekseninde de gerçekleşebilmektedir. Ülkelerin ortaya koyduğu belirli şart ve prosedürleri yerine getirmek esastır. 1960'lı yıllarda Almanya'ya yönelik gerçekleşen işgücü hareketliliği düzenli göçü açıklayacak bir örneklemedir (Somuncu, 2006: 8). Yasal göç olgusunda önemli olan giriş ve çıkış yapılacak ülke ekseninde gerekli yasal izinlerin mevcudiyeti durumudur. Burada ülkelerin karşılıklı olarak birbirlerine izin vermeleri gerekmektedir. Bireyin hür iradesi ile gerçekleşip gerçekleşmediği arka planda kalmaktadır (Şafak, 2013: 21).

Yasal göç olgusu, tarihsel süreç bakımından hükümetlerin varoluşu kadar eskiye dayanmaktadır. İki ülke arasında meydana gelecek göç olayında göçün oluşmasına ve hareketliliğe imkan verecek hukuki bir iradenin olması, göçün yasal olmasına zemin hazırlayacaktır (Şafak, 2013: 20). 21. yüzyıl ile günümüz dünyasında bu düzenlemelerin genişletilmesi ve bir istikrarın sağlanması noktasında çalışmalar hız kazanmıştır (Karacabey, 2017: 10).

Düzenli göç kapsamında vize ve ikamet işlemleri yer almaktadır. Ancak bir bölgeye yerleşme ve o bölgede kalma anlamına gelen 'ikamet' kavramı düzenli göçün en önemli bölümünü oluşturur. İkamet, yabancıların yani T.C. vatandaşı olmayan kişilerin Türkiye'de kaldıkları süre boyunca yararlanacağı hak ve yükümlülüklerin yasal bir zemine oturtulmasını sağlaması açısından önem taşımaktadır. Çünkü göçmenler yasal olarak belirlenen her türlü haklardan faydalanabilmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ikamet izni konusuna yasal bir zemin hazırlamıştır. Yabancıların Türkiye'de kalmak için gerekli olan izin belgesini ifade etmektedir. Bunun için gereken ön şartlar; yabancıların belgeyi almak için talepte bulunması, alınması gerekli olan evraklara başvurması ve talepte bulunduğu ikamet izni çeşidindeki şartları taşıması ve yerine getirmesidir (www.goc.gov.tr /ikamet genel bilgiler, 2020). İkamet izinleri, vize işlemleri için verilen sürelerin uzatılması işlemi olarak da ifade edilebilir. Vize veya vize muafiyeti işlemleri için ayrılan sürelerin yabancıya tanımış olduğu Türkiye'deki azami kalma hakkının dolması sonrasında, kalma süresinin devamını sağlayan idari bir işlem düzenli göç olarak açıklanabilir (Asar, 2015: 43).

Şekil 1: 2005-2020 Yılları Arası İkamet İzni İle Türkiye'de Bulunan Yabancılar (Bin-Milyon)

Kaynak: GİGM, İstatistikler, Güncel veriler, İkamet İzinleri 09.04.2020 tarihi itibarıyla /www.goc.gov.tr (Erişim tarihi: 12.04.2020).

Yukarıdaki grafikten görüldüğü üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sitesinden düzenli göç kavramına ilişkin ikamet izinlerinde 2005 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede ülkede bulunan yabancıların sayılarına ilişkin verileri görmek mümkündür. Özellikle 2013 yılına kadar sayılarda çok ciddi oranlarda bir artış görülmemektedir. Ancak 2013 yılı ve özellikle 2017 yılı itibarıyla grafikte bir kırılma yaşanmıştır. 2020 yılındaki güncel veride bu oranın 1 milyonu aştığını görülmektedir. Bu oranı artıran etkiler incelendiğinde, 2008 ve 2009 yılları arasında oranın bir önceki döneme göre düştüğü görülmektedir. 2013 yılından itibaren sayının git gide yükseldiği bir tabloda Türkiye'nin içinde bulunduğu istikrarlı konumu ve açık kapı politikası stratejisini benimsemesi yatmaktadır.

Yasal göç hareketliliğinde göç alan ve göç veren ülkeler (iki ülke) arasında gerçekleşen hukuki bir mevzuatın varlığı söz konusudur. Bu mevzuattan kaynaklı yapılan göç işleminde gerekli izinler alınmış olup kayıt altına alınma bakımından yasal kabul edilir. Her ülkenin uygulayacağı mevzuat türü farklılık gösterebilir. İki ülke arasında bu işlemler yasal olarak yapılır. Yasal göç eski zamanlardan beri süregelen bir olgudur. Yasal göç olgusunu gerçekleştiren bir birey ya da göçmenin göç ettiği ülkede tüm yasal

izinleri alıp, o ülkenin şart ve esaslarına uygunluğunun sağlandığını söylemek gerekir. Yasal göç hareketliliği, bireylerin hür iradeleriyle gerçekleşmektedir. Gönüllülük esastır. Zorlayıcı etkiler geri planda kalmaktadır.

Düzenli göç alanındaki "göçmen", 'göç düzenlemeleri uyarınca, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için gerekli olan izin veya belgelere sahip olmamakta; gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılması için idari koşulları yerine getirmemesi ' olarak açıklanmaktadır (YUKK, 2013: md. 3/1, 2). Genellikle ekonomik sebepten kaynaklı ülkeyi terk ederek, başka ülkeye giden birey 'göçmen' olarak ifade edilir (Deniz, 2014: 177).

Dünyada servetin ve gelirin eşitsiz dağılımı günümüzde düzenli göç hareketlerini yönlendiren en önemli etkidir (Canpolat, 2015: 35-36).

Türkiye'de düzenli göçe yönelik kabul politikasının en önemli basamağı, dışarıdan ülkeye yönelen göç hareketliliği karşısında niteliğinin belirlenmesidir (Somuncu, 2006: 176). Düzensiz göçün kontrol altına alınması ve önüne geçilmesinin birinci şartı düzenli göçle ilgili yapılan yasal düzenlemelerin titiz ve planlı bir şekilde yürütülmesinden geçmektedir.

1.2. Düzensiz Göç ve Göçmenler

Düzenli göç gibi uluslararası göç kavramının diğer bir ayrımı düzensiz (yasa dışı) göç terimidir. Aslında literatürde daha çok adı geçen kavram düzensiz göç tanımıdır. Düzensiz göç kavramı da düzenli göç tanımının yer aldığı 6458 sayılı kanunda belirtilmiştir. "*Düzensiz göç, yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye gelişi, Türkiye'de kalışı, Türkiye'de izinsiz çalışması ve Türkiye'den çıkışı şeklinde belirtilmiştir*" (Akıncı ve öte., 2015: 63). "*Bireyin (göçmenin) yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek diğer ülkeye yasa dışı yollardan girmesi ya da yasal yollardan girmesine karşın süresi içinde girdiği ülkeyi terk etmeyerek o ülkede yaşamaya / çalışmaya devam etmesi "yasa dışı göç" olarak tanımlanmaktadır*" (Deniz, 2014: 177). Burada anlaşılması gereken husus , kaçak göçmenler ve mültecilerdir.

"*Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel*

kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslar arası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur" (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı 2013: 26).

Düzensiz göç kavramı, ülkede kalmalarına hukuken izin verilmeyen göçmenlerle alakalıdır. Üçüncü bir ülkeye giderken, Türkiye'yi kullanan kişileri ya da gerekli belgeleri almadan ülkede kalan veya çalışan kişileri ifade etmektedir (İçduygu ve Aksel, 2012: 20). Düzensiz göçün nedenleri ve boyutlarının detaylı olarak incelenmesi neticesinde geliştirilen stratejilerde başarı elde edilmektedir (Bodur Ün: 188). Oturma izinleri alan ve izni olmayan çok sayıda sığınmacı veya geçici korumaya sahip olanlarla birlikte, genellikle çalışır durumda olmasına rağmen, çalışma iznine sahip olmayan birçok insan söz konusu olabilmektedir (Rittersberger Tılıç, 2015: 90).

Yasa dışı göç, Dünya Göç Örgütü (IOM) tarafından 'düzensiz göç' çerçevesinde ele alınarak uluslararası literatürde ise; yasa dışı göç kavramından çok, düzensiz göç kavramı yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (Akçadağ, BİLGESAM, 2012: 4). Yasa dışı göç kavramı, düzensiz göçle aynı anlama gelse dahi göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi konularda ayrılır ve yasadışı göç olgusu ön plana çıkar (Özkarlı, 2014: 11). Düzensiz göç kavramı düzenli (yasal) göçten farklı olarak geniş bir çerçevede değerlendirilir. Hedef, kaynak ve transit ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilir. Burada hedef ülkeler açısından, ülkelerine yasal olmayan yollardan gelen ya da yasal yollarla geldiği halde yasal süresi dolan ve bulunduğu ülkeden çıkmayan, o ülkeyi terk etmeyen kişileri kapsamaktayken; kaynak ülkeler açısından ise, ülkesini terk ederken gerekli şartlara ve prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri kapsamaktadır. Transit ülke açısından biraz farklı bir değerlendirme yapılmış olup, kaynak ülkeden hedef ülkeye ulaşma amacıyla yasal ya da yasa dışı yollardan ülkeye giren, bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanan ve ülke sınırını terk eden kişileri içerisinde barındırmaktadır (www.goc.gov.tr/

GİGM, 2020). Düzensiz göç; kaçak göçmen işçi, yabancı işgücü göçü gibi kavramlarla birbirine entegre edilen enformel istihdamın en önemli kaynaklarından birisidir (Özkarlı, 2014: 15).

Düzensiz göçler, gelişmiş ülkelerde görülen bir olay olmasının yanında gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye açısından ele alındığı zaman, düzensiz göç olgusuyla Türkiye daha çok 1990'lı yıllarda karşılaşmıştır (Özkarlı, 2014: 12). 1920'li yıllarda düzensiz göç olgusu yaşansa da 1990'lardan sonra giderek artan eğilim göstermiştir (Aydınlı, 2017: 13).

Düzensiz göç, net olarak sayısı bilinmeyen ve küreselleşme ile birlikte gittikçe artan bir olgudur (Şemşit, 2018: 281). Düzensiz göçteki küresel eğilimler ve sayılar hakkında yeterli kaynak yoktur. Mevcut kaynaklar arasında Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve Geliştirme (OECD) , örneğin SOPEMI girişimi aracılığıyla verilere ulaşabilmek mümkün hale gelmiştir. Kişinin düzensiz durumu genellikle farklı kurumlar arasında dağıtılmıştır. Polis ve istihdam büroları, işbirliği ve devlet daireleri gibi kurumların web adreslerinden ulaşımın kolay olmaması da veriler konusunda uluslararası göç olgusunda yetersiz kalmıştır (Koser, 2005: 7-8).

Hükümetler tarafından kontrol edilemeyen ve gözetilmesi pek mümkün olmayan sınır ötesi, uluslararası insan hareketliliğinin olması hali düzensiz göç şeklinde karşımıza çıkar. Düzensiz göç, sadece basın, yayın organlarıyla yayınlanan göçmen dalgasından ibaret değildir. Bu göç türünde yasal yollarla ülke sınırından girip vize süresi geçenleri, insan ticareti yapanları, yasal veya yasa dışı yollarla kaçak veya zorla çalıştırılan göçmenleri de kapsayan çok çeşitli bir olgudur (Atasü Topçuoğlu, 2016: 501).

Günümüzde düzensiz göçlerin yaşanmasının temel nedeni, iç savaşlardan kaynaklı siyasi baskıların sebep olduğu çatışma ortamının yaşanmasıdır (Çelik, 2019: 37). Düzensiz göç olgusu uluslararası göç kapsamında değerlendirildiğinde gönüllü göç şeklinde gerçekleşebileceği gibi zorunlu şekilde de gerçekleşebilmektedir.

Devletlerin yasa dışılık kavramına olan izlenimi; izinsiz kalan, çalışan insanların; diğer insanlar üzerinde egemenlik haklarını ihlal etmeleri ve

bunun sonucu olarak da mücadele kavramını yasa dışı göçle ilişkilendirmiştir (Özcan, 2015: 24-30).

Genel olarak yasadışı göç olgusu ve düzensiz göç birlikte kullanılan bir kavramdır. Ancak aralarında bir farklılık vardır. GESYAD' a göre, '*Her yasadışı göç bir düzensiz göçken, her düzensiz göç bir yasadışı göç değildir*'. Yasadışı göç daha geniş bir tanımlamadır. (GESYAD, 2016). Düzensiz göç, hukuka aykırılık, resmi belgelerin olmayışı ve orada çalışan ya da yaşayan göçmenlerin varlığından bahsederken; yasadışı göç kavramı ise, kişilerin buldukları ülkeyi terk etmesi suretiyle herhangi bir şekilde izin almaksızın başka bir ülkeye giderek orada geçici bir süreliğine veya süresiz olarak kalmaları esasını taşımaktadır (Karaduman, 2017: 8).

Yasadışı göç olgusu beraberinde getirdiği sorunlar bakımından önemli bir noktayı işaret etmiştir. Çünkü vize süresi dolan ve ülkeden ayrılmayan kadınlar için kötü işlere yönlendirilme ve ticari alanda kullanılma yasadışı göç olgusunun kötü ve olumsuz sonuçlarından birini gösteren tablodur (Bucaklıoğlu, 2019: 40-41).

Türkiye gibi kendini "göç veren" ülke olarak tanımlayan ülkeler ve denetimli (düzenli/yasal) yollarla göçmen kabul eden ülkeler için "düzensiz göç" hem yeni hem de esasen alışık olunmayan bir olgudur. Bu göç hareketi "göç, göçmen ve yabancı" gibi kavramları oluşturduğu için sosyal ve siyasi çoğu alanda bir korku yaratmıştır. Bu korku, ülkelerin iç ve dış politikalarını etkilemiştir. Göç olgusu artık her ülkede yeniden düzenlenecek boyuta ulaşmış, yeni kural ve kuruluşların oluşmasını engellemiş, göçmen karşıtı uygulamaları ise arttırmıştır (Erder, 2010: 41). Düzensiz göç olgusunun istikrarsızlık ve yoksulluk gibi sebeplerden kaynaklandığı sorunlar, ülkelerin tek başlarına çözebilecekleri bir mesele değildir. Bu göç olgusunun önüne geçebilmek uluslararası alanda toplumun sorumluluk ve dayanışma içinde birlikte hareket etmesiyle olabilmektedir. Türkiye, düzensiz göç olgusuyla baş eden bir ülkedir. Çünkü Türkiye, eski zamanlardan beri göç olgusuna maruz kalmış bir ülkedir. Son zamanlarda düzensiz göç meselesinde, Türkiye ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği, bölüşüm ve sorunların tespiti adına bir çok çalışmada etkin rol oynamıştır ve çalışmalarını sürdürmüştür. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Emniyet Genel

Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşlar aracılığıyla çalışmalar ve mücadeleler kontrol altına alınmıştır (Durgun ve Muğan Ertuğrul, 2018: 2455).

Yasal göçmen gibi bir tanımlamadan çok yasadışı (düzensiz) göçmen kavramının daha çok kullanıldığı ve önem arz ettiği açıktır.

Yasa dışı göç olgusu yasadışı göçmen kavramını da beraberinde getirmiş ve yasadışı göçmen kavramı genel bir ifade ile olumsuz değerlendirilmiştir.

Türkiye'de göç yasasını ihlal eden bir kişi (pasaport, vize, ikamet ve çalışma izni mevzuatı) yasa dışı göçmen olarak tanımlanmıştır. Bireyin düzensiz durumu devletlerin çalışma alanlarını genişletmiştir. Düzensiz göç hem karmaşık hem de çeşitli bir olgudur. Netlik sağlamak gerekirse, odak nokta düzensiz akışlar ve girişlerdir.

Çoğunlukla bu statüde yer alan bir yabancı yargılanabilir, yakalanabilir, suçlu bulunabilir. Hatta bunlarında ötesinde tutuklanabilir, sınır dışı edilebilir. Yasadışı göç olgusu ulus-devlet anlayışının önünde bir engel teşkil edebilecek özellik taşımaktadır. Egemenlik haklarını tehdit ve ihlal etmesi bakımından olumlu özelliklerinden çok olumsuz özellikleri ile ön plandadır. Topcuoğlu düzensizlik kavramını 'toplumsal ve politik bir düzlemde üretilen bir statü' olarak değerlendirmektedir (Atasü Topcuoğlu, 2016: 11-20). Düzensiz göçte ayrıca ülkelerin durum ve niteliğine göre 'düzensizlik' kavramı değerlendirilmektedir (Köprü, 2010: 13).

"Düzensiz göçmen" ise, *yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi olarak tanımlanmaktadır* (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı 2013: 26). Kısaca düzensiz yani yasa dışı göç eylemini gerçekleştiren kişidir.

Türkiye'yi hem transit ülke olarak kullanan hem de kaçak yollarla işçi olarak çalışıp hedef ülke olarak kullanan göçmenler de vardır (Deniz, 2014: 184).

"Düzensiz ya da kayıtsız göçmen, geçmekte olduğu ya da bulunduğu ülkede yasal statüsü sorunlu olan kişidir." (Atasü Topcuoğlu, 2016: 503). Düzensiz göçü yaratan yasal sorunlar ülkeye giriş, oturma ya da çalışma izinlerinden kaynaklanmaktadır.

Düzensiz göçmenlik, zorunlu ya da gönüllü bir şekilde çalıştırılanların yanında savaş ve siyasi durumlar sebebiyle de gerçekleşebilir. Özellikle son yıllarda hala devamlılığı olan Suriye göçü silahlı çatışmalar ve iç savaştan kaynaklı Türkiye'ye sığınma amaçlı gelen kitlelerle örneklendirilmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 513).

Göçmen kendi ülkesinde daha iyi niteliklere sahipken, göç ettiği ülkelerde niteliklerden yoksun olabilmıştır. Bu durum; 'vasıfsızlaşma' ya sebep olmuş ve düzensiz göçü tetiklemiştir (Özcan, 2015: 34).

Yasa dışı göçe başvuran kişiler genel olarak; açlık, yoksulluk, sefalet, siyasi baskılar, ekonomik kriz gibi olumsuz şartların yol açtığı ortamlardan kaçan kişilerdir (Akçadağ, 2012). Düzensiz göçmenler, işgücü piyasalarında herhangi bir resmi güvenceleri olmadan çalışmakta ve bu çalışma düzeni genelde işçi işveren arasında gerçekleşen sözlü anlaşma ile olmaktadır (Özkarlı, 2014: 15).

Düzensiz göçmenlere ilişkin yapılan araştırmalarda; eşitlik, adalet, güvenilir çalışma koşullarına erişim, asgari ücret ve örgütlenme gibi haklardan mahrumiyet yaşadıkları için işyerlerinde her türlü sömürüye maruz kaldıkları vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalar aynı zamanda düzensiz göçmenlerin kendi ülkelerinde edindikleri vasıf ve yeterlilikleri göç ettikleri ülkelerde bulamadıklarına da işaret etmiştir (Şenses Özcan, 2015: 29-34).

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göç hareketliliği daha çok düzensiz göç olarak karşımıza çıkmış ve bu hareketliliğin altında yatan temel özellik; çalışma gayesiyle ülkeye gelen göçmenlerin ülkede kalma sürelerinde kısalık ve düzensizliğin olması, çalışmanın genel olarak kaçak yollardan meydana gelmesi ve Türkiye'ye turist vizesi ile giriş yapılmasıdır (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 46). Türkiye'ye yönelik gerçekleşen düzensiz göç hareketliliğini ortaya koyan dört temel faktör vardır. Birincisi, ülkelerinde yaşanan siyasi sorunlar, baskılar ve çatışmalar bu ülkelerde yaşayan bireylerin ülkelerinden daha uzak, güvenli ve hayat standartlarının daha iyi olduğu komşu ülkelere gitme istekleri artmıştır. İkincisi, Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konumuyla alakalıdır. Gelişmiş Batı ülkelerine geçiş yapmak isteyen transit göçmenler için Türkiye'nin cazip bir ülke olmasıdır. Üçüncüsü, Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlerin burada uygulanan sıkı

güvenlik tedbirleri dolayısıyla Türkiye'ye yönelmeleridir. Dördüncüsü ise, komşu ülkelere göre daha iyi ekonomik koşullara sahip ülkenin Türkiye olması göçmenler için çekici bir özelliği taşımasıdır (Deniz, 2014: 184-185).

Bireyin hem tercihine hem de yöntemlere göre hareket etmesi yasa dışı göç dahilinde gerçekleşebilmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- "Ülke sınırlarından yasa dışı giriş yapmak ve /veya yasa dışı çıkış yapmak.
- Sahte ya da tahrif edilmiş seyahat belgeleri ve diğer belgelerle sınır kapılarından giriş ve / veya çıkış yapmak.
- Yasal mevzuata uygun olarak giriş yapılmakla birlikte, vize süresi veya vize muafiyetinin tanıdığı kalış süresinin bitiminde ya da yetkili makamlarca verilmiş oturma izninin bitiminde çıkış yapmayarak, izinsiz ikamet etmek " (Şafak, 2013: 21).

Yasa dışı göç olgusu; hem ortaya çıkardığı sorunlar bakımından hem de yasadışı göçe sebep olan faktörler olarak değerlendirilmiştir. Yasa dışı göç olgusu aslında hem bir neden hem de bir sonuç olarak ifade edilebilir.

Yasa dışı Göçü İten Faktörler:

- Yoksulluk
- Salgın Hastalıklar
- Açlık-Kıtlık Sorunu
- Savaşlar
- Sosyal Problemler
- Bölgesel Kültürel Farklılıklar

Yasa dışı Göçü Çeken Faktörler:

- Ülkelerin Ayırmış Oldukları Göçmen Kontenjanları
- Yasa dışı Göçmenlerin Cezalandırılmaması ve Affedilmesi
- Sağlık, Eğitim ve Adalet Yapısındaki Gelişmişlik
- Kişi Başı Gelirin Yüksek Olması
- Kişisel Özgürlüklerin Geniş Olması

Genel itibari ile yasadışı göçü çeken ve iten faktörler bir arada verilmiştir. Genel olarak yasadışı göç hem bir neden hem de bir sonuçtur. Yoksulluk gibi sebeplerin yaşanması göçü zorunlu kılan etkilerin başında gelmiştir. Ancak

sonuçları itibariyle olumsuzluğa yol açabilmektedir. Ülkelerin uygulayacakları politikaların bir düzen çerçevesinde olması gerekmektedir.

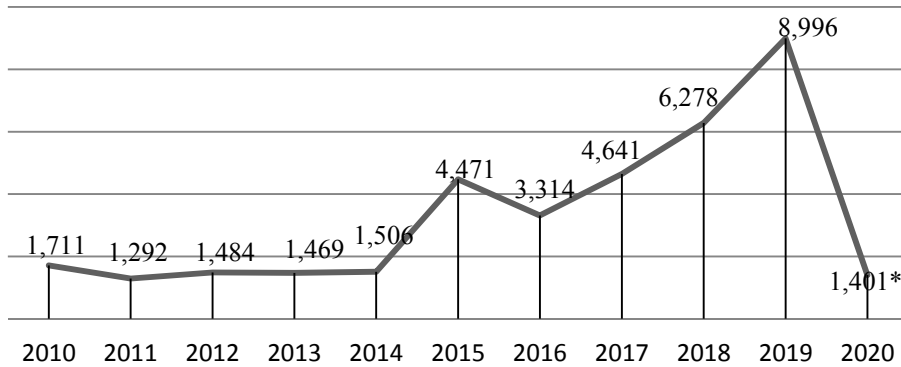
Tablo 1: Yasa dışı Göçün Nedenleri

Ekonomik Nedenler	Bireysel Nedenler	Ailesel Nedenler	Güvenlik Nedenleri
İşsizlik	Eğitim olanakları	Ailesinin yanında olmak	Can- mal güvenliği kaygısı
Gelir Yetersizliği	Evlilik hayatı	Eşinden ayrılmamak	Yerleşim yerinin boşaltılması
Daha iyi bir yaşam bulma umudu	Suç işlemek, ceza almak	Çocuğunun yanında olmak	Siyasi ve yerel baskılar

Kaynak:Köprü, 2010 tarafından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.11. 2019).

Yasa dışı göç denildiği zaman nedenlerine bakıldığında ekonomiden kaynaklı olan sebeplerin en başta geldiğini söylemek doğrudur. Genellikle göç hareketliliği işsizlik, daha iyi yaşam bulma umutlarının söz konusu olması neticesinde gerçekleştiğini söylemek gerekmektedir. Siyasi baskılar, güvenlik problemlerinin yaşanması ve eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma isteklerinin varlığı yasa dışı göçü ortaya koyan kaçınılmaz niteliklerdir.

Genel itibariyle ifade edersek, düzensiz göç daha çok 1980'li yılların sonunda artış göstermiştir. Sınırlandırılması gerektiği ve kontrol mekanizmalarıyla tespit edilmesi hususu günümüz dünyasında en çok tartışılan ve önemli hale gelen gündem konusudur (Öner, 2016: 16).

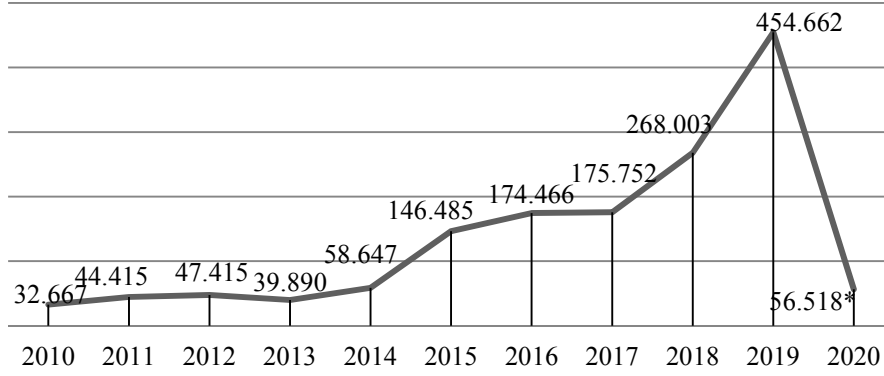

Şekil 2: Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi web sitesi, düzensiz göç istatistikleri 29.05.2020 itibariyle. (Erişim Tarihi: 01.06.2020).

Bu grafikte on yıllık bir sürede Türkiye'ye gelen kaçak göçmen sayıları gösterilmiştir. Bu oran ilk 4 yıllık sürede, 2014 yılına kadar eşit derecede seyir etmiştir. 2014 yılından 2015 yılına dek geçen 1 yıllık süre zarfında bu oranın %3.5 civarında arttığı görülmüştür. 2020 yılında ise bu oranda ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 7.500 civarı göçmen kaçakçılığının azaldığı görülmüştür.

Şekil 3: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi web sitesi, düzensiz göç istatistikleri, 29.05.2020 itibariyle. (Erişim Tarihi: 01.06.2020).

2014 yılına kadar bir önceki grafikte olduğu gibi sayısal veride ciddi bir artış yaşanmazken, 2014 yılından sonra bu rakamın ciddi şekilde arttığını ve binli sayılara ulaştığını görülmüştür. 2019'da zirve seyreden tablonun 2020 yılında dip yaptığı görülmüştür.

Yasa dışı göçle ilgili Türkiye'nin kısa vadeliden çok, orta ve uzun vadeli çalışmalar yapması gerekmektedir. Yasal göçün önündeki en büyük engel olan yasadışı göçün azaltılması ve önlenmesi ihtiyaç oluşturmuştur. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC)'nin düzensiz göç konularına dahil olması ile yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve Türkiye'de çalışmalar özdeşleşmiştir.

Türkiye yeniden yapılanma ve reform süreci içine girerek gelişme göstermeye başlamıştır. Alanındaki mevcut yasal ve kurumsal çerçeve düzenli ve düzensiz göç ve önemli ulusal mevzuat 2000 sonrası dönemde değişiklikler getirmiştir. 2001 yılında Türkiye kaynak ülkeler ve geçiş yapan düzensiz göçmen ülkeleriyle geri kabul anlaşmaları yaparak, müzakerelere başlamıştır.

1.3. Mülteci (Sığınma) Göçleri

Sığınma hareketliliği ya da sığınmacı kavramı eski zamanlarda görülen bir olgu olmakla birlikte özellikle de 20. yüzyıldan beri etkisini hızla hissettirmiştir. Kitlel göç hareketliliğinin yaşandığı Osmanlı İmparatorluğu

zamanından beri mülteci hukuku Türkiye gibi bir ülkeyi yakından ilgilendirmiş ve her zaman Türkiye'nin gündeminde yer almıştır.

Buldukları ülkede, rejimden kaynaklı politika ve otorite baskıları, anlaşmazlıklar ve çatışma durumlarının yaşanması nedeniyle bir çok defa can ve mal güvenlikleri tehlike altında olan ve tehdide maruz kalan kişi ya da grupların daha güvenli bir ülkeye gerçekleştirdikleri göç hareketliliğine mülteci göçü adı verilmiştir (Çayan, 2018: 14).

Uluslararası göç hareketliliğinden kaynaklanan sorunlar beraberinde ülkeleri düzenleme çalışmalarına sürüklemiştir. Mülteci ya da sığınmacı kavramına ilişkin yapılan düzenlemeler de buna örnektir. Uluslararası mülteci hukuku, son dönemlerde önemli olan bir husus haline gelmiştir. Uluslararası alanda olsun ya da olmasın son yıllarda artan silahlanma yarışları, çatışmalar bütün devletlerin üzerinde tartıştığı bir konu haline gelmiştir. Özellikle nüfus hareketliliğinin daha fazla yaşandığı Türkiye gibi ülkelerde odak konusudur. Hükümetler hem insani faktörlerden hem de uluslararası hukuktan kaynaklı yer değiştiren insanları kabul etmektedir. Bunu yaparken bazen hukuka uygunluğu ihlal ederek savunma politikaları çalışmalarını gündeme getirmiştir.

Mülteci hukuku 1920'li yıllarla birlikte gelişim göstermiştir. Milletler Cemiyeti çerçevesinde iki ve daha fazla devletin taraflığını üstlendiği, mültecilerin hukuki statüsünü tanımlamak maksadıyla yapılan sözleşmeler söz konusudur. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme hukuki çalışmayı kanıtlar niteliktedir. Bu sözleşmede mülteci tanımına ilişkin coğrafi yer ve tarih sınırlandırılması getirilmiştir. Sadece Avrupa sınırı kapsamında değerlendirilmiş ve zaman açısından 1 Ocak 1951'den öncesi ile sınırlanmıştır (İsaoğlu, 2019: 6). Bu sözleşme mültecilerle ilgili alınan kararlarda Türkiye açısından yeterli görülmemiş ve 1967 tarihinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin bir Protokol imzalanmıştır. Bu protokol ile tarih sınırlandırılması ortadan kaldırılmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1015-1018).

Mültecilerle ilgili yapılan ilk düzenleme Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme içeriği itibariyle yetersiz görülerek, farklı bir düzenlemeye gidilmiş ve hukuki statülerine ilişkin 1967

Protokolü ile mülteci tanımı ve konumu alanında yeniden düzenlenmiştir. 1967 Protokolü'ne göre mülteci;

"Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır." (Bozbeyoğlu, 2015: 64).

Tablo 2: Dünya Genelinde En Çok Mülteci Bulunduran Ülke Sıralaması

ÜLKELER	MÜLTECİ SAYISI (milyon)
Türkiye	3.621,330
Lübnan	944,613
Ürdün	660,393
Irak	253,672
Mısır	132,281
Kuzey Afrika	35,713
TOPLAM	5,648,002

Kaynak:UNHCR Data Portal, <https://data2.unhcr.org>. Aktaran: Çelik, 2019: 20, e.t.: 18.04.2019). (Erişim tarihi: 20.05.2020).

Pakistan, Uganda ve Lübnan gibi ülkelerin dışında İran, Sudan, Almanya gibi ülkeler de yer almaktadır. Burada en çok dikkat çeken sayı Türkiye'ye aittir. Türkiye için yaklaşık 4 milyon civarında yabancıya ev sahipliği yapmaya çalışan bir ülke tablosundan bahsedilmiştir.

Mültecilerle ilgili yapılan düzenlemeler de 1951 sözleşmesinde yer alan tarih sınırlaması, 1967 Protokolünde kalkmıştır. Mültecilerle ilgili olan düzenlemelerin yanında bir de "sığınmacı" kavramından bahsetmek mümkündür. Bu protokolde yer alan mülteci tanımı; Avrupa'dan gelen ve hukuken statüsü kabul edilen yabancıları ifade ederken; sığınmacı ise, Avrupa dışından gelen ve mültecilik statüsü incelenen ve bu sürede kendisine geçici koruma sağlanan yabancıları ifade etmektedir (Bozbeyoğlu, 2015: 65).

1951 Sözleşmesi göç eden göçmen ya da sığınmacı statüsünde olan bireylere uluslararası bir koruma statüsü taşımalarına imkan sağlamış ve göç etmelerini engellemeye yönelik çalışmaları taşımıştır. Bu özelliği ile de evrensel bir niteliğe dönüşmüştür. Mülteci kategorisindeki bir bireyin kaçış

gerekçeleri; özgürlük isteği, vücut bütünlüğüne karşı bir tehdit, savaş, ülke içi karışıklık, açlık, doğal felaketten kurtulma gibi farklı sebeplerden kaynaklanabilmektedir. Mülteci statüsü kazanabilme gerekçesi için, bireyin ülkesi dışında olması gerekmektedir. Uluslararası korumanın birinci şartlarından biri, sınırların geçilmesidir. Koruma talebinde bulunma amacıyla başka bir ülkeye göç eden, o ülkeye sığınan bir kişi için bu durum hiç kolay değildir. Acılardan, zulümden kaçış, çıkış yolu olarak görünse de bireyin ülkede karşılaşacağı muhtemel sıkıntılar ile göç edilen devletin yaşayacağı problemler ile durum kolay gözükmemektedir (Ergüven, Özturanlı, 2013: 1021-1023).

Uluslararası göç bireysel veya kitlesel nitelikte sıralanabilmektedir. Birey halinde göç edenler; fiziksel, finansal ve beşeri sermayesini göç ettiği ülkeye taşıyabilmiş ve orada yaşamını idame ettirmek için kullanabilmektedir. Kitlesel hareketler biçiminde gözlemlenen mülteci akımında ise, göçe katılanlar planlamadan ve çoğu durumda istemden ve zorla göç etmek durumunda kalmışlardır (ORSAM, 2015).

Uluslararası sözleşmelerde mültecilerin hakları söz konusudur. Bu haklar; çalışma hakkı, din ve inanç özgürlüğü hakkı, geri gönderilmeme hakkı, seyahat ve ikamet etme hakkı gibi haklardır (İsaoğlu, 2019).

Tablo 3 : Uluslararası Göçmen Stoku 2019 Yılı Türkiye Verileri

Değerler	2000	2005	2010	2015	2019
Uluslararası göçmenler (Bin)	1,281	1,319	1,367	4,346	5,876
Toplam nüfusun payı içindeki uluslararası göçmenler(%)	2	1,9	1,9	5,5	7
Mülteciler (Bin)	3,1	2,4	10	2,753	3,787
Uluslararası göçmenlerin payı içindeki mülteciler	0,2	0,2	0,7	63,4	64,4

Kaynak: United Nations Department Of Economic and Social Affairs (www.unpopulation.org) (Erişim Tarihi: 01.01.2020).

Tabloda 2019 yılı Türkiye verilerinde 2000 yılından 2019 yılına kadar olan değerler ve verileri gösterilmiştir.Özellikle mültecilerin 2019 yılında sayılarının 4 milyona yaklaştığı açıktır. Uluslararası göçmenlerin payı içindeki mültecilerin oranının 2015 yılıyla birlikte artış eğilimi göstermiştir.

1.4. Uluslararası Emek Göçleri

İşgücü göçü olarak da ifade edilen bu göç türü, istihdam amacıyla kişilerin anavatanlarından ayrılarak başka bir devlete gitmeleri olarak tanımlanmıştır (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2.Baskı, 2013 : 49).Göç hareketliliğinin temelinde yatan emek göçüdür; küresel ekonomik eşsizliklerin söz konusu olması itibariyle işgücü (emek) arz ve talebi hem ulusal hem de uluslararası alanda da meydana gelmiştir (Toksöz ve öte. 2012: 11).

Uluslararası emek göçünün başladığı dönemler sömürgecilik faaliyetlerinin yaşandığı dönemlere kadar uzanmaktadır. 1550'li yıllarda şeker ve tütün gibi ürünlerin işçiliğinde çalıştırılmak üzere köle tacirleri tarafından Batı Hindistan'a gönderilen Afrikalılar ilk göçmen işçiler olarak tarihe geçmişlerdir. Bu zamandan sonra da sömürgeci güçler tarafından bir çok köle kıtalar arasında sürekli olarak göç ettirilmiştir. Eski zamanlara kadar dayanan geçmişi günümüze doğru değişim göstererek, karmaşık bir hal almıştır (şahin, 2008: 14-15).

Uluslararası emek/işgücü göçünün yarıdan fazlası az gelişmiş ile gelişmekte olan ülkelerden kaynaklanmıştır. Uluslararası emek göçü, ekonomik büyüme hızını etkileyen bir faktördür. Bu göç türü, iç ve dış ekonomik sebeplerden kaynaklanabilir. Bunlar genel olarak, işgücü karşılığı alınan ücretlerde ülkeler arasında yaşanan farklılıklar, küreselleşme, yoksul ve zengin ülkeler arasındaki uçurumun artması, nüfus özelliklerindeki farklılıklardır (Çayan, 2018: 37). Uluslararası işgücü göçü çoğu ülkede bazı durumlara sebep olmaktadır. İhraç edilen işgücü, işsizliğin azaltılmasına ve o ülkeye dışarıdan para girişinin teminine yol açmaktadır. Diğer tarafta ise, son derece kalifiye (uzmanlaşmış) olan işgücün azalması, emeği ihraç eden ülkedeki teknolojiden kaynaklı potansiyelin yavaşlamasına ve genel olarak

da bilimsel ve kültürel seviyenin gerileyip düşmesine neden olmaktadır (Gez, 2014: 8-10).

Emek göçü siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden ötürü emek faktörünün hem iç göç hem de dış göç aracılığı ile yer değiştirmesi olarak ifade edilmiştir.

1950'li ve 1960'lı yıllardaki emek göçü, göçmen grupların iş gücü piyasalarına girmesini ve onların toplumsal entegrasyonunu sağlamıştır. Bu dönemsal aralıkta göçmen grupları düşük beceri düzeylerine ya da dil ve kültür farklılıklarına sahip olsalar da iş gücü piyasalarına girişleri noktasında zorlukla karşılaşmamıştır. Sanayi toplumunun gölgesinde ucuz ve güvencesiz emeğe olan talep arttıkça alıcı ülkeler de göç politikalarını giderek esnetmiştir. Buna karşın sanayi toplumundan hizmet toplumuna doğru bir geçiş ile birlikte göçmen işgücüne olan talep de azalmıştır (Lundborg, 2013: 220), (akt.: Aygöl, 2018: 180).

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'YE YÖNELİK GERÇEKLEŞEN ULUSLARARASI GÖÇÜN TARİHSEL PERSPEKTİFİ

Dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleşen kitlesel göç hareketliliği, yeni mekanların oluşmasına yol açmıştır. Bu durum kimi zaman tarihsel açıdan zorluğa sebep olmuş kimi zaman da ülke ekonomilerini etkileyecek boyutlara ulaşmıştır. Ülkelerin ve hükümet yapıcılarının göç olgusunu yakından takip etmek için gereken önlemleri alması ve yönetim alanlarını oluşturması gerekmektedir. Bunun için göç yönetimi kavramına değinmekte fayda olacaktır. Göç yönetimi, ülkelerde yaşanan uluslararası göç hareketliliğinin hükümetler aracılığıyla kontrol edilmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Hem göç alan hem de göç veren ülke için özenli bir şekilde çalışma gerekmektedir. Kontrol mekanizmasının her iki ülke içinde iyi ayarlanmış olması önemlidir. Kontrol mekanizması göçmen statüsündeki her birey için göç edilen ülkeye girişinden itibaren başlamış ve ülkede kaldığı süre boyunca da devam etmiştir.

Uluslararası göç hareketliliğinin bir de modern dünyadaki süreci söz konusudur. Bu dönemde yaşanan gelişmeler dört döneme ayrılmıştır.

Birinci dönem ticari dönemdir. 1500-1900 yılları arasında geçen bu dönem sömürgecilik faaliyetlerinin hakim olduğu dönemi kapsamıştır. Bu da ticareti etkileyen ve ticari ilişkilerin hız kazandığı bir döneme işaret etmiştir. Avrupa'dan gelen akımlar hakim olması ile ticari kapitalizm yayılmıştır. Ekonomik büyüme ve sömürgeleşme hareketliliğinin yaygınlık gösterdiği ve Afrikalı göçmenlerin köle ticaretinde önemli bir yere sahip olduğu bir dönemi içermiştir.

İkinci dönem 19. yüzyılın başlarını gösteren sanayileşme dönemidir. Bu dönemle birlikte kapitalizmin yeni dünya düzeyinden bahsedilmiştir. Sanayileşmenin yayılması ile göç veren ve göç alan ülke kategorilere ayrılmıştır.

Üçüncü dönem 1800-1929 dönemini göstermektedir. Ekonomik küreselleşmenin yaşandığı ilk dönem olarak ifade edilmiştir.

Dördüncü dönem ise, 1960'ların ortalarında ortaya çıkarak, geçmişle farklılık yaratan bir dönem olmuştur. Artık Avrupa'dan göç yerine küreselleşme olgusunun yaşanması ile küresel göç olgusu yaşanarak sınır ötesi hareketlilikler yaşanmıştır.

2.1.1. 1923- 1950 Yılları Arası Göç Tarihi

Bu dönem, erken cumhuriyet dönemi olarak da ifade edilmiştir. Bu dönemle birlikte ulus-devlet inşasının temeli atılmıştır. Bu dönemde yaşanan göçler daha çok mübadele göçleri olmuştur. Bu dönemde iki kategori önemlidir. İlk olarak Müslüman olmayan nüfusun yurt dışına göçü ve ikincisi ise, önceden Osmanlı topraklarında kalan Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçünün sağlanmasıdır. Bu dönemde Balkan ülkeleri olan Yunanistan'dan, Romanya'dan, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç hareketliliği yaşanmıştır. Bu göç hareketliliği de ülkenin nüfus yapısında homojenlik yaratarak değişikliğe sebep olmuştur.

Yunanistan, Bulgaristan, Kuzey Irak Yugoslavya gibi bir çok ülke ile göç olayını birlikte yaşamıştır. Özellikle de 30 Ocak 1923 yılında Türk ve Yunan Haklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolü imzalanmıştır (İnliceliler, 2019: 25). Genel itibariyle cumhuriyet tarihinde Türkiye'ye gelen göçmen hareketliliğine bakıldığında ilk olarak 1922-1938 yıllarında 384 bin göçmenin Yunanistan'dan geldiği bilinmektedir. Daha sonra 1923-1945 yılları arasında 800 bin kişi Almanya'dan, 1988 yılında 52 bin kişi Irak'tan, 1989 yılında 345 bin kişi Bulgaristan'dan I. Körfez Savaşı nedeniyle 1991 yılında 51 bin kişi Irak'tan, 1999 yılında meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle 17.746 kişi Kosova'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Son olarak 2011 yılında Suriye'ye Arap Baharı'nın yansıması sonrasındaki karışıklık sonucunda yaklaşık 3,5 milyon civarı Suriyeli göçmenin geldiği bilinmektedir (İnliceliler, 2019: 30-31).

1945 sonrası yaşanan göçler kapsam ve derece açısından bazı yenilikleri içerebilir fakat nüfus hareketleri demografik büyümeye, iklim değişikliğine ve üretimin ve ticaretin gelişimine paralel olarak daima insanlık tarihinin parçası olagelmıştır (Castles ve Miller, 2008: 69).

Bu dönemde göç politikalarının en önemli noktası *"Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olanların..."* ifadesi düzenlemeleri oluşturur (Gündoğmuş, 2018: 209). 1930'lu yıllarda yürürlüğe konulan 2510 sayılı İskan Kanunu ile Türk kimliği etnik olarak tanımlanmıştır ve bu kanun o dönemin konjonktür yapısına uygun şekilde düzenlenmiştir (İnan, 2016: 16-17). İskan Kanunu, *"göçebe olarak yaşayanları, göçmenleri, yerleri kamulaştırılanları, milli güvenlik nedeniyle yapılacak iskan çalışmalarını, köylerde fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas şartları ve alınacak tedbirleri, iskan edilenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemeyi amaçlamaktadır"* (İskan Kanunu [İK], 2006: madde 1). 2510 sayılı İskan Kanunu'nun çıkarılması ile düzenlemeler yasal zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Bu kanun ile göçmenlerde aranan temel özellik 'Türk kültürü' olmuştur. Dolayısıyla Türk sınırları içinde yaşayan ancak Türk olmayanların da Türkleşmesi yolunda çalışmalar yapılmıştır (Gündoğmuş, 2018: 210).

1940'lı yıllara kadar geçen dönemde dikkat çeken bazı durumlar söz konusudur. Bu dönemde yaklaşık 6 milyonluk bir nüfusun iskan hareketine dahil olduğu söylenebilir. Burada iskan kavramının yer değiştirme hareketi, beşeri bir yerleşme olarak ifade edildiğini söylemek gerekmektedir. Bir diğer nokta ise, Türkiye'nin ülkenin ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınma sağlama amacını taşıyarak, dış mihraplardan kaynaklı oluşabilecek sorunlarla baş edebilmek adına, nüfusu artırıcı politikalar izlemiştir. O nedenle ki bu dönemde daha çok nüfus ve iskan mübadelesi oluşmuştur.

2.1.2. 1950- 1980 Yılları Arası Göç Tarihi

Bu dönem ulus-devlet inşasının ve yerel modernite sürecinin hız kazandığı ve derinleştiği dönemi ifade etmiştir. Ayrıca muhacir göçü olarak da ifade edilen bir dönemi kapsamıştır. Kır- kent göçü ile yaygınlaşan ve kentleşme oranındaki artış ile birlikte Türk ve Müslüman nüfusun türdeşliği şeklinde ortaya çıkmıştır. 1950'li döneme kadar geçen zaman Türkiye vatandaşlarının büyük oranı yer değiştirme hareketliliklerinin daha az yaşandığı bir dönem olarak önümüze çıkmıştır. 1970'li yıllarla birlikte ise dönem değişiklik göstermiş ve kır nüfusu yerini kent nüfusuna doğru bırakmıştır. Her iki kişiden biri kentlere doğru hareketlilik göstermiştir. Bu

dönem ayrıca işgücü ihtiyacı olan ülkeler başta Almanya olmak üzere Türkiye'den işgücü açığını karşılamak için işgücü ithalatında bulunmuştur.

1950-80 yılları arası yaşanan göç hareketlerinde sanayileşmenin de gelişmesi ile birlikte yerleşik bir boyut hız kazanmıştır (Demirhan ve Aslan: 38).

1960'lı yıllarda Türkiye önemli bir pazar merkezi haline gelmiştir. Bu modern dünya tarihinde yaşanan "ilk hareketlilik"lerden biri olmuştur. Böylece Türkiye Müslüman olmayan nüfusun Türkiye'den çıkışı da yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye göç veren ülke konumunda yaşandığı en önemli tarihler olarak gündemde olmuştur.

Bu dönemde karşımıza çıkan en önemli gelişme, Türkiye'de yurt dışına yönelen işgücü (emek) göçüdür. Yurt dışına yaşanan göç hareketliliğinde eğitim ya da çalışma amaçlı gerçekleşmesi bu dönemde Türkiye'yi ilk kez kitlesel olarak göç veren ülke konumuna getirmiştir. Sanayileşmeyle birlikte Avrupa ülkeleri ihtiyaç duyduğu işgücü gereksinimini kendi ülkesinden karşılayamadığı için diğer ülkelere işgücü talebi konusunda çağrıda bulunmuştur. Böylece iç göç olayından dış göç olgusuna doğru geçişin zemini hazırlanmıştır (Gündoğmuş, 2018: 212). Bu dönemdeki göç politikalarında göze çarpan ilk örnek Bulgaristan göçleridir. Bulgaristan hükümetinin Türk azınlığına yönelik göçe zorlama politikaları sonucu yaklaşık 8 milyon aileye mensup olmak üzere 155 milyon kişi iskanlı göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmiştir (İnan, 2016: 19). Bu dönemde hukuki husus doğrultusunda 1950 yılında yürürlüğe konulan Pasaport Kanunu ile dış (uluslararası) göç konusunda düzenlemelere yönelen Türkiye, mülteci haklarını düzenleyen 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini 1961 yılında yürürlüğe koymuştur (Gündoğmuş, 2018: 212).

1980 yılına kadar geçen bu dönemde genel olarak nüfusu artırmaya yönelik politikalar uygulanmıştır.

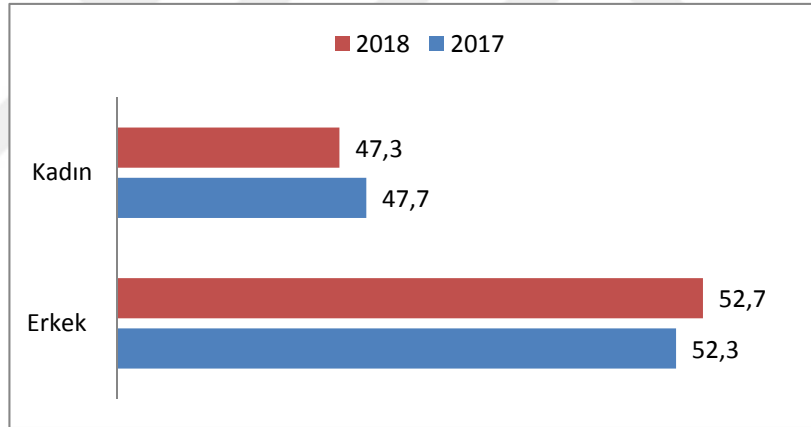
2.1.3. 1980 ve Günümüz Göç Tarihi

Bu dönem ulus-devlet inşasının en yoğun hissedildiği ve yaşandığı dönem olmuştur. Küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye'nin içinde bulunduğu göç stratejisi değişiklik göstermiştir. Bu dönemde özellikle dışarıdan bir göç

dalgası ile Türkiye karşı karşıya kalmıştır. Afganistan'dan yaşanan göç dalgası bunun en önemli örneklerinden biridir. 2010 yılında yaşanan Suriye göçü de bu tezi daha fazla destekler niteliktedir. Türkiye kır- kent nüfusundan sıyrılarak sınır ötesi bir göç hareketliliğinin merkezinde kalmıştır. Türkiye'ye yabancıların göç hareketliliğinin yaşandığı bir dönem olmuştur. Küreselleşmenin de etkisiyle modern dünyada Türkiye artık göç veren ülke sıralamasından çıkıp göç alan ülke konumuna ulaşmıştır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu ulus-devlet ve uluslararası göç hareketliliği tarihsel açıdan sınırlandırılmıştır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 590).

Bu dönem artık "Türk olmayanların" yani yabancıların da göç edebildikleri ve Türkiye için "göç alan" ülke statüsünün güçlendiği bir dönem olma stratejisini oluşturmuştur. Çünkü Türkiye 1980 sonrası dönemde diğer yıllardan farklı olarak gözle görülür derecede yoğun göçlere maruz kalmıştır (Gündoğmuş, 2018: 213).

Şekil 4: 2017-2018 Yılları Arası Türkiye'ye Gelen Göçün Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 30711 sayılı 2018 Uluslararası Göç İstatistikleri, yayınlanma 23 Temmuz 2019 /www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi: 10.04.2020).

Yukarıdaki grafikte 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin Türkiye'ye gelen göç hareketliliğinin kadın ve erkek nüfusuna göre dağılımı gösterilmiştir. Grafikten de anlaşılacağı üzere kadın nüfusunun erkek nüfusuna göre oranı daha düşüktür. Kadın nüfusuna bakıldığında Türkiye'ye gelen göç rakamında 2018 yılı 2017 yılına göre azalma eğilimine girmiştir. Erkek nüfusuna bakıldığında ise, 2018 yılındaki oran 2017'ye göre daha yüksektir. Kadın ve

erkek nüfusundaki oranlarda 2017 ve 2018 yıllarında birbirinin tersi şeklinde artış ya da azalış göstermiştir.

Türkiye'deki kadın ve erkek cinsiyet dağılımının yanında aynı zamanda göç edenlerin 2018 yılına ait yaş dağılımına göre yüzdeler dilimleri de incelenmiştir.

Tablo 4:2018 Yılında Türkiye'ye Gelen Göçün Yaş Ortalaması

Yaş Grupları	Türkiye'ye Gelen Göç
20-24	11.4 %
25-29	11.9 %
30-34	10.3 %

Kaynak:TÜİK, 2018 Uluslararası Göç İstatistikleri, Göç Edenlerin Yaş Gruplarına Göre İncelenmesi /tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 10.04.2020).

Yüzdeler dilimler incelendiğinde her iki göç alanında da yani Türkiye'ye doğru ya da Türkiye'den giden göç sıralamasında 25-29 yaş grubunun oranının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Türkiye'de bu verilerin yanında bir de Türkiye'ye gelen ve en çok göç alan iller bazında da değerlendirmek faydalı olacaktır. 2018 yılına ilişkin ilk 5 il sıralaması yapıldığında bu iller genellikle büyükşehirler olarak ele alınmıştır. TÜİK verilerinde yer alan bu illerde büyükten küçüğe sıralama Türkiye'ye gelen göçte İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa ve İzmir yer almıştır. İlk olarak Türkiye sıralaması genel ortalaması ise gelen göç bazında 580 binlere yakındır. İller bazında sıralama açısından bakıldığında özellikle İstanbul'un diğer 4 ille kıyaslandığında oranı en yüksek gelmiştir.

Tablo 5: 2018 Yılı Türkiye'ye Gelen Göçün İllere Göre Yüzdeler Değişimi

İller	Türkiye'ye Gelen Göç	(%)
TÜRKİYE	577.457	
İstanbul	201.957	35
Ankara	71.337	12,40
Antalya	36.674	6,4
Bursa	22.660	3,9
İzmir	14.671	2,5

Kaynak: TÜİK, 2018 güncel veriler, Yurtdışından Gelen Göçün En Fazla Olduğu İlk 5 İl /www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.04.2020)

Tablo 6: 2016-2018 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Göçün Bir Önceki Yıla Göre Artış Değerleri

Yıl	Türkiye'ye Gelen Göç	Bir Önceki Yıla Göre Artış
2016	380.921	
2017	466.333	% 22.4
2018	577.457	% 23.8

Kaynak: Erişim tarihi (11.02.2020) <https://www.dogrulukpayi.com/bulten>

Çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancıların Türkiye'deki son 15 yılda içerdikleri rakamlara bakıldığında 3.3 milyon yabancıнын ikamet izni aldığı resmi belgelere geçmiştir (www.goc.gov.tr/goc- tarihi, GİGM, 2020).

2.2. Uluslararası Göçün Nedenleri ve Etkileri

Uluslararası göç çeşitli bir kavram olup aynı zamanda çok boyutlu bir özellik de taşımaktadır. Özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan bir ülkede yaşanan göç olgusu gelişmiş ülkelere daha çabuk sirayet edebilmektedir. Yoksulluk, açlık, işsizlik gibi sebeplerden kaynaklı gerçekleşen göç hareketliliği gelişmiş ülkelerde işsizlik boyutunun sonucunu doğurabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler ya da diğer bir ifade ile göç veren ülkeler için bu durum olumlu gibi ifade edilse de aslında göç alan ülke için köklü yapısında değişiklikler meydana getirmekte ve çoğu zaman olumsuz etkileyebilmektedir.

2.2.1. Siyasi Nedenler

İster göç alan isterse göç veren ülke olsun her şekilde göç hareketliliğinin bir nedeni vardır. Hiçbir göç nedensiz değildir. Bazen gönüllü bazen de zorunlu şartlar altında gerçekleştiği için her zaman yaşanması muhtemel bir olaydır. Gittikleri bölge veya ülkelerin dini farklılaşmaların yarattığı ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık, rejim politikalarındaki değişiklik gibi sebepler siyasi nedenlerle gerçekleşen göç hareketliliğidir (Günay ve öte.,y.yok.: 39).

Siyasal sebeplerden kaynaklanan göç önemli bir noktayı ifade etmektedir. (Günay ve öte.,y.yok: 39). Çünkü birey ya da grupların siyasal baskılara maruz kalınması ve işkencelerin yaşanması gibi sebeplerden dolayı kaçmak, din, dil, ırk gibi farklılıklardaki özgürlüklerini rahatça yaşamak göçe neden olmaktadır.

Özellikle savaş ve baskıcı rejimlerin yaşandığı bir ortamda göç bir kaçış yoludur. Özellikle Arap Baharı ile 2011 yılında gerçekleşen Suriye Göçü siyasi baskılardan kaynaklanan en önemli örneklerden biridir. Çünkü Suriye hükümetin baskıcı tavırları ve istikrarsız bir ortamın gözler önüne serilmesi siyasi olayların zirvede yaşandığı bir merkez olmuştur. Göçün ve hatta uluslararası göç hareketliliğinin sebepleri üzerinde en çok durulması gereken siyasi kaynaklı olanıdır (Bayraklı, 2007: 31).

2.2.2. Ekonomik Nedenler

1920'lerden sonra Türkiye'den dışa yönelik gerçekleşen göç hareketliliğinin temel merkezinde ekonomik sebepler yer almıştır. İnsanların daha iyi iş bulabilmek ve daha iyi gelir elde edebilmeleri için başvurdukları bir kaynaktan ekonomik nedenlerle ilgili olanıdır (Zhanadilova, 2018: 118). Günümüzde ekonomik sebeplerden kaynaklı göç hareketleri siyasi kaynaklı gerçekleşen göç dalgalanmaları kadar önemlidir. Ekonomiden kaynaklı göç veren ülke için itici, göç edilecek ülke için çekici bir özelliktir.

'Ücretlerin düşük olması, yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, vergi oranlarının yüksek olması, bireylerin tasarruf yapamamaları, kötü ve ağır çalışma koşulları, gelişmiş ülkelere oranla düşük yaşam kalitesi, işsizlik, istihdam olanaklarının yeterli olmayışı' gibi sebepler sayılmaktadır (Bayraklı, 2007: 29).

İşgücü ihtiyacının teşvik ettiği göç, ekonomik çekiciliği ile sermayeyi kendine çevirir. İşgücünün ucuz olmasıyla birlikte, yerli işgücünün çalışmak istemediği emek- yoğun sektörler, sağlıksız ve ağır şartlar altında çalışacak insan kaynağını oluşturması sermaye faktörünü göçmen işgücü açısından gözde yapmaktadır (Aydın, 2015: 8).

2.2.3. Diğer Nedenler

Ekonomiden ve siyasi sebeplerden kaynaklı uluslararası göç hareketlerinin nedenlerinden farklı olarak demografik değişimler, doğal nedenler, teknolojik nedenler gibi çeşitli sınıflandırma yapılabilmektedir. Doğal nedenler, doğal afetler gibi bireylerin elinde olmayan olağanüstü sonuçlara sebebiyet veren durumları ifade etmektedir. İklim değişiklikleri, küresel ısınma, sel baskınları, depremler gibi olumsuz etkileri olan olaylar göçü meydana getiren önemli olaylardan diğerleridir.

İş savaş, baskı, terör olayları, hayat şartlarının kötümser bir tablo çizmesi bireylerde can ve mal güvenliğinin olmaması güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Güvenlik nedenleri göç politikalarını değiştirmiş ve yaşanan bazı göç hareketliliğinin bir güvenlik tehdidi olarak kabul etmesine yol açmıştır (Şanlıöz, 2018: 41). Savaşlarda fiziksel saldırılar, katliamlar ve kullanılan kimyasal ağır silahlar hiçbir ilgisi ve tarafı olmamasına rağmen

bireylerin buldukları yerden daha güvenli başka bir bölgeye gitmelerine neden olmuştur (Çakı, 2018: 13).

Az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin nüfusunda yaşanan demografik değişiklikler göçü etkileyen diğer bir nedendir. Az gelişmiş ülkelerde nüfus artışının sürekli ve fazla olması dış göçün yapısını etkilemiştir. Gelişmiş ülkelerde ise, çalışan insan sayısının fazla olması ve işsizlik oranının daha düşük olmasından dolayı doğum oranlarının az gelişmiş ülke nüfusuna göre azlığı açıklanabilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işgücü arz etmelerinin temel nedenleri, düşük ücretler, iş bulamama endişesi gibi sebeplerdir. (Bayraklı, 2007: 34).

Bunların dışında göç olgusunda eğitim sisteminde yaşanan farklılıklar, bilim ve teknoloji politikaları, hizmet politikaları da yatmaktadır (Bayraklı, 2007: 34). Sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek ve daha iyi bir hizmet alabilmek için bireyler bu hizmeti sağlayabilecekleri bölgelere doğru kitlesel bir akım gerçekleştirmişlerdir.

2.3. Dış Göçlerin Ülkenin Toplumsal ve Kültürel Yapısına Etkisi

Uluslararası göç olgusunun nedenlerinin önemli olduğu kadar yol açtığı etkiler de önemlidir. Sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler bir ülke ekonomisi için araştırılması gereken bir diğer noktadır.

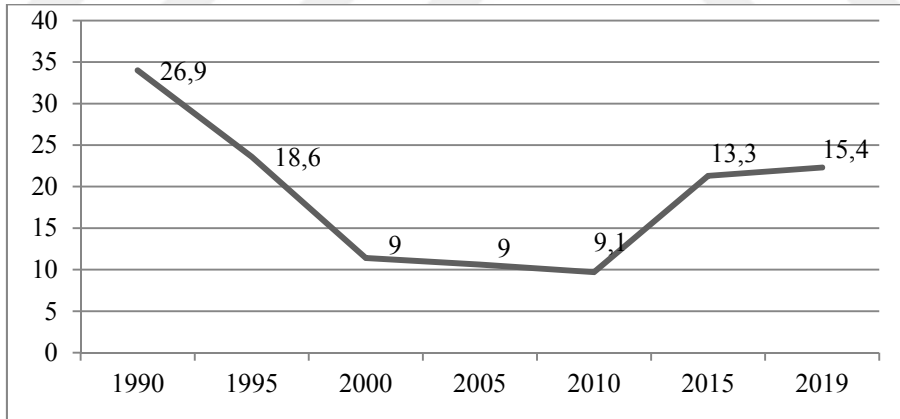
Göçmenler göç hareketi ile fiziksel varlıklarının yanında aynı zamanda geldikleri yerleşim yerlerinin sosyo-kültürel etkilerini de göç ettikleri yeni yerleşim birimlerine taşıyarak buralarda kültürel değişim ve etkileşim oluşturmaktadır. Çünkü göç farklılıkların bir araya gelmesini sağlar. Kültürel ve coğrafi olarak birbirinden kopuk kişilerin iletişimini güçlendirerek bağlantı kurar. Davranışlar arasında değişik fikirlerin yaygınlaşmasına ve kültürler arasında zenginliklerin çoğalmasına yol açmaktadır. Göçmenler kendi kültürel değerlerini yerleştikleri bölge ve ülkelere taşıyarak orada kültürleri yayarak bölgenin de kültüründen etkilenmişlerdir. Bu sebeple göç hareketliliğinin temelinde yatan nokta, kültürel etkileşimlerin ve değişimlerin yaşanmasıdır (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1352).

Suriyelilerle ilgili bir diğer tartışma ortamı sağlık hizmetleri ile ilgilidir. Suriyelilerin ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmaları yerel halk ile Suriyeliler arasında bir gerginlik ortamı yaratmıştır.

Türkiye açısından bakıldığında yapılması gereken en önemli çalışma, Suriyeli mülteciler için hem uluslararası alanda bir uyum ve düzen hem de toplumsal güvenliği sağlayacak bir güvenlik ortamının oluşmasını sağlamaktır. Tehdit içermeyecek ve entegrasyon sağlayacak bir düzen için çalışılmalıdır. (Özdemir, 2017: 130).

2.3.1. Demografik Unsurlar

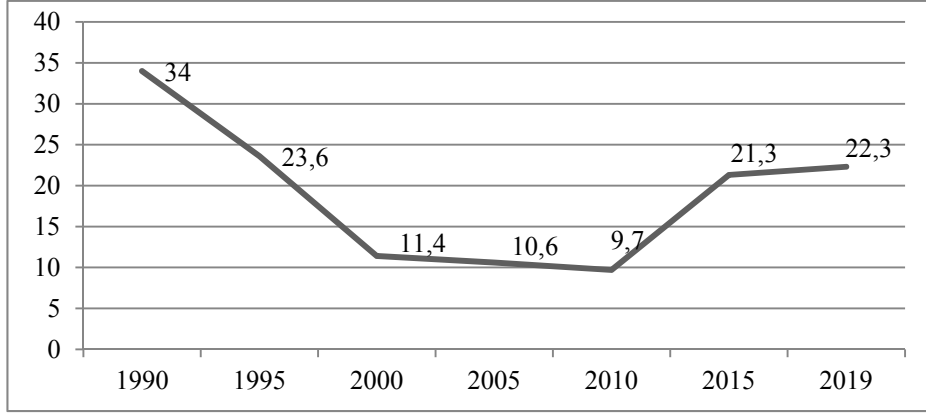
Göçmenler ülkenin toplumsal ve kültürel yapısını etkilemesinin yanında aynı zamanda demografik olarak da etkilemişlerdir. Türkiye için 2019 yılı verileri göz önüne alındığında göçmenleri ayrı şekilde kategorize etmek gerekir. Çocuk, genç, çalışan ve yaşlı nüfus olmak üzere ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Bu bölümde göçmenlerin demografik olarak Türkiye üzerindeki etkileri açıklanmış ve gerekli veriler toplanmıştır. Dört grafik içinde aynı kaynaktan yararlanılmıştır.

Şekil 5: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Genç Göçmenler (15-24)

Trend Oranı %15,4

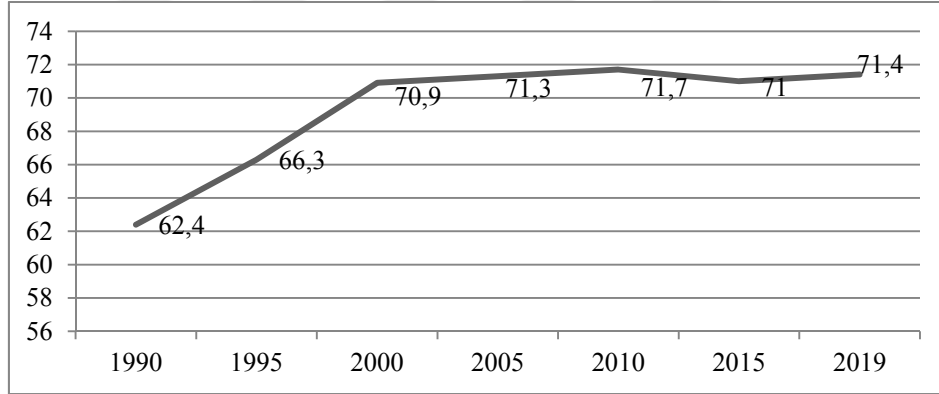
Tablo değerleriyle incelendiğinde 1995 yılından 2010 yılı sonuna kadar trendin çok fazla değişiklik göstermediği görülürken, 2015 yılı itibariyle 2019 yılına kadar düşen oranların tekrar yükseldiğini ve 2019 yılında oranın %15.4 olduğu görülmüştür.

Şekil 6:2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Çocuk Göçmenler <19

Trend Oran %22,3

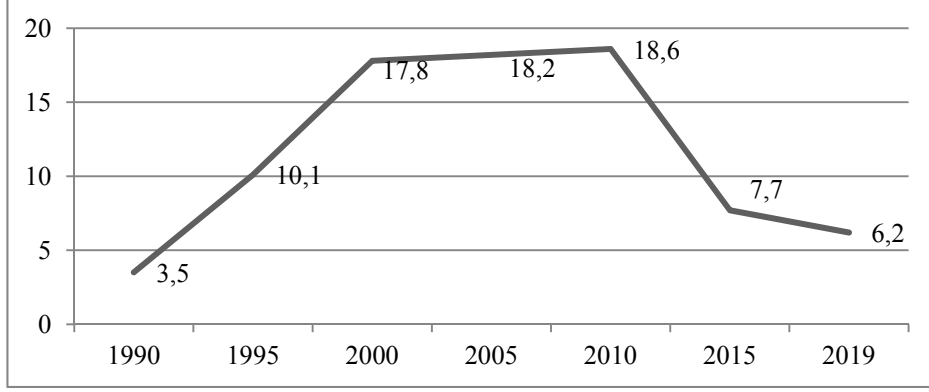
1990 yılından 2000 yılına kadar oranda ciddi bir azalma gözlenmiştir. 2010 yılından 2015 yılına kadar grafik kırılma göstererek oran %21'lere yükselirken son 4 yılda ise büyük bir fark gözlenmemiştir.

Şekil 7: 2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Çalışma Çağındaki Göçmen (20-64)

Trend %71,4

Tablo incelendiğinde 1990 yılından 2000 yılına kadar çalışan yaş nüfusunda bir artış yaşanmıştır. 2000 yılından 2019 yılına kadar geçen zamanda bu oran aynı trend etrafında seyir izlemiştir.

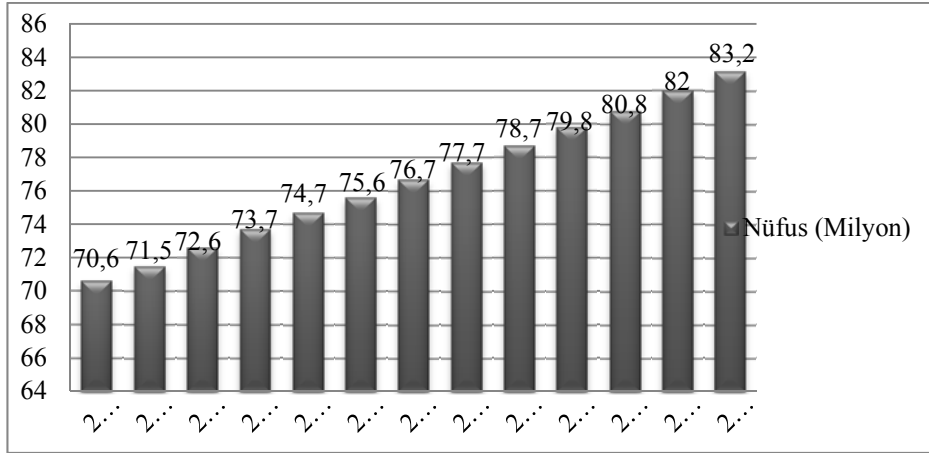
Şekil 8:2019 Yılına İlişkin Türkiye'deki Yaşlı Göçmenler >65

Trend %6,2

Kaynak: UN DESA, 2019 (%) Migration Data Portal, Uluslararası göç ve göçmen stokları (Erişim tarihi: 20.01.2020).

1990 ile 2000 yılları arasında grafiğin değerlerinin ciddi miktarda arttığı görülmüştür. 2010 yılına kadar trend değerlerinde değişim pek yaşanmazken, 2015 yılında kırılma yaşanarak oran %8'ler civarına gerileyerek 2019 yılında %6'lardadır.

Türkiye'nin şubat 2020 tarihi itibariyle nüfusu 83 milyon 154 bin 997 kişi olmuştur. Bir önceki yıla oranla 1 milyon 151 bin 115 kişi artarak 83 milyona ulaşmıştır. Bu oranın 41 milyon 721 bin 136'sını erkek nüfus oluştururken, 41 milyon 433 bin 861'ini ise kadın nüfus teşkil etmektedir. Toplam nüfusun %50,2'si erkek geriye kalan %49, 8'i kadınlardan oluşmaktadır (TÜİK, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, www.tuik.gov.tr.). Erişim tarihi 20.02.2020.

Şekil 9: Türkiye'deki Nüfus Oranlarındaki Değişim (2007-2019)

Kaynak: TÜİK, Anahtar Göstergeler, Türkiye'nin Toplam Nüfusu, 2019.

2.4. Dış Göçlerin Ekonomik Etkileri

Dış göçlerin kültürel ve toplumsal etkilerin yanında aynı zamanda ülke açısından ekonomik etkiler de açıklanmalıdır. Mülteciler için hem kendi ülkelerinde hem de göç ettikleri ülkede etkileri yaşanmıştır. İlk olarak mültecilerin kendi ülkelerinden getirdikleri sıcak paraları ekonomide harekete geçirerek, piyasayı canlandırıp, satışları artırmış olsa da mal ve hizmet fiyatlarının da yükselmesini sağlamıştır. Bu durum en çok konut fiyatlarına yansımıştır. Gelen mültecilerin merkez çevrelerde kalanların çoğu evleri satın aldıkları ya da kiralandıkları için bu da ev fiyatlarının gözle görünür bir şekilde artmasına yol açmıştır. Daha ücra köşelerde yaşayanlar için ise yüksek gelirli evlerde oturmak hayal olmuştur. Konut fiyatlarının ya da kiraların yüksek olması ev sahibi bireyler için ekonomik anlamda karlı bir durum olurken, düşük gelirli bir aile için yüksek bedelli evlerde oturmak maliyet yaratmıştır. Buradan da anlaşılıyor ki ekonomik olarak göçün etkilerinde hem risk hem de fırsat iç içe geçmiş durumdadır. Bir diğer yol açtığı etki ise, hayat pahalılığıdır. Talebin artması ile birlikte ana besin maddeleri dahi olmak üzere, fiyatlar genel seviyesinde bir yükselme eğilimi görülmüştür. Hatta bu oran Gaziantep, Kilis ve Hatay gibi sınır illerde etkisini göstererek, enflasyon oranına yansımış ve Türkiye'nin ortalamasının üstünde seyretmiştir (Sayın ve öte., 2016: 9).

Ekonomik alanda en fazla dile getirilen konulardan biri de, Suriyelilerin sanayide, tarımda, küçük çaplı işletmelerde ve hatta ağır işlerde kayıtsız yani kaçak yollarla ucuz işgüçlerinde çalıştırılmalarıdır. Kayıt dışı çalıştırılan bir Suriyeli bireyin sigorta ve tazminat gibi yasal olan haklardan yararlanmamaları sömürü aracı ile kullanılmasına yol açmıştır. Bu durum da işveren ile çalıştırdığı işçi arasında bir güvensizlik ortamını beraberinde getirmiştir. Suriyeli mültecilerin niteliksiz işgücü piyasasında ücretlerin düşük olduğu bir ortamda kaçak işçi statüsünde çalışmaya başlamaları işveren açısından bir kazanç sağlasa bile işçiler arasındaki ucuz işgücü ile rekabet edilmesini zorlaştırmıştır ve bu da istihdam sorununu yaratmıştır (Kaypak ve Bimay, 2016: 97).

Şubat 2017 tarihli AFAD verilerine göre, Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeliler için kamu kurumu, sivil toplum örgütleri ve yerel halk

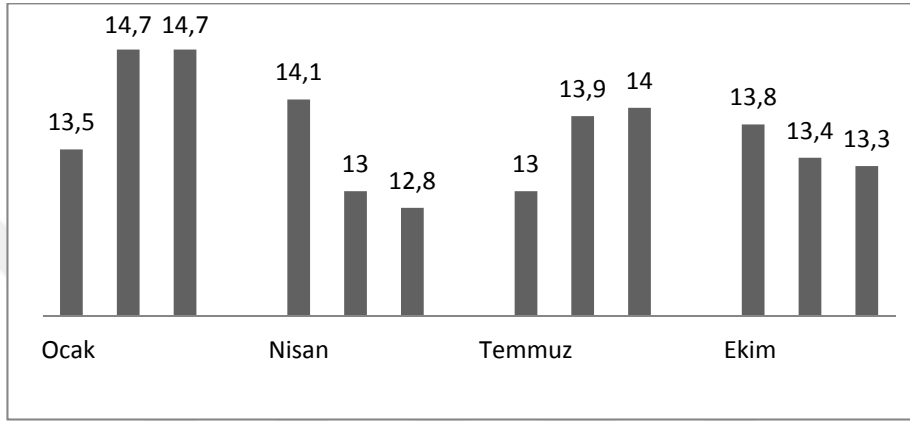
tarafından yapılan toplam harcamalar 25 milyar dolardır. Türkiye'deki mülteciler için Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu yardımlar toplam olarak 588 milyon avrodur. Bunun yanı sıra ek olarak Türkiye'ye dışarıdan gerçekleşen yardımların miktarı 455 milyon dolardır. Suriyeli mültecilerden dolayı oluşan ucuz emek özellikle orta ve aşağı kesimde bulunan yerel halkı ekonomik anlamda olumsuz etkilemiştir. Daha ucuz işgücüyle oluşan rekabet ortamı niteliksiz emek piyasasında ücretlerin düşmesine sebep olmuştur. Orta kesimdeki bireyler de kiralar ve gıda fiyatlarındaki artıştan olumsuz etkilenmişlerdir. Ayrıca Suriyeli mültecilerin tedavüle koydukları para da bittiği için alım gücü de düşmüş ve piyasalar üzerinde olumsuz bir tablo oluşmuştur (Özdemir, 2017: 125-127).

2.4.1. İşsizliğe Etkisi

Göç olgusu göç edilen ülke için işsizlik gibi makro ekonomik değişkenleri etkileyen önemli bir kavramdır. İşsizlik iş bulmak isteyip de çalışamayan bireylerin olması halini ifade etmektedir. Burada belli bir ücret düzeyinde çalışma isteğinin olmasının yanında aynı zamanda çalışabilecek yeterliliğe de sahip olmayı gerektirmektedir. Böyle bir durumda insanlar kitlesel ya da bireysel olarak şartların daha iyi olduğu ve iş bulabilecekleri ülkelere doğru yer değiştirmektedirler. Göç ile işsizlik arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Dış göçle birlikte işsizlik oranlarında bir artış yaşanmıştır. Nüfusa bağlı olarak istihdam olanakları da azalmış ve işsizlik oranları artmıştır. Ancak her ülkenin sahip olduğu ekonomik şartlar ve düzen farklılık gösterdiğinden dolayı göç ve işsizlik arasında da ortaya çıkan sonuçlar farklılık gösterir. Türkiye gibi göç alan bir ülkede uluslararası düzeyde yaşanan göç olgusunun artması işsizliği de artırmıştır (Çelik ve Arslan, 2018: 73-74).

Dış göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklayan bazı çalışmalar göçün işsizliği artırdığı, bazılarının ise göç ile işsizlik arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını ve böyle bir bağlantının kurulmayacağı ile ilgilidir. Ancak göç alan bölge olarak bakıldığında göçün işsizliği artırdığı yönünde sonuçlara varılacak olmasıdır. Özellikle emek göçü ve işsizlik sorunu arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışan çalışmaların sonucu da bu yöndedir. Türkiye'de

de yapısal hale gelmiş işsizliğin sebepleri olarak ise, sanayileşmede geç kalması ve arzu edilen seviyeye ulaşamamış olması, tarım toplumu olması, hızlı nüfus artışı ve genç nüfusun istihdam edilecek ortamın sağlanamayıp, gerekli yatırımların gerçekleştirilememesi ve katma değeri düşük ürünler üretip, dışa bağımlı profil sergileyen bir ülke olması Türkiye'nin göç olgusunu ön plana çıkararak işsizliği de tetiklemektedir (Nurdoğan ve Şahin, 2019: 2203-2208).

Şekil 10: Türkiye'deki 2019 Yılına Ait Üçer Aylık Dönemlere Göre İşsizlik Oranı

Kaynak: Trading Economics ve TÜİK, İşsizlik Oranı (Erişim Tarihi: 21.01.2020)

Türkiye'nin 2019 yılı verilerine göre işsizlik rakamı %13.30 olarak ifade edilmektedir. En yüksek oranı Ocak ayında %14.7 ile yaşamıştır.

2.4.2. İstihdama Etkisi

Göçün istihdam üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, kısa vadeli büyümeye imkan tanıyacak şartları oluştururken, orta vadede maliyetleri yani hükümet harcamalarını tetiklemiştir. (Aybar, 2018: 54). Göçmenlerin Türkiye'ye gelmesi bazı durumlarda olumlu değerlendirilmiştir. Ekonomiye yarar sağladığı durumlar söz konusudur. Vasıfsız ya da ağır şartlarda çalışabilecek ağır sanayi işlerinde yerel halkın düşük ücretlerde çalışmayı kabul etmemesi gibi olasılıkların yaşanması ile göçmenler buralarda istihdam edilmiştir. Bu da bazı sektörlerin çalışır durumda olmasını sağlamıştır. Türkiye gibi bir ülke için bu tablo istenilen bir durum gibi görünürken bazen de işverenler tarafından çalışan kişilerin işten çıkarılması durumu yaşanabilir. Bu olaylar da daha düşük ücretlerle çalışan göçmenlerin daha fazla istihdam

edilip, yüksek ücrette vasıflı düzeyde çalışabilecek bir bireyin istihdam edilememesi durumunu yaratmıştır. Yani istihdam edilememek işsizliği de doğurmuştur. Kısaca bazı durumlarda olumlu iken bazen dezavantajlı bir duruma yol açmıştır.

İstihdam edilen rakamları verilerle incelemek gerekirse, Türkiye için kadın, erkek, genç, üst düzey istihdam oranlarına bakmak gerekmektedir.

Tablo 7: Türkiye'deki İstihdam Oranları (%)

Yıllar	20-64 Yaş Arası Nüfusun Yüzdesi	Kadın İstihdamı (20-64)	Erkek İstihdamı (20-64)	Genç İstihdam (15-24)	Üst Düzey İstihdam (55-64)
2006	48,2	24	73,2	30,3	27,7
2007	48,2	24,2	73	30,2	27,2
2008	48,4	24,9	72,7	30,3	27,5
2009	47,8	25,8	70,4	28,9	28,2
2010	50	28	72,7	30	29,6
2011	52,2	29,7	75,1	32	31,4
2012	52,8	30,9	75	31,5	31,9
2013	53,4	31,8	75,3	32,2	31,5
2014	53,2	31,6	75	33,5	31,4
2015	53,9	32,5	75,3	34,1	31,8
2016	54,4	33,2	75,5	34,1	33,4
2017	55,3	34,5	76,1	34,4	34,4
2018	55,6	35,2	76	35	35,3

Kaynak:Eurostat, İstihdam Oranları Yüzdeler Değişimi (Erişim Tarihi: 21.01.2020).

2.4.3. Enflasyona Etkisi

Enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki genel ve sürekli olarak bir yükselme olarak tanımlanmıştır. Uluslararası göç hareketleri ev sahibi ülkede enflasyonu üç farklı yoldan etkilemiştir. İlk olarak ifade edilebilecek husus, mülteci ve göçmenlerin toplam talebin yükselmesine sebep olarak enflasyonu yukarı çekmesidir. İkinci olarak, göçmenlerin zaman sıkıntısı yaşaması ve kısıtlı bir şekilde ülkede kalmaları dolayısıyla en ucuz ürünleri alma istekleri arayışlarını olması ve bunun sonucunda fiyat esnekliklerinin de yerli halka göre daha yüksek olması olumsuzluk yaratmıştır. Mülteciler veya göçmenlerin bu davranışları, ev sahibi ülkede üreticilerin zamanla fiyatları aşağı çekmesine neden olmuş ve enflasyon oranını düşürmüştür. Son olarak

göçmen ve mültecilerin işgücü odaklı emek yoğun sektörlerde daha düşük ücret veya gelirlerle çalışmaya başlamaları, üretim maliyetlerini azaltmış ve enflasyonu da düşürmüştür. (Gür, 2017: 19).

Göçün sebep olduğu olumsuz etkilerin başında enflasyon söz konusudur. Mültecilerin bütçeye getirdikleri yük ve kaçak işletmelerde kayıtsız gibi çalışmalar neticesinde vergi kaybının yaşanması gibi makro büyüklükteki tehditlerle birlikte aynı zamanda konut fiyatlarında yaşanan artışlar ve hayat pahalılığı ile yerel halk arasında yaşanan problemler ve haksız rekabet gibi mikro büyüklükteki tehditlere de yol açmaktadır (Aybar, 2018: 59).

2.5. Göçmenlerin Yaşadıkları Sorunlar

Türkiye'ye gelen göçmenlerin karşılaştıkları toplumsal ve kültürel problemlerin yanında sosyolojik boyuttan ziyade ekonomik olarak yaşadıkları problemler söz konusudur. Bu sorunların en başında barınma sorunu, sağlık sorunu ve eğitim sorunu gelmiştir. Bu bölümde göçmenlerin özellikle de geçici koruma altında yer alan Suriyelilerin karşılaştıkları sorunlar açıklanacaktır.

2.5.1. Barınma Sorunu

Barınma bir bireyin yaşamını sürdürebilmesi için en önemli temel ihtiyaçlardan biridir. Bütün bireyler hayatını sürdürebilmek için bir eve ya da yuvaya gereksinim duymaktadır. Barınma konusu esas itibariyle gelir durumu ile doğru orantılıdır. Başka bir şekilde ifade edilirse mültecilerin sosyoekonomik yapılarına göre barınma imkanları da farklılık göstermiştir (Koyuncu, 2014: 46). Mülteciler kendi yaşadıkları ülkelerde daha rahat ve güzel koşullarda barınabiliyorlarken, göç ettikleri bölgede ne yazık ki bu durum istenilen şekilde olmayabilir. Mültecilerin ya da göçmenlerin gelmesiyle ev sahiplerinin kiralari artırması göçmenler için sıkıntı yaratmıştır. Bu da ev ya da benzeri bir yerde kalamayacak durumda olan mültecilerin kamp ve kamp dışı alanlarda yaşamalarına yol açmıştır.

Bu çerçevede AFAD' ın barınma merkezlerinin yer aldığı bazı illerde misafir sayılabilecek göçmenlerin %74'ünün bir ev ya da dairede, yaklaşık %15'inin döküntü sayılabilecek harabelerde ve %10'unun çadır kent gibi

geçici plastik korumalarda yaşadıkları test edilmiştir (Koyuncu, 2014: 46-47). Kamp alanlarında yaşayan göçmenlerin kamp dışında sokaklarda kalanlara göre daha şanslı oldukları da açıktır. Mültecilerin çoğu ekonomik koşulların el vermemesi sebebiyle mecburi olarak düşük ücretli kiralarda kalmayı, bir göz odada olsa yaşamayı kabul etmişlerdir.

Sonuç olarak barınma imkanları açısından konut koşullarında temel ihtiyaç malzemelerinde hem nicelik hem de nitelik olarak çok ciddi eksikler ve problemler olduğu tespit edilmiştir. Barınma imkanları dahilinde ortaya çıkan bazı sorunlar da üzerinde tartışılması ve incelenmesi gereken bir konudur. Hanelerdeki kötü hijyen koşulları, ısınmada yetersizlik, enerji eksikliği, kira fiyatlarının yüksek olması sebebiyle bir dairede birden fazla ailenin yaşamak zorunda kalması, teminatsız ve kontratsız yapılan kiralamalar gibi hususlar barınma sorunlarını ortaya çıkarmış ve göçmenler için kötü bir tablo çizmiştir (Koyuncu, 2014: 48-49).

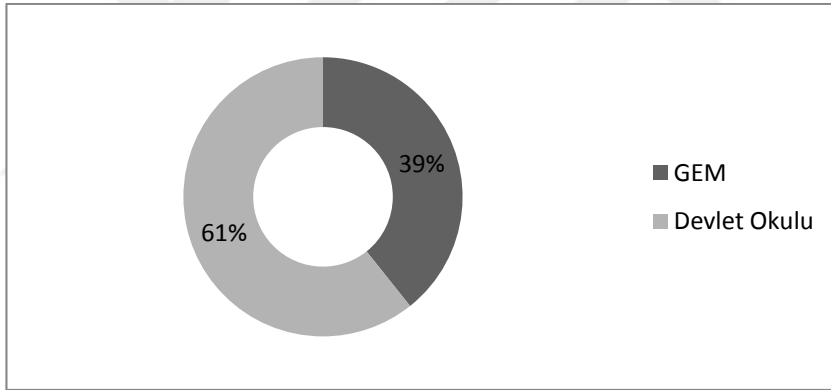
2.5.2. Eğitim Sorunu

Eğitim, çocukların gelişim süreçlerinde hayati derecede önem taşıdığı için, evrensel bir insan hakkı olarak tanımlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28. maddesi anlaşmayı imzalayan devletler açısından gerekli yükümlülükleri yerine getirmeyi zorunlu kılmıştır.. Türk olsun ya da olmasın, topraklarından ayrılmış olmak çocuğun eğitim- öğretim hayatını elinden almamayı getirmekle birlikte, devlet de bunu tüm gücüyle sağlamalıdır (Sayın ve öte., 2016: 11). Yabancılar dahil Türkiye'deki tüm çocuklar Türk ulusal kanunlarına göre ilk ve orta öğrenim görme hakkına sahiptir. Mülteci kampları dışında olup okul yaşı çağındaki çocuklar devlet okullarına kayıt yaptırabilmektedirler. Kamp dışında olup ikamet izni olmayan çocuklar ise, misafir statüsü ile resmi kayıt dışında eğitim haklarını sağlamaktadır (Koyuncu, 2014: 57-60).

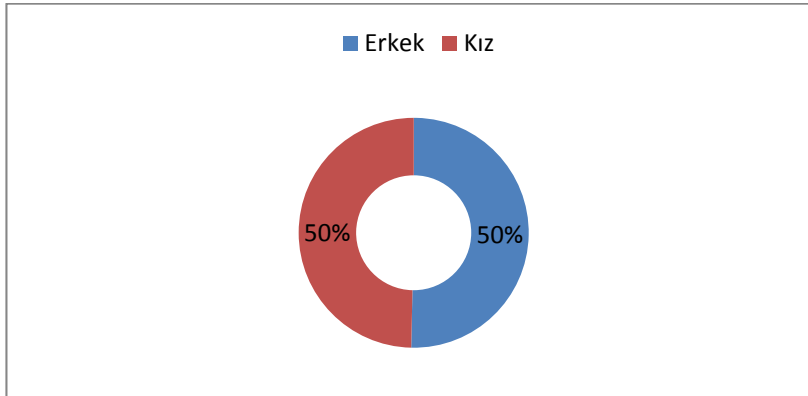
2011 yılından itibaren özellikle Suriye göçüyle birlikte göçmenlerin eğitim alanlarındaki çalışmalar ve politikalar hız kazanmaya başlamıştır. Türkiye'de 608.135 göçmen öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin %61'i devlet okullarında, yaşıt öğrenciler ile Türkiye müfredatında, %39'u Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)' de Arapça müfredat ile eğitim görerek

öğrenim hayatlarını sürdürmektedirler. 608.135 öğrencinin 39.556'sı, Suriyeli olmayan göçmen çocuklardır; bunların büyük bir kısmını da Iraklı çocuklar oluşturmaktadır. 608 binlik nüfusun 829'u diğer, 38 binlik kısmı Iraklı ve 571 binlik kısmı da Suriyeli eğitim gören çocuklardan oluşmaktadır (Coşkun ve Emin, 2018: 4).

Grafiklerde, Geçici Eğitim Merkezlerinde ve Devlet Okullarında eğitim gören çocuklar ile erkek ve kız öğrencilerin rakamsal oranı açıklanmıştır. Şekil 11'de koyu renkle ifade edilen kısım Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim alan göçmen çocukların oranını, açık renkli kısım ise devlet okullarında eğitim alan öğrencilerin oranını göstermiştir. GEM' de bu oran 238.955 iken, devlet okulunda 369.180'dir. Devlet okulunun oranı %61 iken GEM 'deki oran %39'dur. Şekil12'de ise, erkek ve kız öğrencilerin cinsiyet dağılımı gösterilmiştir. Erkeklerin oranı 306.135 iken, kız öğrencilerin oranı ise 302.000'dir. Bu oran da grafikte %50 şeklinde gösterilmiştir.

Şekil 11: Türkiye'de Geçici Eğitim Merkezleri ve Devlet Okullarında Eğitim Gören Öğrencilerin Oranı

Şekil 12: Türkiye'de Eğitim Gören Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: MEB, 2020. (Akt: Coşkun ve Emin, 2018: 5). (Erişim Tarihi: 24.01.2020).

TÜİK resmi verileri incelendiğinde, Türkiye'de eğitim harcamaları 2018 yılında 2017 yılına göre %22'ye yakın bir oranda artarak 214 milyar 637 milyon TL olmuştur. 2018 yılında bir önceki yıla göre eğitim harcamalarının en çok arttığı eğitim düzeyleri, %27 ile okul öncesi, %24 ile ortaöğretim olmuştur. Eğitim harcamalarının yaklaşık %73'lük bir oranı da devlet tarafından finanse edilmiştir (TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2018).

2.5.3. Sağlık Sorunu

Kayıtlı mülteciler, kendilerine verilen kimlik kartları ve bu kartlardaki kimlik numaraları ile sağlık hizmetlerinden yararlanmıştır. Sağlık gibi hayati önem taşıyan bir hizmetten faydalanma ve erişim Türkiye için yapılan son derece önemli bir atılımdır (Sayın ve öte., 2016: 11). Yine bakıldığında kamplarda ve kamp dışında kalan mültecinin ya da göçmenlerin sınıfsal açıdan ayrıldığı zaman kamplarda kalanların sağlık hizmetlerinden yararlanmaları konusunda daha iyi şartlarda olduğu gözlenmiştir.

Ancak göçmenler kendi ülkelerinde yaşadıkları siyasi baskı ve özellikle de savaş gibi sebeplerden dolayı göç ettiklerinden Türkiye'de sağlık hizmeti bazen yetersiz gelebilmektedir. Göçmenlerin kendi ülkelerinde yaşadıkları büyük oranda sağlık sorunları bazen maddi olarak da çaresiz kalmaktadır. Pahalı müdahaleler ve operasyonların gerekmesi neticesinde hem doktor açığı hem de gereken hizmetlerin tedarik edilmesi eksik kalmaktadır. Ancak güvenlik açısından ve daha iyi bir sağlık imkanı bulabilmesinden dolayı mülteciler için Türkiye sağlık alanında da önemli bir bölgeyi temsil etmektedir.

Sağlık alanında görülen en başlıca sorunlardan biri kızamık olmuştur. Göçmen çocuklarında yaşanan problemler aşı vurulmama gibi sebeplerle birlikte görülünce ilerleyen zamanlarda da kronik hastalıklara sirayet etmektedir. Özellikle çocuklarda görülen bu hastalıklar Türk halkını da etkisi altına alarak hastalık yayılma hızına ulaşmıştır. Özellikle erken evlilikler ve gebelik gibi durumlar itibariyle hastalıklar daha çok yayılmıştır (Akkoyunlu Ertan ve Ertan, 30-31).

2.5.4. Kùltür, Uyum ve İletişim Sorunu

Kùltür, insanı ayakta tutan ve insanları birbirine bağlayan önemli bir araçtır. İletişimi sağlayan ve uyumu da beraberinde getiren önemli bir bağdır. Uyum da göç eden bireylerin göç ettikleri bölgede yaşamlarını sürdürebilmeleri için gösterdikleri çabadır. Uyum kùltürleşme sonucunda gerçekleşmiştir. Aynı toplumda yaşayan bireyler birbiri ile uyum sağlama konusunda yabancı bireylere göre daha şanslıdır. Çünkü aynı iletişimi kurma konusunda ve aynı dili konuşma konusunda birbirlerini daha iyi anlamaktadırlar. Ancak göç eden bir birey için bu durum görüldüğü gibi kolay olmamaktadır. Uyum beraberinde sorunları da getirmiştir.

Uyum sorunu çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Göçmenin başka ülkeye göç etmesinde yatan etkenlerin araştırılması gerekmektedir. Kendi isteğiyle mi yoksa zorunlu hallerde mi göç ettiği, eğitim düzeyi, göç edilen ülkenin siyasi ve ekonomik durumu, göç eden bireyin cinsiyeti uyum konusunda etkili olmuştur (Taşçı ve Kara, 2019: 267).

Uyum sorunu göç eden bireyle olduğu kadar göç edilen ülkeyle de ilgilidir. O ülkede yaşayan bireyleri de doğrudan etkilemektedir. Bu sebeptir ki uyum ve kùltür çok önemli bir konudur.

Günümüzde uyum sorunu; sosyokùltürel uyum ve ekonomik uyum şeklinde sıralanabilir. Sosyo-kùltürel uyum göçmenin göç ettiği ülkenin kùltürünü öğrenip kendi kùltürünü geri plana attığı durumdur. Bu istemeden de olsa gerçekleşen bir durumdur. Çünkü göçmen o ülkede yaşayabilmek, barınabilmek, eğitim alabilmek için bunu yapmak zorundadır. Burada uyum sorununun başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi için çok kùltürlü bir ortamın getirdiği farklı kùltürleri tanımak olmaktadır. Kurulan komşuluklar, iş ortaklıkları, gruplar arası evlilikler gösterge niteliği gibi algılanırsa önemli olan bu göstergelerdeki artıştır. Ekonomik boyut açısından uyum sorunu değerlendirildiğinde, iş bulmak, düzenli ve sabit bir gelir elde etmekle alakalıdır.

Uyum sorunu hem iletişimden kaynaklı kopukluklar hem de iş imkanları açısından en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'ye gelen göçmenler iş bulma konusunda sıkıntıya düşmüştür. Bir çoğu vasıfsız oldukları için kötü şartlarda çalıştırılmıştır. Sigortasız, ucuz işgücü

maliyetiyle istihdam edilmiştir. Bu durum göçmenlerin yeterli para kazanamamasına yol açarak işveren ve diğer bireylerle sorunlar yaşamasına sebep olmuştur.

Uyum sorununun ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi için, açık bir istihdam piyasası, adil bir ücretlendirme, barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların kamu hizmeti tarafından sağlanması, göçmen haklarının hukuki alanda güvence altına alınması, iletişim olanaklarının geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir (Taşçı ve Kara, 2019: 276).

2.6. Uluslararası Göçlere Yönelik Alınması Gereken Önlemler ve Çözüm Önerileri

Türkiye uzun zamanlardır göçe maruz kalan bir ülkedir. Bu birinci bölümden itibaren dile getirilmiştir. Uzun zamandır göçün içinde olan bir ülkenin yapması gereken uygulamalar, alması gereken önlemler ve çözümler olmalıdır. Mültecilerin %75'inden fazlası çocuk ve kadınlardan oluşmakta ve çoğunluğu da kamplar dışında yaşayarak hayatlarını idame ettirmek zorunda kalmıştır. Türkiye günümüzde geldiği noktada göç olgusunun detaylarına takılıp, ayrıntılarla boğulmak yerine, neler yapılması gerektiği noktasına değinmelidir. Uluslararası alanda göç olgusunun küresel boyutta ne gibi sonuçlara yol açtığını araştırmalı ve sorunları tespit ederek bu soruların cevaplarını bularak çözüm aramalıdır.

- Göç olgusunu bir tehdit olarak görmek yerine, riski fırsata çevirmeyi ve göç olgusunun olumlu yönlerinden nasıl yararlanabileceği üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye için bu durum daha faydalı olacaktır.
- Göç alanında sağlıklı çalışmaların yürütülebilmesi ve politikaların oluşturulması adına güvenilir ve kapsamlı bir veri sisteminin kurulması gerekmektedir.
- Düzensiz göçü engelleyebilmek günümüz şartlarında pek mümkün olmadığından dolayı, bir an önce bu alanda kurumsal bir yapının oluşması ve yasal zemine oturtulmasına çalışılmalıdır.
- Türkiye'nin göçmen sayısını artırmak amacıyla ekonomik ve sosyal alanda kalkınmayı sağlayacak etkin politikalar yürütülmelidir.

- Türkiye'de bulunan göçmenlere ilişkin kısa dönem programlara ek olarak uzun dönem nitelikli işgücünü üretim süreçlerine katmalıdır ve böylece uzun süreli vasıflı göçmen oluşması için zemin hazırlanabilir.

- Eğitimde süreklilik sağlanmalıdır. Devlet okullarında çocukların uyumu için Suriyeli rehber öğretmenler görevlendirilmelidir. Ayrıca dil ve akademik yetersizliği olan öğrenciler için bir hazırlık sınıfı oluşturulmalıdır.

- Suriyeli göçmenlerin uyumu için Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Arapça bilen personeller istihdam edilmelidir.

- Teknolojik olarak göçmenleri koordine edebilmek adına sosyal veri ağları güçlendirilmelidir.

- Göç olgusunun yaygınlaşması ile birlikte göç güvenliği ile ilgili önlemler ve tedbirler alınmalı ve hızlandırılmalıdır.

- Haksız rekabetlerin önüne geçilmeli ve eşit çalışma ortamları sağlanmalıdır. Ancak öncelikli olarak vasıflı- nitelikli alanlarda bireyler istihdam edilmeli ve vasıfsız alanlara da göçmenler istihdam edilerek verimlilik artırılmaya çalışılmalıdır.

- İç İşleri Bakanlığı bünyesinden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ayrılarak acilen Göç Bakanlığı kurulmalıdır. Göç alanındaki yeterli olmayan mevzuatlar ve yapısal düzenlemeler Göç Bakanlığı çatısı altında toplanmalı ve daha sıkı çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynak:1) T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014) Onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu,

2) Coşkun ve Emin, 2018: 13-14

3. BÖLÜM

SURİYE KİTLESEL GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Suriye krizinin Türkiye'ye yansması sadece sınır illerle sınırlı kalamayarak yol açtığı etkiler ve belirsizlik ortamı ile birlikte Türkiye de bu savaştan etkilenen ülkelerden biri olmuştur (Altundeğer ve Yılmaz, 2016: 293). Suriye kitlesel göçü, demografik, güvenlik, kültürel bir çok alanda hem toplumsal hem de iktisadi düzeyi etkilemiştir. Suriye kitlesel göçünün etkilerinin iktisadi açıdan da ortaya çıkması bu göçün uluslararası alanda farklılaştığını gösterebilmiştir. Bu bölümde Suriye kitlesel göçünün arka planında yatan etkilerin ne olduğu ve Türkiye ekonomisini nasıl etkilediği açıklanmıştır.

3.1. Suriye Kitlesel Göçünün Oluşum Nedenleri ve Arka Planı

Suriye kitlesel göçünün arka planında yatan etken, Fransa'nın manda yönetiminden kurtulan Suriye'nin 1946 yılında bağımsızlığını elde etmesiyle başlamasıdır (Özpolat, 2019: 32). Ancak zamanla ülkede yaşanan iç karışıklıkların ve darbelerin hüküm sürmesi ile demokratik rejimden daha çok tek yetkinin hüküm sürdüğü siyasi bir düzen oluşturulmuştur.

1970'lerden 2000 yılları arasında Hafız Esad seçimlerde yüksek oranda oy alarak Suriye hükümetinin başkanı seçilmiştir. Hafız Esad' ın ölümü üzerine oğlu Başer Esad başkan seçilmiştir. Başer Esad ile piyasa ekonomisine geçiş süreci başlamıştır. Ekonominin serbest hale getirilmesi ve dışa açılması ile özel sektörün geliştirilmesi gibi uygulamaların o dönemde yapıldığı görülmüştür. Yabancı sermayelerin ülkeye çekilmesi gibi bazı düzenlemelerle birlikte 2001 yılında ülkede özel bankanın kurulmasına izin verilmesi, 2003 yılında döviz kurları üzerindeki kontrollerin azaltılmaya başlaması, 2007 yılında yabancı yatırımcılara gayrimenkul edinme hakkı tanınması, 2008 yılında sübvansiyonların azaltılmaya başlanması ve 2009 yılında Şam Borsası'nın açılması gibi bir takım politikaların yapıldığı görülmüştür (Öncel ve Akar, 2015: 74-75). Başer Esad' ın Temmuz 2000

yılında Suriye devlet başkanı seçilmesi ile birlikte ekonomik göstergelerde iyileşme yaşanmaya başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının kullanımına izin verilmesi gibi uygulamaların yapılması adeta bir bahar havası estirmiştir. Ancak yapılan bu düzenleme ve politikaların da yeterli olmadığı açıktır. Suriye'deki siyasi baskıların ve otoriter rejimlerin hakim olması ekonomi alanında yapılan düzenlemeler üzerinde kararlı ve kesin adımlar atılmamasına yol açmıştır.

Kuzey Afrika ülkelerinde 2010 yılının sonlarına doğru başlayan ve kısa zamanda Ortadoğu'da baş gösteren toplumsal halk hareketleri Arap Baharı olarak ifade edilmiştir (Gök, 2019: 87). Bu hareketlilik bu ülkelerin bazı bölgelerinde rejimlerin devrilmesine yol açan gösteriler ve protesto dalgalarıyla gündeme gelmiş ve adını buradan almıştır (Demir ve Rijnoveanu, 2013: 56). 17 Aralık 2010'da Tunus'ta seyyar satıcılık yapan Muhammed Buazizi'nin arabasına el konulması ve bir kadın polis tarafından dövülmesi üzerine kendini yakıp öldürmesi ile başlayan devrim ateşi Tunus dışında Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye gibi ülkelerde etkili olmuştur (Kazdal, 2018: 5). Başer Esad' ın devlet başkanı seçilmesi ile birlikte ekonomik göstergelerde Arap Baharı bu insani dramın yaşanması ile ortaya çıkmıştır ve kısa zamanda iletişim ve teknoloji aracılığıyla da diğer ülkelere yayılmıştır. Bu olaydan en çok etkilenen ülke Suriye olmuştur. Diğer ülkeleri de etkisi altına alsa dahi Suriye de daha çok yankılanmıştır.

Suriye'de bu etkinin daha çok hissedilmesinin nedeni çatışmalarda binlerce insanın hayatını kaybetmesi ve milyonlarca kişinin yerinden edilmesi ülke içinde bir kaosa yol açmasıdır (Gök, 2019: 89). Bunun altında yatan sebep ise Suriye dışındaki ülkelerde yapılan rejim değişikliklerinin başarılı olması Suriye'de bir iç savaşa yol açarak günümüze kadar çözüme kavuşturulamayan bir duruma sebebiyet vermiştir.

Esad hükümetinin yanında yer alanlar zenginleşirken, diğer yerel halk fakirlik içerisinde yaşamını sürdürmüştür. Baskı rejimi, ekonomik sıkıntılar, yoksulluk, gelir dağılımı eşitsizliği gibi durumlar beraberinde gelince halk önce Tunus'ta harekete geçti ve daha sonra protestolar da kitlesel gösterilere dönüşerek Halep ve Şam'ı da etkisi altına alarak, Suriye'nin diğer kentlerine

yayılarak giderek hız kazanan bir neticeye yol açmıştır (Özpolat, 2019: 33-34).

Arap Baharı demokratik reformların yapılmasını sağlamanın yanında ayrıca, bazı ülkelerde etkisini gösteren baskıcı yönetimi değiştirme amacı taşımıştır. Bu durum kimi muhalifler için başarılı olurken, kimileri için başarısız değerlendirilmiştir. Yolsuzluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluk, işsizlik gibi toplumsal ve ekonomik problemler üzerine bir de siyasi baskılar yaşanınca süreç hızla yayılmıştır.

Suriyeli halkın baskıcı ve otoriter davranışlar karşısında can ve mal güvenliklerinin de tehdit altında olması ile birlikte yerinden edilmeleri gündeme gelmiştir. Ülkelerinden kaçmak, başka ülkelerde çare aramak adına göç ettikleri görülmektedir. Suriyelilerin 2011 yılının Mart/Nisan aylarında bir mülteci akınını gerçekleştirdikleri yaşanmıştır.

Suriye krizinin önemli bir yansıması da, Türkiye ve Rusya arasında yaşanan Jet krizidir. Bu kriz iki ülke arasındaki ilişkilerin zararına yol açmıştır. Ancak adımların atılması gergin giden ortama canlılık kazandırarak Suriye göçüne sebep olmuştur (Gök, 2019: 79). Göç eden Suriyeliler Türkiye meselesinin gündeminde yer almıştır. Türkiye Suriyeli yabancılar için yaklaşık 25 milyar dolarlık harcama yapmıştır. Bu durum da iki ülke arasındaki ilişkiyi etkilemiştir.

2011 yılının Nisan ayında gerçekleşen Suriyelilerin yaşadıkları iş savaş ve karışıklık ile ülkelerinden göç edip Türkiye'ye sığınan sığınmacılar için merak konusu hukuki durumları ile alakalı olmuştur. Sığınmacı ya da mülteci statüsünden farklı olarak 'geçici koruma altındakiler' olarak ifade edilmesi Suriyelilere hukuki açıdan bir statü verilmesini sağlamıştır. Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve kültürel olarak yasal gündemine oturmuştur. Geçici koruma statüsünün verilmesi yaşanan kitlesel göç dalgasının hızla yayılması ve önüne geçilememesi ile alakalıdır.

Geçici koruma statüsünün verilmesi 11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91.maddesi ile 22.10.2014 tarihli 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 'Geçici Koruma Yönetmeliği' ile düzenlenmiştir (28615

sayılı Resmi Gazete ,2013 ve 29153 sayılı Resmi Gazete, 2014); (akt.; Uzun, 2019: 38-39).

3.2. Türkiye- Suriye İlişkileri

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler, 1946 yılında Suriye'nin Fransa hükümetinin himayesinden kurtulup bağımsızlığını kazanması ile başlamıştır. Türkiye ile Suriye arasındaki bu ilişkilerin ortaya çıkışındaki en önemli sorunlar arasında, Hatay sorunu, su sorunu ve PKK sorunu gelmiştir (Gök, 2019: 77). Özellikle Hatay ilinin sınırını Suriye'nin kendi topraklarında görmesi ve orayı himayesine almak istemesi coğrafi ve siyasi olarak Türkiye ile problem yaratmıştır. Çünkü 1939 yılında Türkiye ile Fransa arasında yapılan bir anlaşma gereği Hatay'ın özel bir yönetiminin oluşup Türkiye'ye katılması ile bir gerginlik ortamı oluşmuştur. Suriyeli yöneticiler tarafından Hatay bölgesi Suriye topraklarının bir parçası olarak kabul edilmiş ve haritada da kendi bölgesi gibi gösterilmiştir. Böyle olunca iki ülke arasında anlaşmazlık çıkmıştır.

Su sorunu da Türkiye ile Suriye arasında bir gerginliğe sebep olmuştur. Fırat ve Dicle Nehirleri, Irak, Suriye ve Türkiye ülkeleri için önemli bir su kaynağıdır. Türkiye'nin 1970'li yıllarda Fırat Nehri'nin üzerine Keban Barajını inşa etmesi Suriye'ye dökülen su seviyesinde azalmaya yol açabileceği endişesi ve ileriki zamanlarda Suriye'nin susuz kalma korkusu büyük endişelere yol açmıştır. Fırat Projesinin de değiştirilip, Karakaya Barajına dönüşmesi ve bu alanda ilerlemeler kaydetmesi Suriye ile Türkiye arasındaki gerginliği daha fazla artırmıştır (Gök, 2019: 79). Bu durum Suriye'nin endişesinin artmasında önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

PKK sorunu da diğer sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle terör olaylarının yaşanması ve Suriye hükümetinin de baskıcı, otoriter bir tutum sergilemesi ve siyasi olarak terörü desteklemesi de iki ülke arasında yaşanabilecek en büyük sorunlardan birine yol açmıştır. Terör sorunu, aynı zamanda bir güvenlik sorunudur. Türkiye terör sorununa ilişkin hem Irak hem de Suriye ile 1984 ve 1985 yıllarında anlaşmalar yapmıştır. Özellikle Suriye ile 1985 yılında "Sınır Güvenliği Protokolü" imzalanmıştır. Türkiye bu sorunlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya çalışmış ve önlemlerini artırmıştır.

İki ülke arasında yaşanan sorunlar genel hatlarıyla yukarıda ifade edildiği gibidir. Bu sorunların yanında ayrıca günümüz de önem gösteren olay, göç ve mülteci akını sorunudur. Özellikle Nisan 2011 yılında Türkiye'nin Hatay ilinin Yayladağı bölgesine sınırdan girip, 200'ü aşkın sayıda Suriyelinin gelmesi ile tarihte ilk kitlesel göç hareketliliği başlamıştır. Türkiye ilk zamanlarda insani dram olaylarından dolayı göç eden Suriyelilere 'açık kapı politikası' uygulamıştır. Ülkede yaşanan sorunlardan dolayı çareyi Türkiye'de arayan Suriyeliler için Türkiye son derece iyi bir tutum sergileyerek misafirperverlik yapmıştır. Suriyeliler ilk başta misafir statüsünde nitelendirilmiştir. Ülkelerindeki savaş, bunalım, yoksulluk bittikten sonra ülkelerine dönecekleri düşüncesi ile 'misafir' olarak değerlendirilmiştir. Ancak birkaç senedir Türkiye'de kalan Suriyeliler için misafir statüsü kaldırılarak yerine 2013 yılında yapılan ve göç alanında alınan en önemli karar olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu'nun (YUKK) çıkarılması ile yasal bir zemin üzerinde en önemli atılım gerçekleştirilmiş oldu. Böylece Türkiye'de kayıtlı olarak kalan Suriyeliler için 'geçici koruma statüsü' verildi.

Suriye'den Türkiye'ye doğru yapılan göçlerde en önemli sorun savaştan kaçan Suriyelilerin hukuki statüsüyle alakalıdır. Geçici koruma statüsü ile sığınmacılar, zorla gönderilememe, acil ya da zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması, sınır belirliliği gibi bazı haklar elde etmişlerdir. Özellikle Türkiye'de kaldıkları süre boyunca sağlık, eğitim, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılama gibi konularda yardım erişimlerine ulaşmışlardır (Gök, 2019: 105-106).

Türkiye- Suriye ilişkileri Suriye'deki iç savaştan kaynaklı ticaret, turizm, emlak gibi kanalları etkilemiştir. Göç olayları patlak vermeden önce ilişkilerde hızlı bir ilerleme kaydedilirken, savaş sonrası ise ilişkilerde gerileme yaşanmıştır (Alpaslan, 2012: 11).

Türkiye ile Suriye arasında 20. yüzyılın başından sonuna kadar genel olarak olumsuz seyreden ilişkiler yaşanmıştır. Bölgesel konjonktür, uluslararası sistem ve ülkelerin dinamik yapısı gibi faktörler iki ülke arasında olumsuz ilişkileri tetiklemiştir. İki ülke arasında dış ekonomik ilişkiler de paralellik göstermiştir. Ancak 2000'li yılların başına gelindiğinde iki ülke

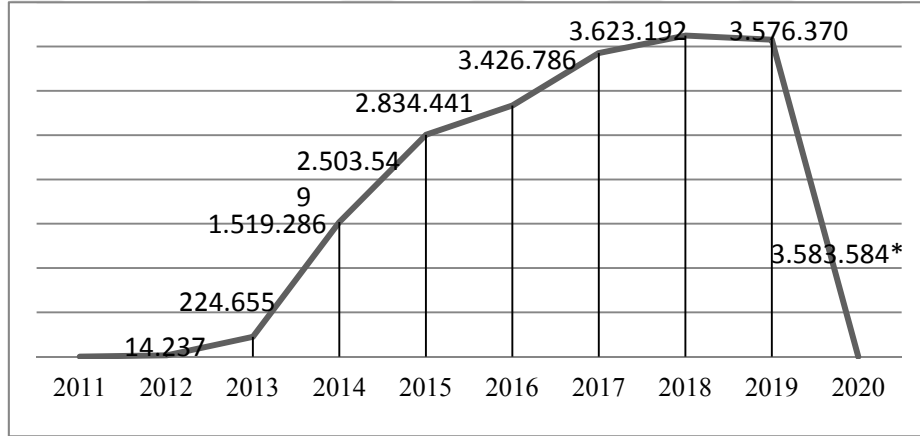
arasında yaşanan gerilimlerin olumlu yöne doğru bir seyir çizdiği görülmüştür. Burada iki ülke arasındaki iktidar değişiklikleri bölgesel ve küresel düzeyde yaşanan ilişkileri ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda pozitif bir yapıya dönüştürmüştür (Öncel ve Akar, 2015: 71-72). 2010'lu yıllara kadar iki ülke arasında yaşanan olumlu tablo makro ekonomik göstergelere de yansiyarak, dış ekonomik ilişkileri de olumlu düzeyde etkilemiştir.

2011 yılında başlayan Suriye kriziyle birlikte BMMYK verilerine göre ilk başlarda Türkiye sığınmacı barındıran ülke sıralamasında ilk on ülke arasında bile yer almazken; barındırdığı Suriyeli mültecilerin sayısındaki artış ile 2014 yılına gelindiğinde en çok sığınmacı bulunduran ülke sıralamasında ilk sıralarda Türkiye yer almıştır. Türkiye, Pakistan ve Lübnan dünyadaki sığınmacı sayısının yüzde otuzunu barındırmaktadır (UNHRC, 2018 Global Trend, akt: Nurdoğan ve öte., 2016: 227-228). Suriyeliler yoğunlukta olarak Ürdün, Mısır, Irak gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Ancak Türkiye bu ülkeler arasında en çok sığınmacı bulunduran ülke sıralamasında ilk sırada yer almıştır. Rusya, Çin, Suudi Arabistan gibi zengin ve güçlü ülkeler sınır kapılarını kapatarak Suriyelileri kabul etmemişlerdir. Suriyeliler için umut ışığı bulunduran ülke Türkiye olmuştur (Nurdoğan ve öte., 2016: 228).

Türkiye'de mülteci nüfusuyla ilgili gerçek sayının 4 milyona yakın olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye'de mültecilerin gelmesi ülke nüfusunu %4 oranında bir artış olmuştur. 1.055.984 kayıtlı mülteci barındıran Lübnan ise ikinci sırada yer almaktadır. Ülke nüfusu 4.5 milyon civarında olan Lübnan için bu oran sığınmacı sayısı olarak fazladır. Yarısı kadar mülteci bulunduran ülke için beş yılda nüfusunda %25 oranında bir artış yaşanmıştır. 638.633 kayıtlı mülteci sayısı ile Ürdün üçüncü sırada, 245.909 nüfuslu sığınmacı sayısı ile Irak dördüncü sırada, 119.301 mülteci sayısı ile Mısır beşinci sırada, 28.027 mülteci nüfusuyla Libya da altıncı sırada yer almıştır (Özpolat, 2019: 41).

3.3. Türkiye'deki Suriyelilerin Genel Durumu

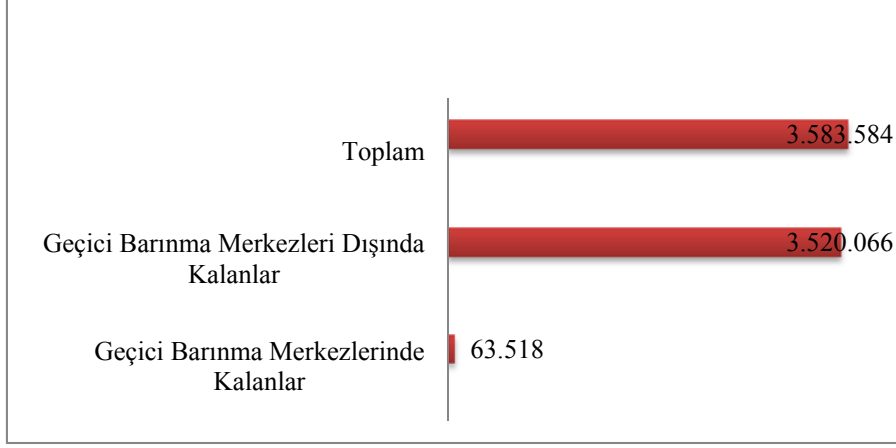
2011 yılında başlayan göç dalgasından bir çok ülke nasibini alırken, en çok etkilenen ve gündeminde olan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye senelerdir Suriyeliler için güvenlik ortamını sağlayan ve kapılarını sonuna kadar açan ev sahipliği yapan bir ülke olmuştur. Suriyeliler yaklaşık on yıldır süren bir serüvenin yolcuları iken , Türkiye ise bu yolculuğun kaptanıdır. Yol gösterici olan, koruyup kollayan, gereksinimleri karşılayan bir ülke konumunda olmuştur. Bir önceki bölümde Suriyelilerin ülkeler bazında karşılaştırılması yapılmıştır. Türkiye'deki Suriyeliler için bu bölümde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği resmi web sitelerinden verilerden yararlanılmıştır.

Şekil 13: Yıllara Göre (2011-2020) Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İstatistikleri

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, resmi web sitesi istatistikler, geçici koruma, 17.04.2020 tarihli/ www.goc.gov.tr. (Erişim tarihi: 27.04.2020).

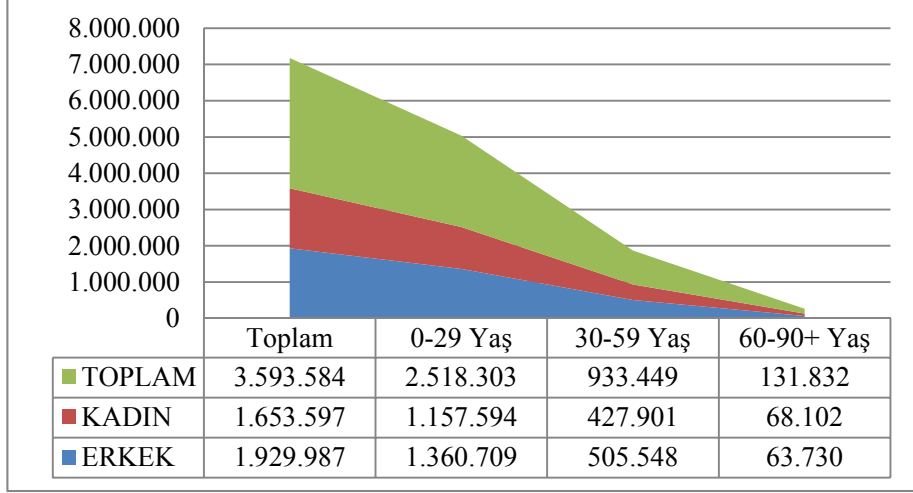
Yukarıdaki şekilde Türkiye'ye gelen Suriyelilere ilişkin sayısal rakamlar verilmiştir. 2011 yılında geldikleri için veri 2012 yılı itibariyle hesaplanmaya başlamıştır. 2012 yılından 2013 yılına doğru sayıda binlik oranda gözle görünür bir artış yaşanmıştır. 2014 yılı itibariyle oran sürekli bir şekilde artmıştır. 2020 yılındaki rakam değişiklik gösterebileceğinden 2019 yılı verisi incelendiğinde 3 milyon 576 bin 370 kişinin Türkiye'de yaşamıştır.

Şekil 14: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyelilerin İstatistikleri

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İstatistikler, geçici koruma, 17.04.2020 tarihli /www.goc.gov.tr. (Erişim Tarihi: 27.04.2020).

Grafikte Suriyelilerin Türkiye'de buldukları zaman zarfında geçici barınma merkezleri ve bu merkezlerin dışında kalanlar olarak sınıflandırma yapılmıştır. Geçici barınma merkezlerinde kalan sayının 64 bine yakın olduğu görülmüştür. AFAD ve İçişleri Bakanlığınca açılan barınma merkezlerinin yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Bu sebeple geçici barınma merkezlerinin kapasite sayısının dolması ve bir çok geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireyler barınma için ev kiralamakta ya da akrabalarında kalmaktadır. Tablonun en önemli bölümünü geçici barınma merkezleri dışında kalan Suriyeliler oluşturmuş. Genelde il merkezlerindeki kamplarda kalan Suriyeli vatandaşların sayısını tespit etmek daha kolaydır. Ancak kamp dışındaki bireylerin sayısını hesaplamak çoğu zaman kolay olmamaktadır. Toplamda 4 milyona yakın Suriyeliler Türkiye'de yaşamaktadır.

Şekil 15: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi web sitesi, geçici koruma, 17.04.2020 tarihli /www.goc.gov.tr. (Erişim Tarihi: 27.04.2020).

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında grafik 0-29 yaş aralığı, 30-59 yaş aralığı ve 60- 90 ve üstü yaş aralığı olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Kadın nüfus dağılımı incelendiğinde 29 yaş aralığında oranın daha yüksek olduğu ve 60 yaş ve üstünde oranın düştüğü görülmüştür. Erkek nüfus dağılımında da 60 yaş ve üzerinde oran giderek düşmüştür. Burada etken faktörler önemlidir. Tablo incelendiğinde erkek oranının kadın oranından yüksek olduğu görülmüştür.

3.4. Suriye Kitlemel G6cünün T6rkiye İçin Yarattığı Fırsatlar ve Yol Açtığı Tehditler

Suriye g6c6 2011 yılından beri s6re gelen bir d6ng6 olduğundan T6rkiye ekonomisi 6zerinde yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçları irdelenmelidir. Suriye krizi her ne kadar kriz gibi k6t6 bir tablo Şeklinde açıklansa da fırsat ve tehditleri bir arada ele almak m6mk6nd6r. Suriye krizi mikro 6lekte emek piyasasını ilgilendirdiği gibi makro 6lekte de ekonominin tamamını ilgilendirmiştir. T6rkiye ekonomisine olan etkileri hususunda aslına bakılırsa fırsat ve tehditler i içe geçmiş zincir g6r6n6m6n6 oluşturmuştur.

D6rt milyona yakın Suriyeli sığınmacılar için yerel ve merkezi y6netimlerle birlikte hem ulusal hem de uluslararası bir çok kuruluŐ tarafından yapılan harcamalar ekonomide canlılık yaratmıştır. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları b6lgelerde toplam talebi artırıcı, 6retim ve istihdamı da sağlayacak etkileri s6z konusudur.

Kamp merkezlerinde yoğun olarak yaşayan sığınmacılar için barınma, giyinme gibi temel gereksinimlerin ulusal firmalar tarafından karşılanması daha çok tekstil, giyim alanında faaliyet g6steren firmalar için ekonomik getiri sağlamıştır.

Suriyeli sığınmacılar bununla birlikte sınır illerde g6r6len iŐg6c6 açığını kapatmıŐtır. İstihdam edilme gereksinimini yaŐamaları d6Ő6k 6cretle çalışmaya da zorlamıŐtır.

Suriyelilerin T6rkiye ekonomisine yaptığı diğer bir katkı da Ortadoğu 6lkeleri ile iyi ilişki içinde olan Halepli t6ccarların T6rkiye ile ticaret yapmalarıdır.

Suriyeli sığınmacılar barınma, giyinme, yeme içme gibi temel ihtiyaçlarını bir t6keticisi olarak karŐılamaktadır. Bu durum da T6rkiye ekonomisine katkı sağlamıştır.

Suriyeli sığınmacıların T6rkiye ekonomisine yaptığı katkılarının yanında ekonomiyi tehdit eden unsurları da barındırdığı açıktır. Suriyeli sığınmacıların T6rkiye'ye gelmesi ile konut fiyatları daha çok atmıŐtır. Artan kira gelirleri ev sahiplerinin lehine ancak kiracının aleyhine olan bir durumdur. Y6ksek kira gelirleri ile kirasını 6deyemeyen birey ve ailesinin ev sahibi tarafından evden çıkarılması gibi durumlar yaşanmıştır.

Temel gıda maddelerindeki artış tüketiciyi olumsuz etkilemiştir. Hayat pahalılığı daha fazla görünür şekilde artmıştır.

Suriyelilerin sanayi, tarım gibi çeşitli kollarda daha küçük işlerde ucuz işgücü olarak çalıştırılması her ne kadar fırsat gibi görünse de ücretlerin düşmesine ve yerel halkın da aldığı ücretin azalmasına ve bazen işten de çıkarılmasına sebep olduğundan tehdit unsuru barındırmaktadır. Çocuk işçiliğinin yaygınlaşması da Suriyelilerin göçüyle yaşanmıştır (Duruel, 2017: 215-218); (Tunca ve Karadağ, 2018: 56-59).

Suriye göçü 2011 yılından günümüze gelen süreçte her ne kadar Türkiye ekonomisini derinden etkileyen ve maliyetlere yol açan bir faktör olarak görünse de Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerinde olumlu ve fırsat yaratan etkilerinin daha fazla olduğu görünmektedir. Önemli olan tehditleri fırsata dönüştürebilmektir.

3.5. Suriye Kitlesele Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi

Bu bölüm tez içindeki en önemli bölümü oluşturmaktadır. Bu bölüm tezin amacı ile ulaşılması istenen hedefi ortaya koymuş ve tezi iktisadi boyuta ulaştırmıştır. Üçüncü bölümün en dikkat edilmesi gereken ve üzerinde durulan bu sınıflandırmasında, Suriye göçünün Türkiye ekonomisine olan etkileri açıklanmıştır. Olası etkileri, fırsat ve tehditleri, işsizlik üzerindeki etkisi, dış ticaret üzerindeki etkisi, istihdam boyutu (kayıt dışı istihdam), emek piyasası üzerindeki etkisi gibi makro ekonomik büyüklüklerden yararlanılmıştır. Bu bölüm her ne kadar Suriye göçünün Türkiye ekonomisine etkisi olsa da Suriye göçüyle ilgili verilere ulaşmak kolay olmamıştır.

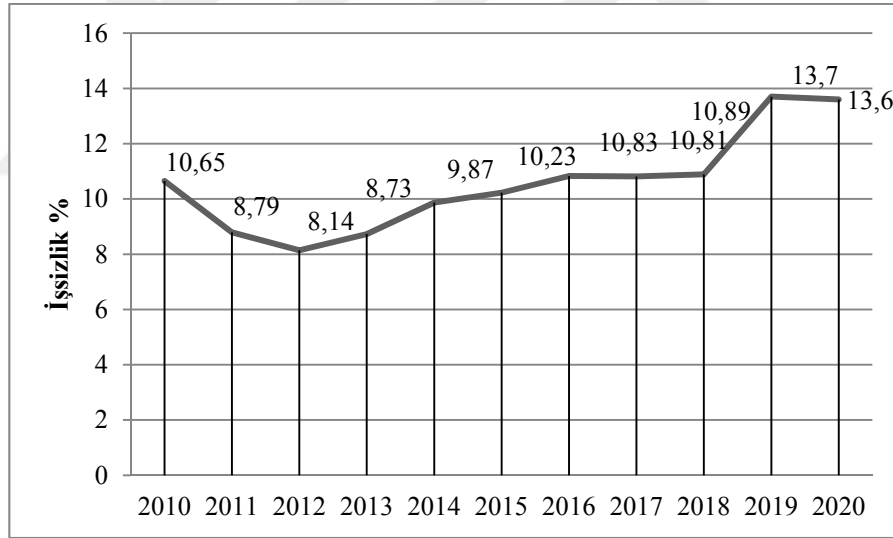
3.5.1. Suriye Kitlesele Göçünün İşsizlik Üzerine Etkisi

Suriyelilerin Türkiye'de buldukları süre zarfında yaklaşık 10 yıllık zaman diliminde Türkiye'de işsizliği artırdığı ya da azalttığı yönünde net bir bilgi söylemek zordur. İşsizlik konusunda anlamlı bir etki yoktur. Bazı uzmanlara göre işsizlik rakamlarını olumlu yönde etkilerken bazı uzmanların teorilerine göre ise işsizlik rakamını olumsuz etkilemiştir. Ancak şu da bir gerçektir ki bir önceki bölümde ifade edilen fırsat ve tehditler geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için ifade edildiğinde Suriyelilerin Türkiye'ye

gelmeleri ile birlikte işgücü piyasasında canlanma yaşanmıştır. Çünkü istihdam olanağı bulunamayan işgücünü Suriyeliler kapatma yolunda seyir izlemiştir.

Türkiye'deki işsizlik rakamlarının oranına bakmadan önce şunu söylemek gerekir ki, Türkiye'de işsizlik her sene yaşanan bir hadise olmuştur. Sadece Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri dönem ekonomik büyümenin yavaşladığı ve işsizliğin görece arttığı dönemle aynı zamanda olduğu için ekonomik kaygı daha da artmıştır (Gür, 2018: 130).

Suriyelilerin işsizliğe ve genel ücret seviyesine olan etkilerini araştıran saha çalışmaları incelendiğinde yerel ve bölgesel düzeyde farklılıklar görülmüştür. ORSAM Raporuna göre, iş bulabilen Suriyelilerin önemli bir kısmı asgari ücrete yakın gelir elde etmektedirler. Suriyelilerin istihdam durumları ve iş bulma olasılıkları ise şehirlerin gelişmişliği ve işgücü piyasalarının özelliklerine göre değişimler göstermiştir.

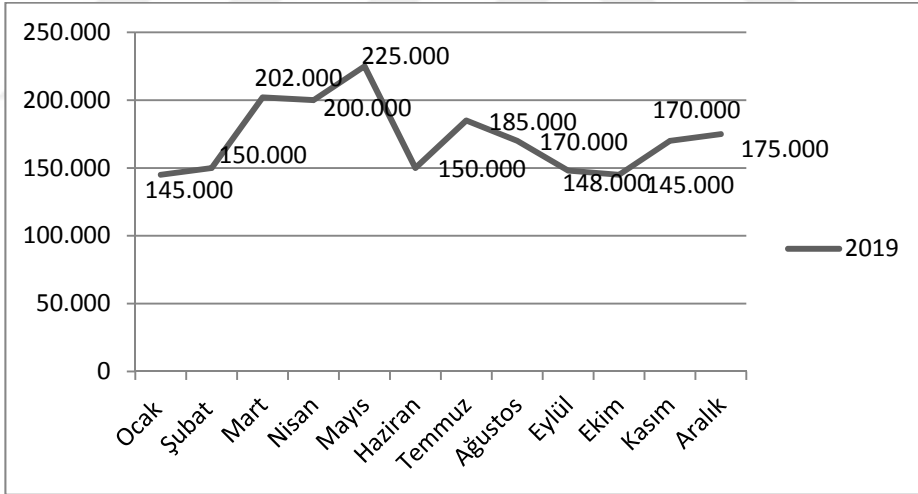
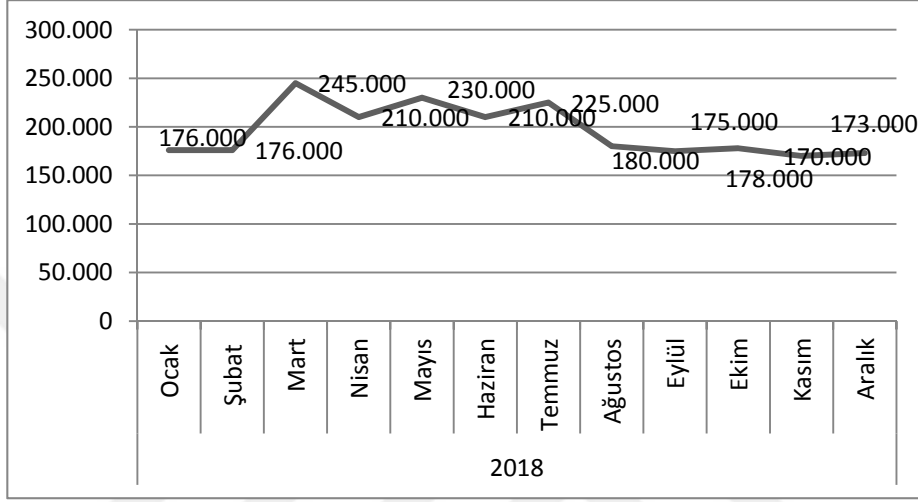

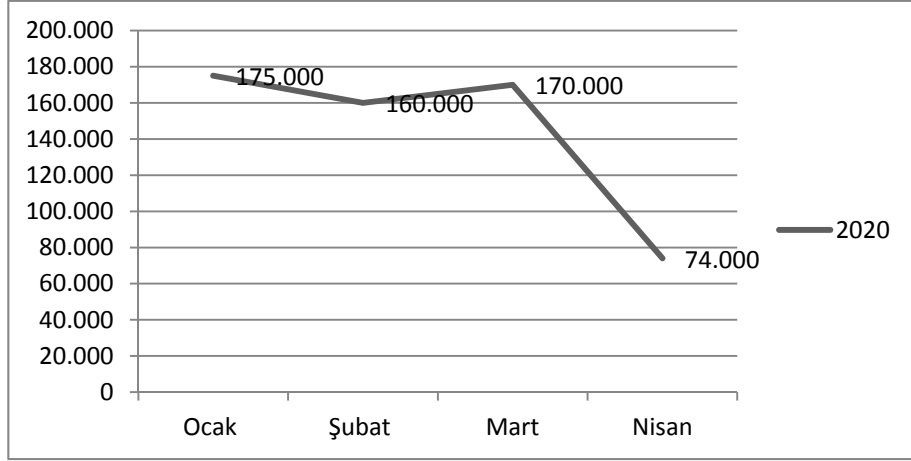
Şekil 16: Türkiye'deki 2010-2020 Yılları Arası İşsizlik Rakamları (%)

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri Şubat 2020, www.tuik.gov.tr/11 Mayıs 2020, Sayı: 33786 ve World Bank Data Development Indicators, unemployment total, 2010-2020 <http://databank.worldbank.org> (Erişim Tarihi: 1.6.2020).

Suriye göçünün başladığı yıllardan bu yana Türkiye'deki işsizlik rakamlarında yıldan yıla hem artış hem de azalış yaşanmıştır. 2015 yılına kadar rakamsal oran da hem azalış hem artış yaşanırken 2015 yılından itibaren trend etrafındaki oran yükselme eğilimine geçmiştir. 2019 yılından 2020 yılına doğru %1,1'lik bir azalma görülmüştür. İşsizlik rakamlarındaki

azalmanın altında yatan faktörler arasında işgücüne katılma oranı, genç nüfusta görülen işsizlik oranı, tarım ve hizmet gibi sektörlerle bağlı işsizlik rakamları da açıklanabilmiştir. Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerinde net bir şekilde işsizliğe oranını söylemek mümkün değildir. Etkisi muhakkak vardır ama işsizlik üzerindeki artışın olumlu yönde görüldüğü ne yazık ki açık değildir.

Şekil 17: İŞKUR Açık İş Sayısı (Ocak 2018- Nisan 2020)

Kaynak: İŞKUR Aylık İstatistik Bülteni, Nisan 2020. DİSK- AR 11 Mayıs 2020 tarihli İşsizlik ve İstihdamın Görünümü Raporundan alınmıştır. (Erişim Tarihi: 01.06.2020)

Tablo 8: Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İle İşsizlik Oranı (2010-2019)

Yıllar	İşsizlik Oranı (%)	Suriyeli Nüfusu (1000 Kişi)
2010	11,1	-
2011	9,1	-
2012	8,4	14.237
2013	9,0	224.655
2014	9,9	1.519.286
2015	10,3	2.503.549
2016	10,9	2.834.441
2017	10,9	3.426.786
2018	11,0	3.623.192
2019	14,7	3.605.615

Kaynak: Koca, 2019: 346.

Tabloda geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri yıllar itibariyle işsizlik rakamları verilmiştir. 2010 yılında görünen bu oran 2018 yılına kadar düşük seyretmiştir. 2011 yılında Türkiye'ye göç dalgasının başladığı senede işsizlik rakamı %9 civarlarındadır. 2018 yılından 2019 yılına doğru Suriyeli nüfusunda azalma yaşanırken, işsizlik rakamının 2019 yılı itibariyle %15'lere yaklaştığı görülmüştür. TÜİK 2020 işsizlik rakamının %14'lere gerilediği bir önceki sayfada ifade edilmiştir.

Geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin emek piyasasında işsizlik oranı üzerinde Türkiye ekonomisi üzerinde kayda değer bir etkinin olmadığı görülmüştür. Akgündüz ve öte., araştırdıkları çalışmalarda ve buldukları sonuçlarda, Suriyelilerin bölgesel seviyede bazı kesimlere sınırlı ölçüde negatif etkileri olurken, yerel istihdama herhangi bir etkisinin bulunmadığını dile getirmiştir (aktaran Duruel, 2017, s. 212).

Suriyeli sığınmacıların işsizlik üzerinde bahsedilen etkilerin en az düzeyde olması genellikle işgücü içerisindeki çalışma imkanlarının yerli halkın çalışmak istemediği işler ile alakalıdır.

Koyuncu' nun bahsettiği gibi mevsimlik ya da geçici olarak çalışılabilen sektörlerde Türk halkının bu sektörleri tercih etmemesi üzerine Suriyelilerin işgücü piyasasında bu açığı kapattıkları özellikle vasıfsız çalışma imkanını yarattıkları unutulmamalıdır (Koyuncu, 2016, s.110) (akt; Koca, 2019: 347).

Görünen o ki, işsizlik üzerine olan etkinin ekonomiye faturası net bir sonuç yaratmamıştır.

Sonuç olarak Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki işsizlik ve ücrete olan etkileri ile ilgili veriler ve araştırmalar sınırlıdır. Yaşanan göç dalgası ve krizin ardından Türkiye ekonomisine Suriyelilerin faturası ücret düzeyi, kira ve gıda fiyatları, işsizlik rakamlarına etki gibi büyüklüklere bağlı olarak; değişkenlik göstermektedir. Kira ve konut fiyatlarında yaşanan artış ücret düzeyini etkilemiştir. Kriz istihdam olarak da, enflasyon olarak da Türkiye ekonomisini hem olumlu yönden hem de olumsuz yönden etkilemiştir. Yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmaması ve veri tabanına erişimin zor olması işsizlik üzerindeki etkinin kesin bir şekilde arttırıp, arttırmadığını bize açıklayamamaktadır.

İşsizlik ekonomideki etkilerden en başta gelenlerden biri olmasının yanında tek başına yeterli olacak öneme sahip değildir. İstihdam, büyüme gibi bir çok faktörü de içerisinde barındırmaktadır (Eker, 2008: 199).

3.5.2. Suriye Kitlesele Göçünün İstihdam ve Kayıt dışı İstihdam Üzerine Etkisi

Türkiye'ye yönelen yoğun Suriye göçünün ardından Türkiye ekonomisinde emeğe olan arz artmış ve bunun sonucu da ücretler düşmüştür.

Geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin nüfus olarak yoğun yaşadıkları şehirlerde işgücü piyasasında artan rekabet yerli işgücü üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmiştir.

Geçici çalışma izni verilen Suriyelilerin işverenleri kayıtlı çalışmaya itmediği ve kayıt dışı çalıştırmanın devam ettiği bir ortamda kayıtlı istihdamın bir maliyet faktörü olarak değerlendirilmemesi yerli işgücünün istihdam edilebilecek düzeyde olması Suriyelilerin kayıt altına alınmasını kısıtlıyor olabilmektedir.

Merkez Bankası Raporuna göre geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun Türk halkı üzerinde yarattığı etki istihdam seviyesinin kayıt dışı boyutudur (Ceritoğlu ve öte, 2015, s. 23). (akt: Kınay, 2019: 62). Kayıt dışı istihdam, toplumdaki esnek çalışma zemininde görece düşük ücrete maruz kalma, güvence imkanının olmadığı ortamlarda çalışma durumunu ifade etmektedir. Kayıt dışı istihdam durumu, çalışanların sosyal güvenlik kurumuna hiç bildirilmemesi, çalışılan gün sayısının eksik ilan edilmesi gibi şartların oluşması halini yansıtır. (İpek, 2014: 164).

Kayıt dışılığın en fazla görüldüğü gruplar eğitim seviyesi düşük vasıfsız kategoride yer alan bireyler, çocuklar, kadınlar, kaçak işçiler ve serbest çalışanlardır. Türkiye'de 2011 yılından bu yana yaşamlarını sürdürebilmek adına şartlar ne olursa olsun çalışmak zorunda kalan Suriyeliler kayıt dışı istihdamın önemli bir parçasını oluşturmuştur. Eğitim seviyelerinin düşük olması ve vasıfsız eleman olmaları sebebiyle kayıt dışı çalışan ve hatta bazen işverenler yüzünden zaruri çalıştırılan bölümde yer almışlardır. Yerli halkın çalışmak istemediği alanlarda Suriyelilerin çalışmaları Türkiye'de istihdam alanlarında değişiklik yaratmıştır.

Geçici koruma statüsü altında yaşayan Suriyelilerin Türkiye'deki emek piyasasına katılmaları yerli çalışanların kayıtlı istihdamını artırıp kayıt dışı istihdamını düşürmesine etki etmiştir. Araştırmaların çoğu çalışma izni almadan çalışan Suriyelilerin kayıt dışı istihdamı azalttığı yönündedir.

T.C. Merkez Bankası raporunda Suriyelilerin işgücü piyasasına dahil olmaları yerli işçilerin kayıt dışı çalışma oranını %2'lere düşürmüştür. Dünya Bankası raporunda ise, kayıt dışı sektörde yerli çalışan halkın yerini alan

Suriyelilerin sayısının artması kayıtlı sektörlerde yeni istihdam alanları yaratmaktadır (Korkmaz, 2017: 70).

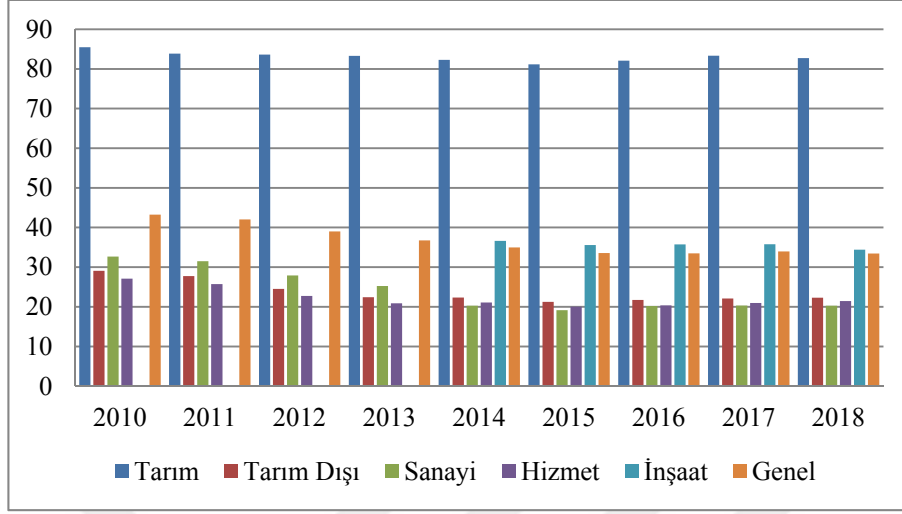
Suriyelilerin çalıştıkları sektörleri ve ekonomik faaliyetlerini kayıt dışı çalışma şekilleri belirlemektedir. Hal böyle olunca da geçmişten günümüze yüksek kayıt dışı oranlarının görüldüğü ticaret, imalat, inşaat gibi sektörler Suriyeli emeğin temel alıcıları olmasına yol açmıştır.

Kayıt dışı istihdam alanında payı büyük olan Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz ve olumlu etkilerini ayrı kategoride ele almak gerekmektedir. Olumsuz olarak değerlendirmeye almak gerekirse; vergi gelirlerinde azaltıcı etkiye yol açması, vergide adil dağılımı sağlamama, kaynak dağılımında ve haksız rekabette olumsuzluğa yol açması, iktisadi verilerin doğru değerlendirilmesinin önünde engel oluşturma, çocuk emeğinin sömürülmesi gibi maddeler sayılırken; olumlu olarak ise, istihdam ve gelir etkisi, kaynak dağılımında iyileşmeye neden olması, rekabet artırıcı etki gibi maddeler sayılabilmektedir (Salur ve Erdoğan, 2017). Kayıt dışı istihdamın olumsuz etkilerinin daha fazla olduğu açıktır. Çünkü işverenler için istenen bir durum gibi görünse de çalışanlar için sömürü faktörü gibi görünmeye neden olmaktadır. Kayıt dışılığın giderek artması ve oranın yüksek seyretmesi, tarım ve inşaat alanlarında çalışan Suriyeliler için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu durum çocuk işçiliğinin sayısının giderek artmasına ve kadınların iş ortamında daha fazla bulunmak durumunda kalınmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı işçi çalıştıran ya da çalıştırmayan işverenler arasında gergin ortamların oluşması ve haksız rekabetlerin yaşanması söz konusudur.

Tablo 9: Sektörlere Göre Kayıt dışı İstihdam Oranları (%)

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2010	85,47	29,06	32,68	27,11	*	43,25
2011	83,85	27,76	31,5	25,71	*	42,05
2012	83,61	24,51	27,89	22,73	*	39,02
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	*	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,3	20,95	35,8	33,97

2018	82,73	22,28	20,29	21,46	34,39	33,42
------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

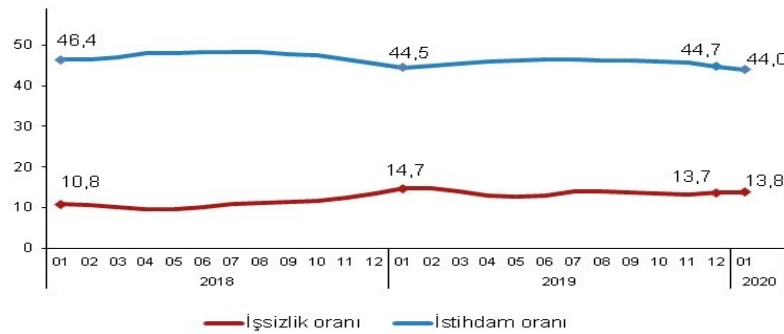

Şekil 18: Sektörlere Göre Kayıt dışı İstihdam Oranlarının Öncelik Sıralaması

Kaynak:T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Kayıt dışı İstihdam Oranları, <https://www.sgk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

Tablo grafikleştirildiğinde tarım sektöründe çalışanların %84 civarıyla en çok istihdam edilen sektör olduğu açıktır. Burada dikkat edilmesi gereken Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde yaptıkları katkılardan en çok tarım sektörü gelmiştir. Tarım alanında ortaya çıkan işgücü açığını kapattıkları unutulmamalıdır. İkinci olarak da 2014 yılı itibariyle de inşaat sektöründe %35 civarında istihdam olanağı bulunduğu görülmüştür.

İşsizlik ve istihdam oranı (%), Ocak 2018- Ocak 2020

İşsiz ve istihdamda olanlar (Bin kişi), Ocak 2018 - Ocak 2020

Şekil 19: İşsizlik ve İstihdam Oranı Ocak 2018-2020 İstatistikleri

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ocak 2020 (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

2020 Ocak ayı işsizlik rakamının %13,8 olduğu TÜİK verilerinde görülmektedir. Bir önceki işsizlik başlığı altında oranın %13,7 olduğu açıklanmıştı. Görünen o ki oranın %14'lere yaklaştığıdır. İstihdam edilen nüfusta bir önceki yıla göre artış yaşanarak, 27 milyon 266 kişinin olduğu ve istihdam oranınının 0.5 puanlık azalış ile %44 olduğu açıktır. İşgücüne katılma oranının bir önceki yıla göre %1.1'lik bir oranla azaldığı ve %51 olduğu tabloda görülmektedir. Tablodan farklı olarak TÜİK verileri istatistiklerinde kayıt dışı çalışanların oranının 2019 yılına göre azaldığı ve rakamın 2020 yılı için %31 olduğu açıklanmaktadır.

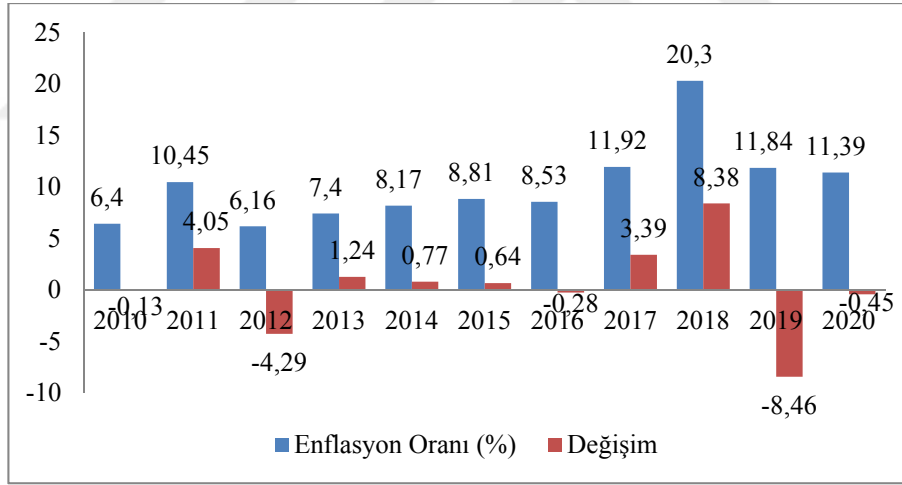
3.5.3. Suriye Kitleli Göçünün Enflasyon Üzerine Etkisi

Enflasyon kelime manası olarak fiyatlar genel düzeyinde sürekli görülen artışlardır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeleri ile birlikte mal ve hizmete olan talebin artmasına rağmen, üretimin aynı oranda artmaması enflasyon rakamlarının yükseldiğine dair iddiaları ortaya koymuştur. Suriyelilerin ülkede buldukları süre zarfında konut ve kira fiyatlarındaki ve tüketime bağlı artış ile enflasyon oranında yükselme görülmüştür. Suriyeliler ülkede ekonomi açısından toplam talebi artırarak enflasyon rakamlarının yükselmesine yol açmıştır. Yerli halkta olan zaman problemini yaşamayan Suriyeliler için piyasada var olan ucuz malı arama ve bulma çabaları Suriyeliler için önemli bir avantaj durumundadır. Bu durum firmaların ürün

fiyatlarını düşürmelerini sağlamıştır. Fiyatların düşmesi enflasyon oranını düşürecektir (İlgazi, 2019: 54).

Suriyelilerin Türkiye'deki emek piyasasında ucuz işgücü ile çalıştırılması ya da çalışmalarını düşük emek karşılığında üretim maliyetlerinin düşmesine neden olarak, enflasyon oranının da azalmasına sebep olacaktır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler için fiyatlar üzerinde meydana gelen etki kayıt içi istihdam da görülmezken kayıt dışı istihdam üzerinde çok fazla etki göstererek tablo negatif seyretmiştir. Suriyelilerin Türkiye'deki enflasyon rakamları üzerindeki etkinin artırıcı ve azaltıcı şekilde iki yönlü olduğu açıktır. Ancak görünen o ki TÜİK resmi TÜFE rakamlarında etkinin artırıcı yönde daha fazla olduğudur.

Suriyelilerin özellikle Türkiye'de yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde enflasyon rakamları üzerinde etkilerinin gözle görünür bir biçimde olduğu ve Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiği ifade edilmiştir (ORSAM- TESEV: 2015).

Şekil 20: Türkiye'de Yıllık Enflasyon Oranları (2010- Mayıs 2020)

Kaynak: TÜİK, TÜFE Değerleri, Türkiye'de Enflasyon Oranları /http: tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 05.05.2020).

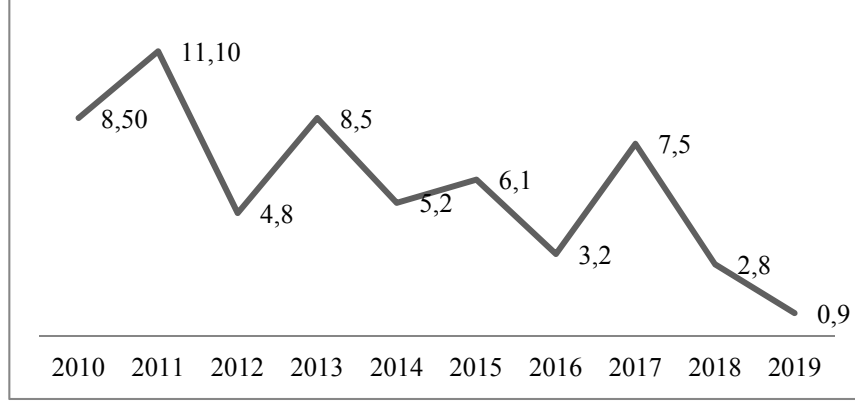
3.5.4. Suriye Kitleli Göçünün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler istihdam, işsizlik, enflasyon, dış ticaret gibi değişkenlerde olduğu gibi ekonomik büyüme üzerinde de etki etmektedir. Türkiye ekonomisi üzerinde makro ekonomik değişkenler olarak sınırlı sayıda da olsa bu verilere ulaşabilmek olasıdır.

Ekonomik büyüme çok yönlü bir boyuta sahiptir. Ekonomik büyümeyi etkileyen talep, arz, istihdam ve kamu maliyesi kanalları söz konusudur. Ekonomik büyümeyi inceleyen çalışmalarda talep kanalının mal ve hizmete olan talebin artışıyla açıklanmasıdır. Mal ve hizmetlere olan talebin artışı, lüks mallara değil zorunlu mallara olan ihtiyaca yöneliktir. Talep artışı ekonominin durgun olduğu zamanlarda sınırlı ölçüde canlılık yaratmaktadır. Ekonominin arz kanalıyla büyümeye etkisi de, ülkelerle ortak işbirliği yapılması halinde şirketlerin kurulması ekonomiyeye canlılık kazandırmaktadır. İstihdam kanalıyla büyüme , vasıfsız sektörlerde çalıştırılmak üzere işçi alımları ve istihdam olanaklarının yaratılması anlamına gelmektedir. Bu durum da istihdam alanlarının genişlemesi ile ekonomiyeye canlılık kazandırmaktadır. Kamu maliyesi kanalıyla etki de ekonominin durgun olduğu zamanlarda devletin yaptığı harcamalar ve genişletici maliye politikalarıyla ekonomiyeye canlılık kazandırmasıdır.

Türkiye ekonomisi, 2012'den 2016 yılı sonlarına doğru %3.3'lük bir yıllık büyüme oranına ulaşarak potansiyelin altında bir büyüme oranına sahip olmuştur (İlgazi, 2019: 52). Suriyeliler Türkiye ekonomisi üzerinde olumlu etkilere yol açmıştır. Şirket kurma, mal ve hizmete talepte bulunma, vergi gelirlerinde artış gösterme gibi ekonomik büyümeyi etkileyecek dinamik yönde katkılar sağlayarak, Türkiye ekonomisini canlandırmışlardır.

TÜİK resmi web sitesinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'nın Türkiye ekonomisi üzerindeki oranı incelendiğinde %4,5 büyüme görülmüştür. 2019 yılının 4. çeyreğinde bu oran %6 iken 2020 yılının ilk çeyreğinde ise %4,5 oranında bir büyüme kaydedilmiştir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, www.sbb.gov.tr/buyume. Erişim Tarihi: 05.06.2020).

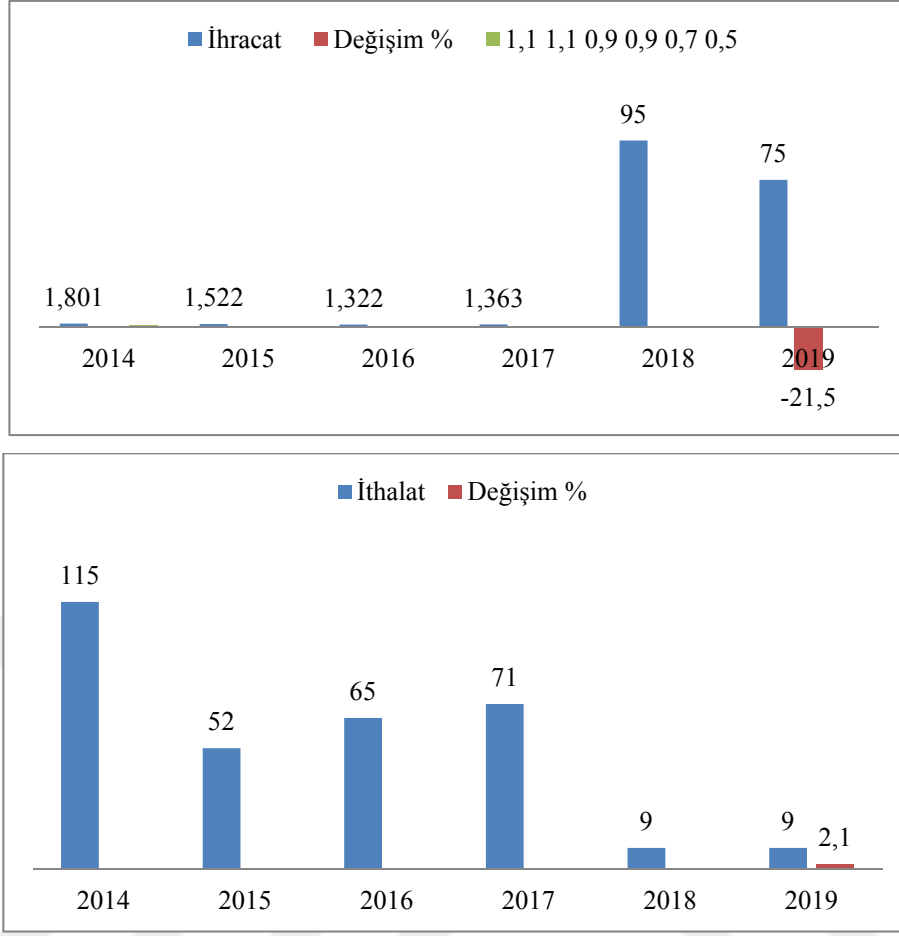
Şekil 21: Türkiye Ekonomisinin 2010-2019 Yılları Arası Yıllık Büyüme Hızı (%)

Kaynak: Euronews, <https://tr.euronews.com>. 2020 TÜİK Büyüme Rakamları. (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

3.5.5. Suriye Kitleli Göçünün Dış Ticaret Üzerine Etkisi

Ekonomiyi etkileyen makroekonomik değişkenlerden bir diğeri dış ticaret dengesidir. Suriye ile Türkiye'nin dış ticaret üzerindeki etkisi incelendiğinde ihracat (dış satım) ve ithalat (dış alım) rakamları grafikte daha detaylı ele alınmıştır. Özellikle Suriye ile Türkiye arasında 2007 yılında imzalanıp yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması (STA) ile ihracat ve ithalat değerlerinde önemli değişiklikler kaydedilmiştir.

Grafikte ihracat ve ithalat rakamları ayrı tabloda verilmiştir. İhracat oranının 2018 yılında 95 milyon ABD doları olduğu ve genel ihracat rakamı içindeki payının %0,7 olduğu görülmektedir. 2019 Aralık ayında ise oranın %0,5 olduğu Ticaret Bakanlığı'nın dış ticaret verilerinde açıklanmıştır. İthalat rakamlarında ise, 2018 yılı genel ithalat içindeki payının %0,1 , 2019 Aralık ayı içindeki payının ise %0 olduğu verilmiştir. Suriye ile olan ithalat değerinin 115 milyon dolar seviyesinden 9 milyon dolara gerilediği gösterilmiştir. Grafikte istikrarlı bir değer görülmemektedir.

Şekil 22: Türkiye- Suriye Dış Ticaret İstatistikleri Milyon ABD Doları (2014- Aralık 2019)

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret İstatistikleri, www.ticaret.gov.tr. Rapor Tarihi: 10.01.2020 (Erişim Tarihi: 26.5.2020).

3.5.6. Suriye Kitleli Göçünün Emek Piyasası Üzerine Etkisi

Emek piyasası, işsizlik, istihdam, dış ticaret gibi bir önceki bölümlerde açıklanan makro ekonomik değişkenleri içermektedir. Emek piyasasının en önemli değişkenini işsizlik oluşturmaktadır.

Geçici koruma statüsü altında yaşayan Suriyelilerin Türk emek piyasası üzerindeki etkileri ve hukuki çerçeveyi düzenleyen "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de yabancı kategoride değerlendirilen Suriyeliler de olmak üzere çalışma izinleri belli şartlara bağlıdır. Çalışma izni olanların da çalışma oranı çok düşüktür.

Suriyelilerin Türkiye emek piyasası üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde olumlu ve olumsuz etkileri bir arada görülmektedir. Dünya Bankası'nın "Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasası Üzerindeki Etkileri" başlığı altındaki çalışmasında iş adamlarının özellikle vasıfsız alanlarda istihdam edilmek üzere Suriyelileri işgücü piyasasına dahil olmaları olumlu bir etki olarak değerlendirilmektedir (Akcan, 2018: 67). Suriye'de yaşanan kriz ortamı sebebiyle Türkiye'ye sermayelerini getiren iş adamlarının Türkiye ekonomisi üzerinde önemli bir dış sermaye girişi yarattığı olumlu bir tablodur (Özgüler, 2018: 88).

Suriyelilerin Türk emek piyasasındaki olumsuz etkilerin ilk faktörü kayıt dışılığın artması durumudur. Çünkü sigortasız çalıştırılmak tercih değil, zorunluluktur. Bu da Suriyelilerin emek piyasasında aldıkları ücretin daha düşük düzeyde seyredilmesine yol açmaktadır. İkinci olumsuz faktör ise, çocuk işçiliğinin artmasıdır.

Emek piyasası üzerine değerlendirme bir önceki başlıkların genel toplamını oluşturuyor diyebiliriz. Burada Türkiye ortaklı kurulan Suriyeli şirketlerin varlığından bahsetmek gerekmektedir. İşgücü piyasasında yer alan Suriyelilerin daha çok Türkiye'de tekstil sektörü, inşaat sektörü, garsonluk, park bahçe işleri düzenleme gibi alanlarda faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir.

TEPAV tarafından yapılan açıklamada 2019 Haziran ayında kurulan firmalarda Suriye ortak sermayeli şirket sayısı, 2018 Haziran ayına göre %60,6 Suriyelilerin şirketi kurmak için koydukları para tutarı ise %56,8 azalmıştır (TEPAV, 2019).

Haziran2019 Yılı

Suriye Ortak Sermayeli 41 şirket kurulmuştur.

Suriye Ortaklı Şirketlerin Toplam Suriye Ortak Sermayesi 9,2 milyon TL olmuştur.

Haziran 2018-2019 Yılları Arası

Suriye Ortaklı Kurulan Şirketler

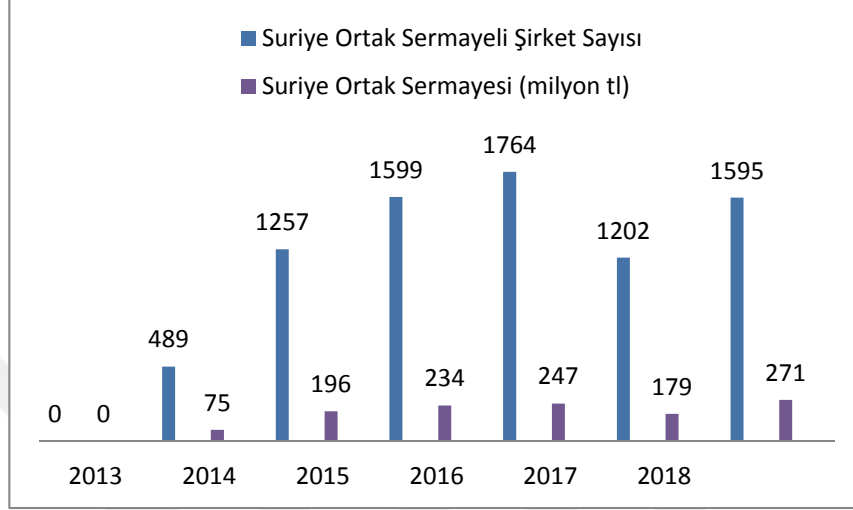
Şirket Sayısı %60,6

Toplam Sermaye %48,9

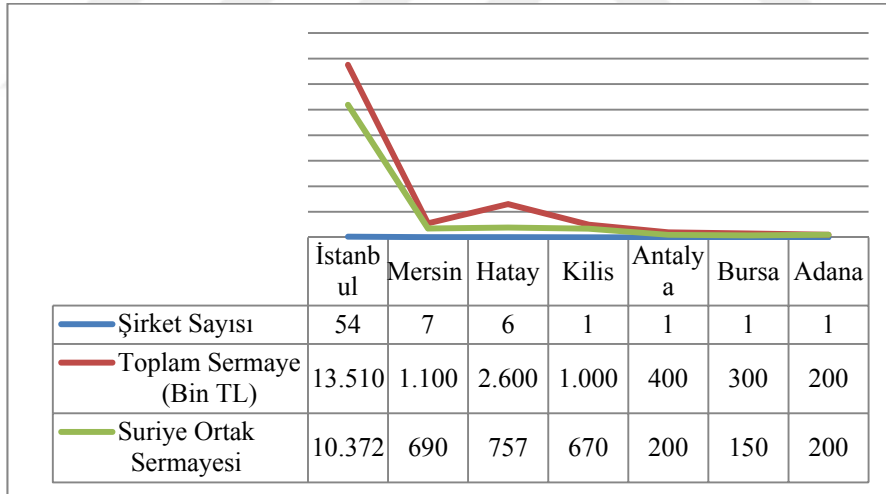
Suriye Ortak Sermayeli Kurulan Şirket Sayısı En Fazla Olan İl: İstanbul

Haziran 2019'da kurulan şirketlerin en çok faaliyet gösterdiği sektör,
Suriye Ortak Sermayeli Şirketler Toptan Ticaret Sektöründe;

Şirket Sayısı 14
Toplam Sermaye 4 milyon TL
Suriye Ortak Sermayesi 3 milyon TL'dir.

Suriye Ortak Sermayeli Şirket Sayısı (Şubat 2019)

Şekil 23: Türk Emek Piyasası Özelinde Türkiye'de Kurulan Suriyeli Sermaye Şirketleri ve Değerleri

Kaynak: TEPAV (TOBB Verileri), 2019: 2). (Erişim Tarihi: 06.06.2020).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Uluslararası göç olgusu eski zamanlardan beri süregelen bir olgudur. Uluslararası göç hareketliliği göç alan veya göç veren ülkeleri ilgilendirmiştir. Göç veren veya göç alan ülkelerde yaşanan göç hareketleri bu ülkeler açısından benzerlik ve farklılıkları içermektedir. Uluslararası göç literatüründe; göç veren ülkenin nüfus özelliklerinde azalma yaşanırken, göç alan ülkenin nüfusunda artış yaşanmasına yol açabilmektedir. Demografik açıdan etkilediği hususunda benzerlik her iki ülke için de aynı olabilmektedir. Uluslararası göçler ile ülkeler sahip oldukları politikalar ve uyguladıkları stratejiler ile değişim, dönüşüm geçirmiştir.

Küreselleşmenin etkisi ile dünya küçük bir pazar haline gelmiş ve modern dünyada göç dalgaları hız kazanmıştır. Dünyada göç olgusu eski zamanlardan farklı olarak uluslararası alanda etkisini fazlasıyla hissettirmiştir. Almanya göçleri, Balkan göçleri, Yunanistan ve Bulgaristan göçleri, Sırp göçleri gibi dünyanın bir çok yerinde göç hadiseleri yaşanmıştır. Göçler ülkelerin dinamik yapısı, iktisadi yapılanması, siyasi tutumu gibi bir çok etken ile etkileri ülkeler arasında da bir farklılık yaratabilmektedir. Göçlerin sebep olduğu etkilerin olumsuzluğundan kurtulabilmek ülkelerin uyguladığı strateji ve politikalarla alakalıdır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de göç hareketleri yaşanmıştır. 2011 yılında Suriye kitlesel göçünün yaşanması ile Türkiye yoğun göç dalgasına maruz kalmıştır. Suriye kitlesel göçü ile Türkiye göç alan ve mülteci bulunduran ülke sıralamasında ilk basamaklarda yer almıştır.

Suriyeliler 2011 yılından beri Türkiye'de kaldıkları süre boyunca ekonomi açısından Türkiye'ye önemli kazanımlar sağlamanın yanında bazı riskleri de taşımıştır.

Suriyeliler ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunda net bir sonuca varılmadığını ve tek bir doğrunun olmadığı görülmüştür.

Türkiye'de işsizlik, enflasyon, ticaret dengesi gibi makroekonomik değişkenler incelendiğinde Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeden önce de oranın yüksek olduğu açıktır. Ancak işsizliğin yüksek oranda yaşandığı dönemde Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeleri Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz bir tablo yarattığı ve halk üzerinde endişelere yol açmıştır.

Türk emek piyasası üzerindeki değişkenlerden biri de nüfustur. Nüfusun her geçen yıl artması yerleşim ve konut sıkıntılarını da beraberinde getirmiştir. Devletin geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeliler için açmış oldukları kamp ve barınma merkezlerinin yeterli olmaması, dışarıda kalan Suriyeliler için barınma ihtiyacını kendi imkanları ile sağlamak için ev kiralamaları yoluna itmiştir. Ancak konut fiyatlarında ve kiralarda gözle görünür bir artış yaşanmıştır. Bu durum da Suriyelilerin ülke ekonomisindeki olumsuz özelliğini bir nebze de olsa göstermiştir. Suriyelilerin Türkiye'de çocuk işçiliğini de arttırdığı görülmüştür. Eğitimini tamamlayamayan ve çalışmak zorunda olan çocuk yaştaki göçmenlerin ucuz işgücü ile çalıştırıldığı ve ağır şartlarda çalıştırıldığı görülmüştür.

Yerel halk gibi Suriyeliler de tüketim yapmaktadır. Gıda fiyatlarına olan talebin artması fiyatları da yükseltmiştir. Mal ve hizmetlere olan talebin artması da beraberinde enflasyon rakamlarında değişikliğe yol açmıştır.

Suriyelilerin Türkiye'de öne çıkan özelliği kayıt dışı istihdamda yarattıkları artıştır. Kayıt içi istihdamdan ziyade kayıt dışı çalıştırılmaları, aldıkları ücretten daha az ücrete tabi tutulduklarının gösterilmesi, sigortalarının yatırılmamaları, kaçak işlerde çalıştırılmaları Suriyeliler için olumsuz bir durumdur. Bu hem onları sömürü gibi görmeye neden olurken hem de Türkiye ekonomisi için sağlıklı verilere ulaşmayı zorlaştırmıştır.

Türk emek piyasası üzerinde Suriyelilerin yaptıkları katkılardan bir diğeri, yerli halkın çalışmak istemediği ve boş kalan sektör ve ücrette Suriyelilerin çalışmak istemeleri ve istihdam edilmeleridir. Tarım ve inşaat gibi sektörlerde istihdam olanağının artmasını sağlamışlardır.

Suriyelilerle ticari ilişkiler incelendiğinde Türkiye'de kurulan Suriyeli sermaye şirketlerinin sayısının yadsınamayacak derecede olduğu görülmüştür. Sayıca fazla olan İstanbul olmak üzere Antalya, Bursa, Adana gibi illerde de şirketlerin varlığından bahsedilmiştir. Haziran 2019 yılıyla birlikte şirket sayısının ve Suriyelilerin yatırdıkları paranın giderek azaldığı görülmüştür Burada Suriyeliler ile olan ticari ilişkilerimizin zayıflamasında ithalat değerinde görünen oranın düşmesi etkili olmuştur.

Suriyelilerin emek piyasasındaki önemli değişkenlerden biri olan işsizlik üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu açıktır. Çünkü ucuz işgücü ile

çalıştırılmaları, yerli işgücünün işten çıkarılmasına yol açtığı durumlar yaşanmıştır. Ücretlerin aşağı çekilmesine yol açmış ve ücretlerde değişiklik yaratmışlardır.

Suriyeliler kamu harcamalarında da artışlara yol açarak hem kamu maliyesini canlandırmış hem de büyüme üzerinde etkili olmuştur. AFAD, Kızılay, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gibi kurumlara mali destek sağlanarak Suriyeliler için maliyet üstlenilmiştir. İçişleri Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı bünyesinde milyar dolar harcamalar diğer ülkelerin desteği olmadan Türkiye tarafından yapılmıştır. Ekonomik olarak ülkeyi zora düşürdüğü durumlarda yaşanmıştır. Ancak Suriye göçü Türkiye için bir dinamik ortam yaratmıştır.

Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri kısaca özetlenmiştir.

Suriyelilerin Türkiye ile olan ilişkilerinde yapılması gereken önlemlerde yerli halk ile aynı şartlarda çalıştırılmalı ve kanunlarca uygulanan hukuki statüleri eşdeğer düzeyde olmalıdır. Eğitim Suriyeliler için de zorunlu hale getirilmelidir. Entegrasyon ve uyum politikası çerçevesinde işverenler ve firmalar arasında vasıflı ve vasıfsız işçi çalıştırmaları dahilinde oluşan haksız rekabet ortamları en aza indirilmelidir. Şirket sayılarının artırılmasına çalışılmalı ve istihdam olanakları yaratılmalı ve böylece işsizlik rakamlarının da aza indirilmesi sağlanabilir. Ekonomiyi olumsuz etkilediği ve vasıflı çalışmayı da engellediği için kayıt dışı istihdamın önüne geçilmeli ve oran en aza indirilmelidir. Ucuz işgücünün ortadan kaldırılmasına çalışılmalıdır. Çünkü ucuz işgücü emek piyasasındaki dengeleri de sarsmaktadır. Dengesizlik ortamının ortadan kalkması için asgari bir düzeyde tüm çalışanlar istihdam edilmelidir.

Türkiye halkı ve geçici koruma altındaki Suriyeliler için yaşanan durumu leyine çevirmek için en başta eğitim olanakları üzerinde daha sıkı çalışılmalıdır. Suriyelilere iyi eğitim verilerek, toplumsal hayata katılmaları sağlanmalıdır (Boz, 2016: 153).

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Ankara. Nobel Yayıncılık.
- Akcan, A.T. (2018). "Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C.8, S.2, ss. 59-73.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). "Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul", *Aydın İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2, ss. 58-83.
- Akis Kalaylıoğlu, Y. (2014). "Ankara'daki İranlı Düzenli Göçmenlerin Farklı Sermayeleri ve 'Düzenli' Kalma Stratejileri", *Nüfus Bilim Dergisi*, ss. 33-66.
- Akçadağ, E. (2012). "Yasadışı Göç ve Türkiye". *BİLGESAM Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Stratejik Araştırmalar Merkezi*. İstanbul.
- Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. (2018). "Türkiye'de Göç Yönetimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.23, S. 2, ss. 579-604.
- Altundegir, N. ve Yılmaz, E. (2016). "İç Savaşın Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası", *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.21, S.1, ss. 289-301.
- Alpaslan, İ.B. (2012). "Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkiler?". *TEPAV , Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Raporu*, www.tepav.org.tr.
- Asar, A. (2015). *Göç Yönetimi, Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye'de Yeni Dönem*. Ankara.
- Atasü- Topcuoğlu, R. (2016). "Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İnsan Hakları Yıllığı*, C. 34 ss.1-20.
- Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT). (2019). İstihdam Oranları. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

- Aybar, D.H. (2018). "Ortadoğu'dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu", *Akdeniz Üniversitesi*, ss. 3-88.
- Aydın, Ö.F. (2015). *Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı Suçu İle Mücadelede Yasal Düzenlemelerin Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aydınlı, D. (2017). *Kitlesel Göç Hareketlerinin Uluslar arası Koruma Rejimine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçici Koruma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aygül, H.H. (2018). " Mültecilerin İş Gücüne Katılımı ve Piyasaya Dair Deneyimleri", *Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü*, hasanhuseyinaygül@akdeniz.edu.tr. ss. 179-210.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bodur Ün, M. (y.y). "Küreselleşen Dünyada Düzensiz Göç ve Türkiye: Adana İli Yabancılar Misafirhanesi Çalışması", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss. 187-203.
- Boz, D. (2016). "Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye- Suriye Üzerine Bir İnceleme", *Sosyoekonomi*, 24 (30), ss. 147-153.
- Bozbeyoğlu, E. (2015). "Mülteciler ve İnsan Hakları", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2 (1) ss. 60-80.
- Bucaklıoğlu, U. (2019). *Yasadışı Göç ve Mülteci Sorununun , Türkiye'nin AB İle Uyum Sürecine Muhtemel Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Canpolat, H. (2015). "Küresel Göç ve Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi", *Atılım Üniversitesi* ss. 35-46.

- Castles S. ve Miller M.J. (2008). Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ceritoğlu, E. ve öte. (2015). "*The Impacts of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-experimental Design*". Central Bank Report. Ankara.
- Coşkun, İ. ve Emin, N.M. (2018). "Türkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri". (Politika Notu: 2018/03). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Çağlar, T. (2018). "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", *Toros Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 8, ss. 26-49.
- Çakı A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*, Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman. (Tez No: 162).
- Çayan, O. (2018). *Uluslararası İşgücü Göçü ve İşsizlik Üzerine Etkisi: 2009-2015 Yılları Arası Türkiye İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelik, B. (2019). *Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerin Türkiye'deki İşgücü Piyasası Üzerine Etkileri: Kırşehir Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Çelik, E. (2019). *Suriyeli Sığınmacıların İstihdamı ve Emek Piyasasına Etkileri: Şanlıurfa Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Çelik, R. ve Arslan, I. (2018). "Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki Ampirik Bir Uygulama", *İstanbul Üniversitesi Yayınevi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Araştırma Makalesi*, DOI: 10.26650 ss. 65-75.
- Danış, A. D. (2004). "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye" *Birikim*, No: 184-185. ss. 1-15.

- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, E. Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma, Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Efil Yayıncılık, Ankara.
- Demir, S. ve Rijnoveanu, C. (2013). " The Impact of The Syria Crisis on The Global and Regional Political Dynamics" *Journal of Turkish World Studies*, p. 55-77.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi". *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 1, C. 5 ss. 23-62.
- Deniz, T. (2014). "Uluslar arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", *Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü*, S. 1 ss. 175-204.
- DİSK-AR (2020). "*İşsizlik ve İstihdamın Görünümü Raporu*", 11 Mayıs 2020, İstanbul. (Erişim Tarihi: 01.06.2020).
- Durgun, Ö ve Muğan Ertuğrul, S. (2018). "Düzensiz Göç Hareketlerinin Türkiye Coğrafyası Üzerindeki Dağılımının İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Sosyal Bilimler Çalışmalar Dergisi*, C.4 ss. 2452-2459.
- Duruel, M. (2017). "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler", *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 2, ss. 207-222.
- Eker, K. (2008). *Türkiye'de Yasa dışı Göç Sorunu*", Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Erder, S. (2010). " 'Düzensiz' Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler"ss. 41-55.
- Ergüven, N.S., ve Özturanlı, B. (2013). "Uluslar arası Mülteci Hukuku ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 62, S. 4 ss.1007-1061.

- Ertan, A.K. ve Ertan, B. (y.y). "Türkiye'nin Göç Politikası", *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, C.1, S.2 ss.7-39.
- Eurostat. İstihdam Oranlarındaki Yüzdelerdeki Değişim (Erişim Tarihi: 21.01.2020).
- Euronews. (2020). TÜİK Büyüme Rakamları. <http://tr.euronews.com>. (Erişim Tarihi: 05.06.2020).
- GESYAD, Göç Araştırmaları Merkezi, Uluslar arası Göç Entegrasyon Sınır Yönetimi Araştırmalar Derneği, 15.11.2016. Ankara. www.gesyad.org.tr.
- Gez, H. (2014). *1961-1973 Yılları Arasında Türkiye'den Almanya'ya Emek Göçünün Sosyo-Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2019). düzensiz göç istatistikleri, www.goc.gov.tr.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, resmi web sitesi //www.goc.gov.tr.ikamet
- Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2.Baskı.
- Gök, N. (2019). "Suriye Krizinin Türkiye'ye Yansımaları (2011-2017)", *Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S.8, ss. 77-114.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). "Dünyada ve Türkiye'de Göç Yönetimi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 2, C. 7 ss. 37-60.
- Gündoğmuş, B. (2018). "1923'ten 2023'e Yüz Yıllık Deneyim: Türkiye'nin Göç Politikası", *Şırnak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü*. ss. 203-224.
- Gür, N. (2017). "Ülke Deneyimleri Işığında Uluslar arası Göç Ekonomisi", ss. 6-23. setav.org
- İçduygu, A. ve Aksel, D. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Uluslar arası Göç Örgütü (IOM). Ankara.

- İlgazi, A. (2019). *Uluslararası Göç Bağlamında, Suriyeli Sığınmacıların Emek ve Yabancı Sermaye Yatırımları Açısından Türkiye Ekonomisine Etkileri (Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- İnan, C. E. (2016). "Türkiye'de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme", *Göç Araştırmaları Dergisi*, S. 3, C. 2 ss: 10-33.
- İnliceliler, N. (2019). *1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslar arası Göç Politikaları ve Sosyal- Ekonomik Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İpek, M. (2014). "Kayıt dışı İstihdamda Küresel Etkiler ve Sosyal Örüntüler", *Hacettepe Üniversitesi, Çalışma ve Toplum*, 1, ss. 163-185.
- İskan Kanunu (2006), T.C. Resmi Gazete 26301, C. 46, 26 Eylül 2006.
- İŞKUR Aylık İstatistik Bülteni, Nisan 2020. Açık İş Sayısı (Ocak 2018)
- İsaoğlu, A. (2019). *Mülteci Hareketleri ve İşgücü Piyasası İlişkisi: Van İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Karacabey, M. (2017). *Türkiye'nin Göç Politikası ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaduman, H. (2017). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Yasadışı Göçün Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). "Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği", *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, C.6, S. 1, ss. 84-110.
- Kazdal, M. (2018). "İran'ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak", *Mardin Artuklu Üniversitesi, Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.1, ss.1-15.

- Kınay, D. (2019). *Küreselleşen Dünyada Göç Olgusunun Türkiye Ekonomisine Sosyoekonomik Etkileri: Manisa İli Suriyeli Göçmenler Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Koca, Ş.N. (2019). "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Katılım Süreçlerinin Toplumsal Boyutları", *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 2, ss. 314-357.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 3. S. 3. ss. 163-184.
- Korkmaz, M. (2017). "Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler", *Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği, Sosyal Güvence Dergisi*, S.13, ss. 57-83.
- Koser, K. (2005). "Irregular Migration, State Security and Human Security", *Global Commission on International Migration*, s. 1-33.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler*. Çizgi Kitapevi
- Köprü, B. (2010). *Türkiye'de ve Balkanlar'daki Yasadışı Göçün Ekonomik Boyutu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Lundborg, P. (2013). " ' Refugees' Employment Integration in Sweden: Cultural Distance and Labor Market Performance", *Review of International Economics*. 21 (2). ss. 219-232.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Türkiye'de Eğitim Gören Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı. (Erişim Tarihi: 24.01.2020).
- Nurdoğan, A. K. ve Doğan, Z. (2019). "Türkiye'ye Yönelen Uluslar arası Göç Hareketliliği Bağlamında Çorum İl Görünümü", *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi, Araştırma Makalesi*, C. 4, S. 1 ss.125-143.
- Orhan, O. ve Gündoğar, S.S. (2015). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri". *ORSAM- TESEV Raporu*. Ankara.

- ORSAM- TESEV, (2015). " Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri".
Ankara- TÜRKİYE ORSAM.
- Öncel, A. ve Akar, M. (2015). "2000 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkilerinin Türkiye Dış Ticaretine Yansımaları", *Sakarya Üniversitesi*, ss. 69-95.
- Öner, A.Ş. ve Öner, G.I. (2018). der. " Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar ve Tartışmalar". İletişim Yayınları
- Özcan, N. Ş. (2015). "Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus- Devletler, Göçmenler", *İdealkent* , S. 15, ss. 22-39.
- Özdemir, E. (2017). "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 1. (3). ss. 114-140.
- Özgüler, V.C. (2018). "Kitlesele Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler", *İstanbul Üniversitesi Yayınevi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, ss. 77-102.
- Özkarlı, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Suriyelilerin Enformel İstihdamı (Mardin Örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Özpolat, C. (2019). *Suriyelilerin Entegrasyonu: Şanlıurfa Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Resmi Gazete (2013). 28675 Sayı/ (2014). 29153 Sayı.
- Rittersberger Tılıç, H. (2015). " 'Managing' Irregular Labor Migrants in Turkey", *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 80-107.
- Salur, S. ve Erdoğan, M.M. (2017). "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Ekonomi Üzerindeki Etkileri", *Current Debates in Economics*, ss. 305-332.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31). ss. 1-13

- Somuncu, B. (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslar arası Göç Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İzmir.
- Şahin, L. (2008). *Uluslar arası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkileri: Türk İşgücü Göçü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şafak, M. (2013). *Yasadışı Göç Olgusunda Türkiye: Bir Geçiş Bölgesi Olarak Trakya'nın Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Şenses Özcan, N. (2015). "Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus- Devletler, Göçmenler", *İdealkent C. 6*, S. 15 ss. 22-39.
- Şemşit, S. (2018). "Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslar arası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Ekonomi*, C. 25, S. 1 ss. 270-289.
- Taşçı, Ö ve Kara, A. (2019). "Türkiye'de Oluşturulan Yeni Uyum Politikası", *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 2, ss. 260-313.
- TEPAV. (2019). "Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni: Suriye Sermayeli Şirketler". TOBB verileri.
- Toksöz, G., Erdoğan, S. ve Kaşka, S. (2012) " Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları", *IOM International Organization for Migration* ss. 1-183
- Tunca, H.O. ve Karadağ, A. (2018). "Suriye'den Türkiye'ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, C. 28, S.2, ss. 47-68.
- Tümtaş, M.S. ve Ergun, C. (2016). " Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.21, S.4, ss. 1347-1359.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2019). Anahtar Göstergeler/ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki Nüfus

Oranlarındaki Değişim. www.tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 20.02.2020).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2019). Güncel Veriler, Yurt dışından Gelen Göçün En Fazla Olduğu İlk 5 İl/ www.tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 10.04.2020)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2019). Türkiye'nin Eğitim Harcamaları İstatistikleri. Erişim adresi: www.tuik.gov.tr.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Trading Economics (2019). İşgücü İstatistikleri, Şubat 2020. Sayı: 33786. Erişim adresi: www.tuik.gov.tr.

Türkiye İstatistik Kurumu /TÜİK). TÜFE Değerleri, Türkiye'de Enflasyon Oranları. <http://tuik.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 05.05.2020).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2019). Uluslararası Göç İstatistikleri. / Göç Edenlerin Yaş Gruplarına Göre İncelenmesi. Erişim adresi: www.tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 10.04.2020).

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı 15.10.2018 Raporu, Geçici Barınma Merkezleri İstatistikleri

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Düzensiz Göç İstatistikleri, 29.05.2020 itibariyle (Erişim tarihi: 01.0.2020).

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.

T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu. (2020). Kayıt dışı İstihdam Oranları. <http://www.sgk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. www.sbb.gov.tr/buyume. (Erişim Tarihi: 05.06.2020).

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020). *Ocak 2020 Ekonomik Görünüm Raporu*
UNHCR The UN Refugee Agency. (2019). Operational Update. (www.unhcr.org/tr).

- United Nations Department of Economic and Social Affairs, International Migrants Stock : 2019. Country Profile (Turkey). Population Division /www.unpopulation.org.(Erişim Tarihi:01.01.2020).
- UN- DESA. (2019). Migration Data Portal, Uluslararası G ve Göçmen Stokları. www.dataportal.org. (Erişim Tarihi: 20.01.2020).
- UNHCR, Data Portal, https://data.2 unher.org. (Erişim tarihi: 20.05.2020).
- Uzun, Z. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Girişimcilik Deneyimleri: Gaziantep rneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (2013). md. 3/1. 2
- Zhanadilova, A. (2018). "Farklı Kuramlar erevesinde Uluslararası G Sorunu", *Muhakeme Dergisi*, 1 (2), ss. 116-122.
- World Bank Data Development Indicators. (2020). unemployment total, 2010-2020. <http://databank.worldbank.org>. (Erişim Tarihi: 1.6.2020).
- <http://www.dogrulukpayi.com/bulten>. (Erişim Tarihi:11.02.2020).